

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟΥ (πέμπτο τμήμα)
της 11ης Δεκεμβρίου 2003*

Στην υπόθεση T-66/99,

Μινωικές Γραμμές ANE (Minoan Lines SA), με έδρα το Ηράκλειο (Ελλάδα), εκπροσωπούμενη από τον Η. Σουφλερό, δικηγόρο, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

προσφεύγουσα,

κατά

Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενης από τους R. Lyaί και Δ. Τριανταφύλλου, επικουρούμενους από τον Α. Οικονόμου, δικηγόρο, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

καθής,

που έχει ως αντικείμενο αίτημα περί ακυρώσεως της αποφάσεως 1999/271/EK της Επιτροπής, της 9ης Δεκεμβρίου 1998, σχετικά με διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 85 της Συνθήκης ΕΚ (IV/34.466 — Ελληνικά Πορθμεία) (ΕΕ 1999, L 109, σ. 24),

* Πλάσια διαδικασία: η ελληνική.

ΤΟ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ
(πέμπτο τμήμα),

συγκείμενο από τους J. D. Cooke, Πρόεδρο, R. García-Valdecasas και P. Lindh, δικαστές,

γραμματέας: J. Plingers, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της προφορικής διαδικασίας της 1ης Ιουλίου 2002,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

Ιστορικό της διαφοράς

- 1 Η προσφεύγουσα, Μινωικές Γραμμές ANE, είναι ελληνική εταιρία εκμεταλλεύσεως πορθμείων, η οποία παρέχει υπηρεσίες μεταφοράς επιβατών και οχημάτων στη ναυτιλιακή γραμμή μεταξύ Πατρών (Ελλάδα) και Ανκόνα (Ιταλία).
- 2 Κατόπιν καταγγελίας που υπέβαλε ένας χρήστης το 1992, σύμφωνα με την οποία οι ναύλοι των πορθμείων ήταν σχεδόν οι ίδιοι σε όλες τις γραμμές μεταξύ της Ελλάδας και της Ιταλίας, η Επιτροπή, ενεργώντας δυνάμει του άρθρου 16 του κανονισμού

(ΕΟΚ) 4056/86 του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 1986, για τον καθορισμό του τρόπου εφαρμογής των άρθρων 85 και 86 της Συνθήκης στις θαλάσσιες μεταφορές (ΕΕ L 378, σ. 4), απηύθυνε αιτήσεις παροχής πληροφοριών σε ορισμένες εταιρίες εκμεταλλεύσεως πορθμείων. Στη συνέχεια, σύμφωνα με το άρθρο 18, παράγραφος 3, του κανονισμού 4056/86, διεξήγαγε ελέγχους στα γραφεία έξι εταιριών εκμεταλλεύσεως πορθμείων, εκ των οποίων πέντε είναι εγκατεστημένες στην Ελλάδα και μία στην Ιταλία.

- 3 Ειδικότερα, στις 4 Ιουλίου 1994 η Επιτροπή εξέδωσε την απόφαση C(94) 1790/5 που επιβάλλει στην εταιρία Μινωικές Γραμμές να υποβληθεί σε έλεγχο (στο εξής: απόφαση διενέργειας ελέγχου). Στις 5 και στις 6 Ιουλίου 1994 οι υπάλληλοι της Επιτροπής προέβησαν σε επιθεώρηση των χώρων που βρίσκονται στη Λεωφόρο Κηφισίας 64B, Μαρούσι, Αθήνα, οι οποίοι, όπως προέκυψε στη συνέχεια, ανήκουν στην εταιρία European Trust Agency (στο εξής: ΕΤΑ), νομικό πρόσωπο ανεξάρτητο προς το αναφερόμενο στην απόφαση διενέργειας ελέγχου. Κατά τη διάρκεια του ελέγχου αυτού, η Επιτροπή έλαβε αντίγραφα μεγάλου αριθμού εγγράφων, τα οποία στη συνέχεια θεωρήθηκαν επιβαρυντικά έγγραφα εις βάρος διαφόρων επιχειρήσεων τις οποίες αφορούσε η έρευνα.
- 4 Ακολούθως, η Επιτροπή απηύθυνε και άλλες αιτήσεις παροχής πληροφοριών, βάσει του άρθρου 16 του κανονισμού 4056/86, στην προσφεύγουσα και σε άλλες ναυτιλιακές εταιρίες, με τις οποίες ζητούσε περισσότερα στοιχεία για τα έγγραφα που ανακαλύφθηκαν κατά τη διάρκεια των ελέγχων.
- 5 Με απόφαση της 21ης Φεβρουαρίου 1997, η Επιτροπή κίνησε επίσημη διαδικασία αποστέλλοντας ανακοίνωση αιτιάσεων σε εννέα εταιρίες, μεταξύ των οποίων η προσφεύγουσα.
- 6 Στις 9 Δεκεμβρίου 1998, η Επιτροπή εξέδωσε την απόφαση 1999/271/ΕΚ, σχετικά με διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 85 της Συνθήκης ΕΚ (IV/34.466 — Ελληνικά Πορθμεία) (ΕΕ 1999, L 109, σ. 24, στο εξής: Απόφαση).

7 Η Απόφαση προβλέπει τα εξής:

«Άρθρο 1

1. Οι εταιρίες Μινωικές Γραμμές, Anek Lines, Karageorgis Lines, Marlines και Strintzis Lines παρέβησαν το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΚ με τη συμφωνία τους όσον αφορά τις τιμές για τις υπηρεσίες roll-on/roll-off πορθμείων μεταξύ Πάτρας και Ανκόνα.

Η διάρκεια των παραβάσεων είναι η ακόλουθη:

- α) στην περίπτωση των Μινωικών Γραμμών και της Strintzis Lines, από τις 18 Ιουλίου 1987 ως τον Ιούλιο του 1994·
- β) στην περίπτωση της Karageorgis Lines, από τις 18 Ιουλίου 1987 ως τις 27 Δεκεμβρίου 1992·
- γ) στην περίπτωση της Marlines, από τις 18 Ιουλίου 1987 μέχρι τις 8 Δεκεμβρίου 1989·
- δ) στην περίπτωση της Anek Lines, από τις 6 Ιουλίου 1989 ως τον Ιούλιο του 1994.

2. Οι εταιρίες Μινωικές Γραμμές, Anek Lines, Karageorgis Lines, Adriatica Navigazione, Όμιλος Βεντούρη και Strintzis Lines παρέβησαν το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΚ, καθορίζοντας από κοινού τα επίπεδα των ναύλων για τα φορτηγά στις γραμμές Πάτρας προς Μπάρι και Μπρίντιζι.

Η διάρκεια των παραβάσεων είναι η ακόλουθη:

- α) στην περίπτωση των Μινωικών Γραμμών, της Ventouris Group Enterprises SA και της Strintzis Lines, από τις 8 Δεκεμβρίου 1989 μέχρι τον Ιούλιο του 1994·
- β) στην περίπτωση της Karageorgis Lines, από τις 8 Δεκεμβρίου 1989 μέχρι τις 27 Δεκεμβρίου 1992·
- γ) στην περίπτωση της Anek Lines, από τις 8 Δεκεμβρίου 1989 έως τον Ιούλιο του 1994·
- δ) στην περίπτωση της Adriatica Navigazione, από τις 30 Οκτωβρίου 1990 έως τον Ιούλιο του 1994.

Άρθρο 2

Στις ακόλουθες επιχειρήσεις επιβάλλονται τα ακόλουθα πρόστιμα όσον αφορά την παράβαση που διαπιστώνεται στο άρθρο 1:

- Μινωικές Γραμμές: πρόστιμο 3,26 εκατομμύρια ECU,
- Strintzis Lines: πρόστιμο 1,5 εκατομμύρια ECU,

- Anek Lines: πρόστιμο 1,11 εκατομμύρια ECU,

- Marlines: πρόστιμο 0,26 εκατομμύρια ECU,

- Karageorgis Lines: πρόστιμο 1 εκατομμύριο ECU,

- Ventouris Group Enterprises SA: πρόστιμο 1,01 εκατομμύρια ECU,

- Adriatica: πρόστιμο 0,98 εκατομμύρια ECU.

[...]»

⁸ Η Απόφαση απευθύνθηκε σε επτά επιχειρήσεις: τις Μινωικές Γραμμές, με έδρα το Ηράκλειο, Κρήτη (Ελλάδα) (στο εξής: προσφεύγουσα ή Μινωικές Γραμμές), τη Strintzis Lines, με έδρα τον Πειραιά (Ελλάδα) (στο εξής: Στρίντζις), την Anek Lines, με έδρα τα Χανιά, Κρήτη (στο εξής: ANEK), τη Marlines SA, με έδρα τον Πειραιά (στο εξής: Marlines), την Karageorgis Lines, με έδρα τον Πειραιά (στο εξής: Καραγεώργης), τη Ventouris Group Enterprises SA, με έδρα τον Πειραιά (στο εξής: Βεντούρης), και την Adriatica di Navigazione SpA, με έδρα τη Βενετία (Ιταλία) (στο εξής: Adriatica).

Διαδικασία και αιτήματα των διαδίκων

- 9 Με δικόγραφο που πρωτοκολλήθηκε στη Γραμματεία του Πρωτοδικείου στις 4 Μαρτίου 1999, η προσφεύγουσα άσκησε προσφυγή ακυρώσεως κατά της Απόφασεως.
- 10 Κατόπιν εκθέσεως του εισηγητή δικαστή, το Πρωτοδικείο αποφάσισε να προχωρήσει στην προφορική διαδικασία και, στο πλαίσιο λήψεως μέτρων οργανώσεως της διαδικασίας, ζήτησε από την Επιτροπή να απαντήσει εγγράφως σε μία ερώτηση και να προσκομίσει ορισμένα έγγραφα. Η Επιτροπή συμμορφώθηκε προς τα αιτήματα αυτά εντός της ταχθείσας προθεσμίας.
- 11 Οι διάδικοι αγόρευαν και απάντησαν στις προφορικές ερωτήσεις του Πρωτοδικείου κατά τη συνεδρίαση της 1ης Ιουλίου 2002.
- 12 Η προσφεύγουσα ζητεί από το Πρωτοδικείο:
- να κρίνει την προσφυγή παραδεκτή
 - να ακυρώσει την Απόφαση στο μέτρο που αφορά την προσφεύγουσα·
 - επικουρικώς, να ακυρώσει το πρόστιμο που επιβλήθηκε στην προσφεύγουσα ή, τουλάχιστον, να το μειώσει στο προσήκον μέτρο·
 - να καταδικάσει την Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα.

- 13 Η Επιτροπή ζητεί από το Πρωτοδικείο:
- να απορρίψει την προσφυγή στο σύνολό της·
 - να καταδικάσει την προσφεύγουσα στα δικαστικά έξοδα.

Νομική εκτίμηση

- 14 Η προσφεύγουσα διατυπώνει τρεις λόγους προς στήριξη του αιτήματός της περί ακυρώσεως της Αποφάσεως. Με τον πρώτο λόγο ακυρώσεως προβάλλει το παράνομο του ελέγχου που πραγματοποιήθηκε στα γραφεία της ΕΤΑ. Με τον δεύτερο προβάλλει ότι κακώς εφαρμόστηκε το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρο 81, παράγραφος 1, ΕΚ), καθόσον η Απόφαση καταλογίζει στην προσφεύγουσα πρωτοβουλίες και ενέργειες της ΕΤΑ. Με τον τρίτο προβάλλει εσφαλμένο χαρακτηρισμό των πραγματικών περιστατικών της υπό κρίση υποθέσεως ως συμφωνιών που απαγορεύονται από το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης. Ο λόγος αυτός ακυρώσεως έχει δύο σκέλη: με το πρώτο προβάλλεται ότι κακώς εφαρμόστηκε το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης, καθόσον οι οικείες επιχειρήσεις δεν διέθεταν την απαιτούμενη αυτονομία, δεδομένου ότι η συμπεριφορά τους επιβαλλόταν από το νομοθετικό πλαίσιο και από τις παροτρύνσεις των ελληνικών αρχών, και με το δεύτερο προβάλλεται εσφαλμένος χαρακτηρισμός των επαφών μεταξύ των επιχειρήσεων του οικείου τομέα ως συμφωνιών που απαγορεύονται από το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης.
- 15 Προς στήριξη του επικουρικού της αιτήματος περί ακυρώσεως ή μείωσης του προστίμου που της επιβλήθηκε, η προσφεύγουσα διατυπώνει και τέταρτο λόγο ακυρώσεως, με το πρώτο σκέλος του οποίου προβάλλει εσφαλμένη εκτίμηση της σοβαρότητας της παραβάσεως, με το δεύτερο προβάλλει εσφαλμένη εκτίμηση της διάρκειας της παραβάσεως, με το τρίτο προβάλλει εσφαλμένη εκτίμηση των επιβαρυντικών περιστάσεων και με το τέταρτο εσφαλμένη εκτίμηση των ελαφρυντικών περιστάσεων.

I — Επί του αιτήματος περί ακυρώσεως της Αποφάσεως

Επί του πρώτου λόγου ακυρώσεως, με τον οποίο προβάλλεται το παράνομο του ελέγχου που πραγματοποιήθηκε στα γραφεία της ΕΤΑ

Επιχειρηματολογία των διαδίκων

- 16 Η προσφεύγουσα ισχυρίζεται ότι η Απόφαση στηρίζεται κατ' ουσίαν σε έγγραφα που συνελέγησαν παρανόμως από την Επιτροπή, καθόσον η Επιτροπή τα έλαβε κατά τη διάρκεια ελέγχου στα γραφεία της εταιρίας ΕΤΑ, η οποία είναι ο πράκτορας της προσφεύγουσας για τις γραμμές μεταξύ Ελλάδας και Ιταλίας (στο εξής: γραμμές Ελλάδα-Ιταλία), αλλά είναι διαφορετική εταιρία από αυτήν που ήταν αποδέκτης της αποφάσεως διενέργειας ελέγχου, δηλαδή της ίδιας της προσφεύγουσας.
- 17 Εκ προοιμίου, η προσφεύγουσα υπενθυμίζει τις περιστάσεις υπό τις οποίες διεξήχθη ο εν λόγω έλεγχος.
- 18 Παρατηρεί ότι, όταν στις 5 Ιουλίου 1994 οι υπάλληλοι της Επιτροπής μετέβησαν στους χώρους της ΕΤΑ στη Λεωφόρο Κηφισίας 64B, Μαρούσι, Αθήνα, και ζήτησαν από τους υπαλλήλους της ΕΤΑ να δεχθούν να γίνει έλεγχος, οι τελευταίοι επέστησαν αμέσως την προσοχή των υπαλλήλων της Επιτροπής στο γεγονός ότι η ΕΤΑ είναι ανεξάρτητο νομικό πρόσωπο και ότι δεν υπάρχει σχέση μητρικής προς θυγατρική εταιρία μεταξύ των Μινωικών Γραμμών και της ΕΤΑ, η οποία είναι απλώς πράκτορας των Μινωικών Γραμμών. Η προσφεύγουσα προσθέτει ότι, παρά την προειδοποίηση αυτή, οι υπάλληλοι της Επιτροπής επέμειναν, μετά από τηλεφωνική συνεννόηση με τους ιεραρχικώς προϊσταμένους τους στις Βρυξέλλες, στη διενέργεια του ελέγχου και απείλησαν την ΕΤΑ ότι, σε περίπτωση αρνήσεώς της, θα της επέβαλλαν τις κυρώσεις του άρθρου 19, παράγραφος 1, και του άρθρου 20, παράγραφος 1, του κανονισμού 4056/86. Επιπλέον, κατά την προσφεύγουσα, οι υπάλληλοι αυτοί της Επιτροπής ζήτησαν παράλληλα από τη Διεύθυνση Έρευνας Αγοράς και Ανταγωνισμού του ελληνικού Υπουργείου Εμπορίου, ως αρμόδια εθνική αρχή για τον ανταγωνισμό, να αποστείλει υπάλληλό της στα γραφεία της ΕΤΑ για να κινηθεί η διαδικασία του άρθρου 26 του ελληνικού νόμου 703/77, περί

ελέγχου μονοπωλίων και ολιγοπωλίων και προστασίας του ελεύθερου ανταγωνισμού, του οποίου η παράγραφος 6 προβλέπει ότι σε περίπτωση αρνήσεως ή καθ' οιονδήποτε τρόπο παρεμποδίσεως του ελέγχου μπορεί να ζητηθεί διά του αρμοδίου εισαγγελέα η συνδρομή των κατά τόπους αστυνομικών αρχών.

- 19 Κατά την προσφεύγουσα, υπό τις συνθήκες αυτές και λαμβανομένων υπόψη της επιμονής των υπαλλήλων της Επιτροπής, της απειλής να συνταχθεί πρωτόκολλο εναντιώσεως στον έλεγχο, το οποίο μπορεί να συνεπάγεται την επιβολή κυρώσεων, καθώς και της απειλής παραβιάσεως των γραφείων της ΕΤΑ από αστυνομικά όργανα, οι υπάλληλοι της ΕΤΑ αποφάσισαν να υποβληθούν στον έλεγχο.
- 20 Η προσφεύγουσα ισχυρίζεται ότι μετά τον έλεγχο η ΕΤΑ, με επιστολή της 18ης Αυγούστου 1994, ζήτησε μάταια από την Επιτροπή να της επιστρέψει όλα τα έγγραφα που κατασχέθηκαν στα γραφεία της κατά τον έλεγχο, λαμβανομένου υπόψη ότι τα έγγραφα αυτά συνέλεξαν στο πλαίσιο ενέργειας μη εμπιπτούσας στο προσωπικό πεδίο εφαρμογής της αποφάσεως διενέργειας ελέγχου. Στη συνέχεια, η προσφεύγουσα αναφέρεται στις εντατικές διαβουλεύσεις που πραγματοποιήθηκαν με αφορμή την επιστολή αυτή στους κόλπους της Επιτροπής και ζητεί από το Πρωτοδικείο να καλέσει την Επιτροπή να προσκομίσει τα εσωτερικά σημειώματα (internal notes) με ημερομηνίες 21, 23, 24 και 25 Αυγούστου 1994, για να στηρίξει την προσφυγή της. Ακολούθως, η προσφεύγουσα αναφέρεται στην από 30 Αυγούστου 1994 απαντητική επιστολή της Επιτροπής προς την ΕΤΑ, σύμφωνα με την οποία η Επιτροπή θεωρεί ορθό τον έλεγχο. Η προσφεύγουσα υπενθυμίζει ότι η ΕΤΑ απέστειλε δεύτερη επιστολή στις 29 Ιανουαρίου 1995, με την οποία αντέκρουσε όλα τα επιχειρήματα της Επιτροπής σχετικά με τη νομιμότητα του διενεργηθέντος ελέγχου. Η προσφεύγουσα θεωρεί ότι, προφανώς, στις 3 Φεβρουαρίου 1995 συνετάγη δεύτερο εμπειριστατωμένο εσωτερικό σημείωμα, όπως προκύπτει από τον συνοπτικό πίνακα των εγγράφων της υποθέσεως, στο οποίο η πρόσβαση δεν επετράπη στην προσφεύγουσα, οπότε η προσφεύγουσα ζητεί από το Πρωτοδικείο να καλέσει την Επιτροπή να καταθέσει και το έγγραφο αυτό στη δικογραφία, για να μπορέσει το Πρωτοδικείο να το εξετάσει και η προσφεύγουσα να έχει πρόσβαση σ' αυτό και να προστατεύσει καλύτερα τα νόμιμα συμφέροντά της.

- 21 Στη συνέχεια, η προσφεύγουσα εκθέτει τους λόγους για τους οποίους θεωρεί ότι οι Μινωικές Γραμμές και η ΕΤΑ είναι διαφορετικές και ανεξάρτητες εταιρίες τόσο από νομικής όσο και από οικονομικής απόψεως.
- 22 Όσον αφορά τη νομιμότητα του ελέγχου, η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι τόσο η απόφαση διενέργειας ελέγχου όσο και ο ίδιος ο έλεγχος και η συμπεριφορά των υπαλλήλων της Επιτροπής, που ανάγκασαν την ΕΤΑ να ανεχθεί τον έλεγχο στους χώρους της, συνιστούν κατάφωρη παράβαση του άρθρου 189 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 249 ΕΚ) και του άρθρου 18 του κανονισμού 4056/86.
- 23 Εν προκειμένω, η προσφεύγουσα διαπιστώνει πρώτον ότι, ενώ το άρθρο 189, τέταρτο εδάφιο, της Συνθήκης ορίζει ότι «η απόφαση είναι δεσμευτική ως προς όλα τα μέρη της για τους αποδέκτες που ορίζει», στη συγκεκριμένη περίπτωση η από 4 Ιουλίου 1994 απόφαση διενέργειας ελέγχου ορίζει ως αποδέκτη όχι την εταιρία ΕΤΑ, αλλά τις Μινωικές Γραμμές. Κατά συνέπεια, οι υπάλληλοι της Επιτροπής διενήργησαν ελέγχους στους χώρους μιας εταιρίας, ήτοι της ΕΤΑ, βάσει αποφάσεως και ενταλμάτων ελέγχου που αφορούσαν άλλη εταιρία, ήτοι την προσφεύγουσα.
- 24 Δεύτερον, η προσφεύγουσα ισχυρίζεται ότι από τις συνδυασμένες διατάξεις του άρθρου 18, παράγραφοι 1, 2 και 3, καθώς και του άρθρου παράγραφος 1, στοιχείο γ', του κανονισμού 4056/86 προκύπτει ότι οι κατά το άρθρο 18, παράγραφος 1, εξουσίες ελέγχου, που συνίστανται στο να ελέγχονται τα βιβλία και τα επαγγελματικά έγγραφα, στο να λαμβάνονται αντίγραφα και στο να ζητούνται προφορικές διευκρινίσεις και στην πρόσβαση «σε όλους τους στεγασμένους και μη χώρους και στα μεταφορικά μέσα των επιχειρήσεων», αφορούν μόνον τις επιχειρήσεις στις οποίες απευθύνεται η απόφαση την οποία αφορά το άρθρο 18, παράγραφος 3, του εν λόγω κανονισμού. Το ίδιο ισχύει για την απειλή επιβολής κυρώσεων κατά το άρθρο 19, παράγραφος 1, στοιχείο γ', στην περίπτωση που οι επιχειρήσεις αρνηθούν τον έλεγχο ή που τα βιβλία ή τα άλλα ζητούμενα επαγγελματικά έγγραφα επιδειχθούν κατά τρόπο ελλιπή, καθώς και για την αίτηση παροχής συνδρομής προς την αρμόδια ελληνική αρχή βάσει του άρθρου 18, παράγραφος 5, του κανονισμού 4056/86.

- 25 Εξάλλου, η προσφεύγουσα αμφισβητεί τις εκτιμήσεις που περιέχονται στο σημείο 139 του αιτιολογικού της Απόφασης, βάσει των οποίων η Επιτροπή θεώρησε ότι ο έλεγχος ήταν νόμιμος.
- 26 Πρώτον, όσον αφορά το γεγονός ότι η ΕΤΑ, ως αντιπρόσωπος της προσφεύγουσας, αυτοχαρακτηριζόταν ως «Μινωικές Γραμμές Αθηνών» και ότι στους χώρους της στην Αθήνα η ΕΤΑ χρησιμοποιούσε τον λογότυπο και το εμπορικό σήμα της προσφεύγουσας, η προσφεύγουσα παρατηρεί ότι στη σύγχρονη εμπορική και επιχειρηματική πρακτική είναι συνηθέστατο φαινόμενο να χρησιμοποιεί μια επιχείρηση τον λογότυπο και τα εμπορικά σήματα άλλης επιχείρησης με την οποία συνδέεται με διαρκή συμβατική σχέση, όπως συμβαίνει με τους εμπορικούς αντιπροσώπους, τα μέλη των δικτύων διανομής και τους δικαιοδόχους ενός δικτύου franchising. Στις περιπτώσεις αυτές, η ομοιογένεια του δικτύου επιβάλλει τη χρήση κοινού διακριτικού γνωρίσματος, δηλαδή του διακριτικού γνωρίσματος του αντιπροσωπευμένου ή του φορέα του δικτύου διανομής ή ακόμη του δικαιοπαρόχου του δικτύου franchising. Κατά την προσφεύγουσα, το γεγονός αυτό όμως ουδόλως επηρεάζει τη νομική και οικονομική αυτονομία της επιχείρησης που βάσει παραχωρήσεως χρησιμοποιεί στις εμπορικές της συναλλαγές την ένδειξη άλλης επιχείρησης. Τυχόν αποδοχή της απόψεως που περιέχεται στην Απόφαση θα σήμαινε ότι η Επιτροπή θα μπορούσε να στηρίζεται σε απόφαση που απευθύνεται στον κύριο δικτύου διανομής για να διενεργεί ελέγχους στις εγκαταστάσεις όλων των μελών του δικτύου, και τούτο παρά το γεγονός ότι τα μέλη αυτά είναι νομικώς και οικονομικώς ανεξάρτητες επιχειρήσεις, πράγμα που θα ερχόταν σε κατάφωρη αντίθεση με τις βασικές αρχές και διατάξεις τόσο της κοινοτικής όσο και των εθνικών εννόμων τάξεων.
- 27 Η προσφεύγουσα θεωρεί ότι το συμπέρασμα αυτό δεν αναιρείται από το γεγονός ότι, πριν από τον εν λόγω έλεγχο, ο νόμιμος εκπρόσωπος της ΕΤΑ, ο Π. Σφηνιάς, απάντησε σε αίτηση παροχής πληροφοριών της Επιτροπής υπογράφοντας εξ ονόματος των Μινωικών Γραμμών έγγραφο στο επάνω μέρος του οποίου η διεύθυνση των γραφείων της ΕΤΑ αναγραφόταν κάτω από τον λογότυπο και το εμπορικό σήμα των Μινωικών Γραμμών. Η προσφεύγουσα δέχεται ότι η απάντηση αυτή όντως υπογράφηκε από τον Π. Σφηνιά, αλλά υπογραμμίζει ότι ο Π. Σφηνιάς ενήργησε κατόπιν ρητής εντολής της ίδιας.

- 28 Όσον αφορά το γεγονός ότι η διεύθυνση της ΕΤΑ αναγραφόταν κάτω από τον λογότυπο και το εμπορικό σήμα των Μινωικών Γραμμών, η προσφεύγουσα διευκρινίζει ότι η σχετική αναγραφή έχει γίνει στο υποσέλιδο, όπου αναγράφονται επίσης η διεύθυνση του «International Lines Head Office» (Λεωφόρος Κηφισίας 64B) και αυτή του «Passengers Office» (Λεωφόρος Βασιλέως Κωνσταντίνου 2) και ισχυρίζεται ότι οι διευθύνσεις αυτές αναγράφονται για τους πελάτες και τους άλλους ενδιαφερομένους για να καταλάβουν ότι πρέπει να απευθύνονται, για ό,τι έχει σχέση με τις διεθνείς γραμμές, με την έκδοση εισιτηρίων και με την αναχώρηση επιβατών από την Αθήνα, στα αντίστοιχα γραφεία του γενικού πράκτορα της εταιρίας, ο οποίος είναι αρμόδιος για τις διεθνείς γραμμές και για τα θέματα επιβατών.
- 29 Η προσφεύγουσα υποστηρίζει εξάλλου ότι, ακόμη και αν όλα τα πιο πάνω περιστατικά δημούργησαν σύγχυση στις υπηρεσίες της Επιτροπής, η σύγχυση αυτή θα έπρεπε, ούτως ή άλλως, να διαλυθεί το αργότερο όταν οι υπάλληλοί της έφθασαν στους χώρους της ΕΤΑ, λαμβανομένων υπόψη των προφορικών ενστάσεων και αντιρρήσεων που προβλήθηκαν και των πληροφοριακών στοιχείων που τους επιδείχθηκαν, και που άλλωστε οι ίδιοι ζήτησαν (μισθωτήριο συμβόλαιο στο όνομα της ΕΤΑ και μισθολογικές καταστάσεις των υπαλλήλων της εταιρίας αυτής).
- 30 Τέλος, η προσφεύγουσα αμφισβητεί το συμπέρασμα της Επιτροπής (σημείο 139 του αιτιολογικού της Αποφάσεως) ότι, «ανεξάρτητα από την κατοχή και χρησιμοποίηση των εν λόγω εγκαταστάσεων, οι Μινωικές Γραμμές επέτρεπαν στην ΕΤΑ να χρησιμοποιεί και τις εγκαταστάσεις αυτές ως εγκαταστάσεις των “Μινωικών Γραμμών Αθηνών”». Το συμπέρασμα αυτό είναι αυθαίρετο και δεν προκύπτει από κανέναν όρο των συμβάσεων που οι Μινωικές Γραμμές έχουν συνάψει με την εταιρία ΕΤΑ. Η προσφεύγουσα υπογραμμίζει ότι οι εγκαταστάσεις αυτές ήταν στην αποκλειστική κατοχή και χρήση της ΕΤΑ, η οποία εργαζόταν εκεί με δικό της προσωπικό, δικά της κεφάλαια και δική της οργάνωση, ιδίως ως πράκτορας των Μινωικών Γραμμών, βάσει συμβατικών υποχρεώσεων που είχε αναλάβει.
- 31 Η προσφεύγουσα αμφισβητεί ομοίως το βάσιμο του επιχειρήματος της Επιτροπής ότι, ακόμη και αν υποθεθεί ότι οι Μινωικές Γραμμές δεν ασκούσαν πράγματι (in corpore) δραστηριότητα στους εν λόγω χώρους, κατά το μέτρο που εκεί βρίσκονταν έγγραφα που ανήκαν στην προσφεύγουσα, η Επιτροπή είχε δικαίωμα, και για τον

λόγο αυτό, να αναζητήσει τα έγγραφα αυτά. Η προσφεύγουσα θεωρεί ότι η άποψη αυτή έρχεται σε κατάφωρη αντίθεση τόσο με τις διατάξεις του κανονισμού 4056/86 όσο και με θεμελιώδεις αρχές του δικαίου. Επιπλέον, τη θεωρεί άκρως επικίνδυνη, καθόσον, επικαλούμενη την άποψη αυτή, η Επιτροπή διεκδικεί για τον εαυτό της το δικαίωμα, βάσει αποφάσεως διενέργειας ελέγχου η οποία απευθύνεται σε συγκεκριμένη επιχείρηση, να εισέρχεται στους χώρους οποιασδήποτε τρίτης επιχειρήσεως, άπαξ πιθανολογεί ότι βρίσκονται εκεί έγγραφα της επιχειρήσεως που είναι αποδέκτης της αποφάσεως, και να διενεργεί ελέγχους στους χώρους αυτούς βάσει της εν λόγω αποφάσεως.

- 32 Η προσφεύγουσα προσθέτει ότι η άποψη αυτή έρχεται σε κατάφωρη αντίθεση με την αρχή της νομιμότητας της δράσεως των κοινοτικών οργάνων και με την αρχή της προστασίας από τις αυθαίρετες παρεμβάσεις της δημοσίας αρχής στη σφαίρα της ιδιωτικής δραστηριότητας κάθε φυσικού ή νομικού προσώπου (βλ. την απόφαση του Δικαστηρίου της 21ης Σεπτεμβρίου 1989, 46/87 και 227/88, Hoechst κατά Επιτροπής, Συλλογή 1989, σ. 2859, σκέψη 19). Έτσι, υπενθυμίζει ότι το Δικαστήριο έχει κατ'επανάληψη αναγνωρίσει ότι η γενική αρχή της προστασίας των δικαιωμάτων άμυνας στις διοικητικές διαδικασίες που μπορούν να καταλήξουν σε κυρώσεις επιβάλλει επίσης να αποφεύγεται κάθε ανεπανόρθωτη προσβολή των δικαιωμάτων αυτών στο πλαίσιο διαδικασιών προκαταρκτικής έρευνας, όπως είναι οι έλεγχοι (βλ. την παραρτηθείσα απόφαση Hoechst κατά Επιτροπής, σκέψη 15).

- 33 Η προσφεύγουσα επισημαίνει ότι τα θεμελιώδη δικαιώματα αποτελούν αναπόσπαστο μέρος των γενικών αρχών του δικαίου την τήρηση των οποίων διασφαλίζει ο κοινοτικός δικαστής και ότι, προς τούτο, το Δικαστήριο και το Πρωτοδικείο εμπνέονται από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών. Η προσφεύγουσα σημειώνει επίσης ότι, κατά το άρθρο ΣΤ, παράγραφος 2, της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρο 6, παράγραφος 2, ΕΕ), «η Ένωση σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα, όπως κατοχυρώνονται με την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών [...] και όπως προκύπτουν από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών, ως γενικές αρχές του κοινοτικού δικαίου», και παρατηρεί ότι το άρθρο 9 του ελληνικού Συντάγματος, το οποίο αφορά το άσυλο της κατοικίας, ομόφωνα ερμηνεύεται προς την κατεύθυνση της προστασίας και των επαγγελματιών χώρων, ακόμη και αν αυτοί ανήκουν σε νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου, π.χ. σε εταιρίες. Τέλος, η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι οι πιο πάνω αρχές ισχύουν κατά μείζονα λόγο όταν πρόκειται για έλεγχο σε χώρους επιχειρήσεων που δεν είναι καν αποδέκτες της αποφάσεως διενέργειας ελέγχου.

- 34 Η προσφεύγουσα προσάπτει στους υπαλλήλους της Επιτροπής ότι επικαλέστηκαν καταχρηστικώς και παρανόμως την απόφαση και τα εντάλματα ελέγχου και ότι απείλησαν την ΕΤΑ με κυρώσεις και μέτρα παραβίασεως των χώρων της. Η προσφεύγουσα θεωρεί ότι, αν οι υπάλληλοι αυτοί είχαν λόγους να πιστεύουν ότι ο έλεγχος στους χώρους της εταιρίας αυτής ήταν αναγκαίος, έπρεπε να προκαλέσουν νέα απόφαση της Επιτροπής που θα ανέφερε ρητώς την ΕΤΑ ως αποδέκτρια και θα εξέθετε δεόντως τους ειδικούς λόγους για τους οποίους η ΕΤΑ έπρεπε να υποβληθεί σε έλεγχο.
- 35 Επομένως, η Επιτροπή όχι μόνον ενήργησε κατά παράβαση της αποφάσεως διενέργειας ελέγχου και των ενταλμάτων ελέγχου, αλλά και γενικότερα κατά παράβαση των βασικών διατάξεων και αρχών του κοινοτικού δικαίου, και ειδικότερα της αρχής της νομιμότητας της δράσεως των οργάνων της Κοινότητας.
- 36 Η Επιτροπή αμφισβητεί ότι διενήργησε παράνομο έλεγχο στα γραφεία της ΕΤΑ και ότι χρησιμοποίησε παρανόμως τα έγγραφα που συνελέγησαν κατά τον έλεγχο αυτόν, καθόσον, όταν προέβη στον έλεγχο, θεωρούσε ότι η ΕΤΑ λειτουργεί ως βοηθητικό όργανο ενσωματωμένο στην επιχείρηση των Μινωικών Γραμμών και ότι ενεργεί αποκλειστικώς για λογαριασμό και επ' ονόματι των Μινωικών Γραμμών και όχι ως ανεξάρτητος έμπορος, όπως επισημαίνεται στο σημείο 137 του αιτιολογικού της Αποφάσεως. Κατά συνέπεια, η Επιτροπή θεωρούσε ότι η ΕΤΑ ενεργεί ως «longa manus» των Μινωικών Γραμμών.
- 37 Εν προκειμένω, η Επιτροπή παρατηρεί ότι η ΕΤΑ αυτοχαρακτηριζόταν ως «Μινωικές Γραμμές» και έδινε στους τρίτους τη σαφή εντύπωση ότι τα γραφεία στη Λεωφόρο Κηφισίας 64Β, Αθήνα, είναι τα γραφεία της εταιρίας Μινωικές Γραμμές. Η Επιτροπή προσθέτει ότι, πριν από τον έλεγχο, ο Π. Σφηνιάς απάντησε σε αίτηση της Επιτροπής για την παροχή πληροφοριών υπογράφοντας εξ ονόματος των Μινωικών Γραμμών σε επιστολόχαρτο με τον λογότυπο και το εμπορικό σήμα της εταιρίας Μινωικές Γραμμές, με τη διεύθυνση των γραφείων της ΕΤΑ, αλλά χωρίς καμία αναφορά στη τελευταία εταιρία.

- 38 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι όλες οι δραστηριότητες που διεξάγονταν στα γραφεία που ερευνήθηκαν, ή τουλάχιστον μέρος των δραστηριοτήτων αυτών, ήταν δραστηριότητες των Μινωικών Γραμμών, ανεξαρτήτως του ζητήματος ποιος ήταν μισθωτής των γραφείων αυτών. Η Επιτροπή θεωρεί ότι σημασία δεν έχει το τυπικό μισθωτήριο συμβόλαιο, αλλά η πραγματική κατάσταση, όπως προκύπτει από τα πιο πάνω στοιχεία. Ακόμη και αν υποτεθεί ότι η προσφεύγουσα δεν ασκούσε πράγματι (in corpore) δραστηριότητα στον πιο πάνω χώρο, είναι προφανές ότι στον χώρο αυτόν υπήρχαν δικά της έγγραφα, οπότε η Επιτροπή και για τον λόγο αυτόν ενομμοποιείτο να αναζητήσει τα έγγραφα αυτά.
- 39 Η Επιτροπή θεωρεί ότι, υπό τις συνθήκες αυτές, δεν τίθεται θέμα παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών στοιχείων ή αυθαιρέτως διενεργηθέντος ελέγχου, καθόσον ο έλεγχος διεξήχθη σε γραφεία όπου ασκούνταν εμπορικές δραστηριότητες οι οποίες τουλάχιστον κατά ένα μέρος, αν όχι όλες, ήταν εμπορικές δραστηριότητες των Μινωικών Γραμμών, δηλαδή της εταιρίας που είναι αποδέκτης της από 4 Ιουλίου 1994 απόφασεως διεξαγωγής ελέγχου.
- 40 Εν πάση περιπτώσει, ακόμη και αν υποτεθεί ότι η Επιτροπή πλανήθηκε ως προς την ταυτότητα της υποβληθείσας σε έλεγχο εταιρίας, η Επιτροπή ισχυρίζεται, πρώτον, ότι κατέβαλε κάθε δυνατή προσπάθεια για να εξακριβώσει ποιος ήταν ο κάτοχος των γραφείων στη Λεωφόρο Κηφισίας 64B, στα οποία οι Μινωικές Γραμμές, ο αποδέκτης της αποφάσεως διεξαγωγής ελέγχου, ασκούσαν τις δραστηριότητές τους στην Αθήνα. Δεύτερον, η Επιτροπή θεωρεί υπεραπλουστευτικό το επιχείρημα των Μινωικών Γραμμών ότι με τις διευκρινίσεις που της δόθηκαν ήρθη κάθε αμφιβολία σχετικά με τον τρόπο και τον τόπο ασκήσεως των δραστηριοτήτων τους. Η Επιτροπή υπενθυμίζει ότι μέχρι τη στιγμή του ελέγχου ουδέποτε είχε τεθεί ζήτημα διακρίσεως των δύο νομικών προσώπων. Αντιθέτως, η εταιρία ΕΤΑ, η οποία αυτοχαρακτηριζόταν ως «Μινωικές Γραμμές», εμφανιζόταν και λειτουργούσε ως αναπόσπαστο όργανο των Μινωικών Γραμμών. Επιπλέον, ο διαχειριστής της, ο Π. Σφηνιάς, απαντούσε σε επιστολές που απευθύνονταν στις Μινωικές Γραμμές υπογράφοντας υπό τον λογότυπο και το σήμα των Μινωικών Γραμμών και αναφέροντας ως διεύθυνση τη διεύθυνση της ΕΤΑ, χωρίς οποιαδήποτε αναφορά στην ΕΤΑ. Λαμβανομένων υπόψη όλων αυτών των στοιχείων ενιαίας συμπεριφοράς των Μινωικών Γραμμών και της ΕΤΑ, που καθιστούσαν δυσχερή τη διάκριση μεταξύ τους, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι οι «διευκρινίσεις» των υπαλλήλων της ΕΤΑ δεν ήταν αρκετές για να δια φωτίσουν αμέσως το ζήτημα της διακρίσεως μεταξύ αυτών των

νομικών προσώπων ούτε να εμποδίσουν τη διεξαγωγή του ελέγχου, πολλώ δε μάλλον όταν η διάκριση αυτή απαιτούσε ουσιαστική αξιολόγηση χωρίς προσκόλληση στους τύπους.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

- 41 Στο πλαίσιο αυτού του λόγου ακυρώσεως, η προσφεύγουσα προσάπτει κατ' ουσίαν στην Επιτροπή ότι συνέλεξε παρανόμως τις αποδείξεις επί των οποίων βασίζεται η Απόφαση, καθόσον τις έλαβε κατά τη διάρκεια ελέγχου διενεργηθέντος στα γραφεία εταιρίας που δεν ήταν ο αποδέκτης της αποφάσεως διενέργειας ελέγχου. Η προσφεύγουσα ισχυρίζεται ότι, κατά τον τρόπο αυτόν, η Επιτροπή ενήργησε κατά κατάχρηση της εξουσίας που διαθέτει όσον αφορά τη διενέργεια ελέγχων και παρέβη το άρθρο 189 της Συνθήκης, το άρθρο 18 του κανονισμού 4056/86 και τις γενικές αρχές του δικαίου.
- 42 Το Πρωτοδικείο κρίνει ότι το βάσιμο αυτού του λόγου ακυρώσεως πρέπει να εκτιμηθεί υπό το πρίσμα των γενικών αρχών που διέπουν τις εξουσίες της Επιτροπής όσον αφορά τη διενέργεια ελέγχων και των πραγματικών περιστατικών της υποθέσεως.

A — Εξουσίες της Επιτροπής όσον αφορά τη διενέργεια ελέγχων

- 43 Από τη δέκατη έκτη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού 4056/86 προκύπτει ότι ο νομοθέτης έκρινε ότι ο κανονισμός αυτός έπρεπε να προβλέπει «τις εξουσίες λήψεως αποφάσεων και τις κυρώσεις που είναι αναγκαίες προκειμένου να διασφαλισθεί η τήρηση των απαγορεύσεων που προβλέπονται στο άρθρο 85, παράγραφος 1, και στο άρθρο 86 [της Συνθήκης], καθώς και των προϋποθέσεων εφαρμογής του άρθρου 85, παράγραφος 3».

- 44 Ειδικότερα, οι εξουσίες που απονέμονται στην Επιτροπή όσον αφορά τους επιτοπίους ελέγχους εκτίθενται στο άρθρο 18 του κανονισμού 4056/86, το οποίο ορίζει τα εξής:

«Άρθρο 18

Ελεγκτικές εξουσίες της Επιτροπής

1. Κατά την εκπλήρωση των καθηκόντων που της ανατίθενται με τον παρόντα κανονισμό, η Επιτροπή μπορεί να διεξάγει όλους τους απαραίτητους ελέγχους στις επιχειρήσεις και ενώσεις επιχειρήσεων.

Για τον σκοπό αυτό οι εντεταλμένοι από την Επιτροπή υπάλληλοι έχουν την εξουσία:

- α) να ελέγχουν τα βιβλία και άλλα επαγγελματικά έγγραφα·
- β) να λαμβάνουν αντίγραφα ή αποσπάσματα των βιβλίων και επαγγελματικών εγγράφων·
- γ) να ζητούν επιτόπου προφορικές διευκρινίσεις·
- δ) να εισέρχονται σε όλους τους στεγασμένους και μη χώρους και στα μεταφορικά μέσα των επιχειρήσεων.

2. Οι εντεταλμένοι από την Επιτροπή για τον έλεγχο υπάλληλοι ασκούν την εξουσία τους επιδεικνύοντας έγγραφη εντολή ελέγχου, στην οποία ορίζεται το αντικείμενο και ο σκοπός του ελέγχου καθώς και οι κυρώσεις που προβλέπονται στο άρθρο 19, παράγραφος 1, στοιχείο γ', σε περίπτωση που τα βιβλία ή τα άλλα ζητούμενα επαγγελματικά έγγραφα επιδειχθούν κατά τρόπο ελλιπή. Η Επιτροπή γνωστοποιεί, σε εύλογο χρόνο προ του ελέγχου, στην αρμόδια αρχή του κράτους μέλους στην επικράτεια του οποίου θα διενεργηθεί ο έλεγχος την εντολή ελέγχου και την ταυτότητα των εντεταλμένων υπαλλήλων της.

3. Οι επιχειρήσεις και ενώσεις επιχειρήσεων υποχρεούνται να δεχθούν τους ελέγχους τους οποίους διέταξε με απόφασή της η Επιτροπή. Η απόφαση αναφέρει το αντικείμενο και τον σκοπό του ελέγχου, ορίζει τον χρόνο ενάρξεως του ελέγχου και αναφέρει τις κυρώσεις που προβλέπονται στο άρθρο 19, παράγραφος 1, στοιχείο γ', και στο άρθρο 20, παράγραφος 1, στοιχείο δ', καθώς και το δικαίωμα προσφυγής στο Δικαστήριο κατά της απόφασής.

4. Η Επιτροπή εκδίδει τις αποφάσεις οι οποίες αναφέρονται στην παράγραφο 3 αφού προηγουμένως συμβουλευθεί την αρμόδια αρχή του κράτους μέλους στην επικράτεια του οποίου πρέπει να διενεργηθεί έλεγχος.

5. Οι υπάλληλοι της αρμόδιας αρχής του κράτους μέλους στην επικράτεια του οποίου πρόκειται να διενεργηθεί ο έλεγχος μπορούν, μετά από αίτηση της αρχής αυτής ή της Επιτροπής, να παράσχουν τη συνδρομή τους στους εντεταλμένους υπαλλήλους της Επιτροπής κατά την εκπλήρωση του έργου τους.

6. Όταν μία επιχείρηση αντιτίθεται στη διενέργεια ελέγχου ο οποίος διατάχθη δυνάμει του παρόντος άρθρου, το ενδιαφερόμενο κράτος μέλος παρέχει στους εντεταλμένους από την Επιτροπή υπαλλήλους την απαραίτητη συνδρομή για να μπορέσουν να διενεργήσουν τον έλεγχο. Για τον σκοπό αυτό τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα πριν από την 1η Ιανουαρίου 1989 αφού προηγουμένως συνεννοηθούν με την Επιτροπή.»

- 45 Δεδομένου ότι το άρθρο 18 του κανονισμού 4056/86 ταυτίζεται με το άρθρο 14 του κανονισμού 17 του Συμβουλίου, της 6ης Φεβρουαρίου 1962, πρώτου κανονισμού εφαρμογής των άρθρων 85 και 86 της Συνθήκης (ΕΕ ειδ. έκδ. 08/001, σ. 25), και ότι οι δύο αυτοί κανονισμοί εκδόθηκαν κατ' εφαρμογήν του άρθρου 87 της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρου 83 ΕΚ) προς διευκρίνιση των λεπτομερειών εφαρμογής των άρθρων 85 της Συνθήκης και 86 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 82 ΕΚ), η νομολογία περί του περιεχομένου των εξουσιών της Επιτροπής όσον αφορά τους ελέγχους, υπό την έννοια του άρθρου 14 του κανονισμού 17, έχει επίσης εφαρμογή στη συγκεκριμένη υπόθεση.
- 46 Κατά το άρθρο 87, παράγραφος 2, στοιχεία α' και β', της Συνθήκης, ο κανονισμός 17 έχει ως σκοπό να εξασφαλίσει την τήρηση των απαγορεύσεων των άρθρων 85, παράγραφος 1, και 86 της Συνθήκης και να καθορίσει τις λεπτομέρειες εφαρμογής του άρθρου 85, παράγραφος 3. Ο εν λόγω κανονισμός αποβλέπει κατ' αυτό τον τρόπο να εξασφαλίσει την επίτευξη του στόχου που αναφέρεται στο άρθρο 3, στοιχείο στ', της Συνθήκης. Προς τούτο, παρέχει στην Επιτροπή ευρεία εξουσία έρευνας και ελέγχου διευκρινίζοντας, στην όγδοη αιτιολογική σκέψη, ότι η Επιτροπή πρέπει να έχει την εξουσία, σε όλη την έκταση της κοινής αγοράς, να ζητεί πληροφορίες και να προβαίνει σε ελέγχους «οι οποίοι είναι απαραίτητοι» προς εξακρίβωση παραβάσεων των άρθρων 85 και 86 της Συνθήκης (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 26ης Ιουνίου 1980, 136/79, Συλλογή τόμος 1980/II, σ. 347, σκέψη 20, και της 18ης Μαΐου 1982, 155/79, AM & S κατά Επιτροπής, Συλλογή 1982, σ. 1575, σκέψη 15). Η δέκατη έκτη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού 4056/86 είναι επίσης διατυπωμένη στο ίδιο πνεύμα.
- 47 Ομοίως, ο κοινοτικός δικαστής έχει υπογραμμίσει τη σπουδαιότητα που ενέχει ο σεβασμός των θεμελιωδών δικαιωμάτων και, ειδικότερα, των δικαιωμάτων άμυνας σε όλες τις διαδικασίες εφαρμογής των κανόνων ανταγωνισμού της Συνθήκης και έχει διευκρινίσει με τις αποφάσεις του τον τρόπο κατά τον οποίο πρέπει τα δικαιώματα άμυνας να συμβιβάζονται με τις εξουσίες της Επιτροπής κατά τη διοικητική διαδικασία και κατά τις προκαταρκτικές φάσεις της έρευνας και της λήψεως πληροφοριών.
- 48 Συγκεκριμένα, το Δικαστήριο έχει διευκρινίσει ότι η Επιτροπή πρέπει να σέβεται τα δικαιώματα άμυνας τόσο κατά τις διοικητικές διαδικασίες που μπορούν να κατα-

λήξουν σε επιβολή κυρώσεων όσο και κατά τις διαδικασίες προκαταρκτικής έρευνας, διότι είναι σημαντικό να αποφεύγεται η μη θεραπεύσιμη προσβολή των δικαιωμάτων αυτών στο πλαίσιο διαδικασιών προκαταρκτικής έρευνας, όπως είναι οι έλεγχοι, οι οποίες μπορούν να παίξουν καθοριστικό ρόλο για την εξακρίβωση στοιχείων σχετικά με τον παράνομο χαρακτήρα ενεργειών ορισμένων επιχειρήσεων ικανών να επισύρουν την ευθύνη τους (προπαρατεθείσα απόφαση Hoechst κατά Επιτροπής, σκέψη 15).

49 Όσον αφορά, ειδικότερα, τις εξουσίες ελέγχου που αναγνωρίζει στην Επιτροπή το άρθρο 14 του κανονισμού 17 και το ζήτημα κατά πόσον τα δικαιώματα άμυνας περιορίζουν το περιεχόμενο των εξουσιών αυτών, το Δικαστήριο έχει αναγνωρίσει ότι η ανάγκη προστασίας έναντι παρεμβάσεων της δημόσιας αρχής στη σφαίρα της ιδιωτικής δραστηριότητας ενός προσώπου, είτε φυσικού είτε νομικού, που είναι αυθαίρετες ή δυσανάλογα επαχθείς συνιστά γενική αρχή του κοινοτικού δικαίου (προπαρατεθείσα απόφαση Hoechst κατά Επιτροπής, σκέψη 19, και απόφαση του Δικαστηρίου της 22ας Οκτωβρίου 2002, C-94/00, Roquette Frères, Συλλογή 2002, σ. I-9011, σκέψη 27). Συγκεκριμένα, το Δικαστήριο έκρινε ότι σε όλα τα νομικά συστήματα των κρατών μελών οι παρεμβάσεις της δημόσιας αρχής στη σφαίρα της ιδιωτικής δραστηριότητας κάθε προσώπου, είτε φυσικού είτε νομικού, πρέπει να είναι νομικώς θεμελιωμένες και να δικαιολογούνται από λόγους προβλεπόμενους στον νόμο και, όπως είναι επόμενο, τα συστήματα αυτά προβλέπουν, καιτοι με διαφορές ως προς τις λεπτομέρειες, την προστασία από παρεμβάσεις που είναι αυθαίρετες ή δυσανάλογα επαχθείς.

50 Το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι οι εξουσίες που έχουν παρασχεθεί στην Επιτροπή με το άρθρο 14 του κανονισμού 17 αποσκοπούν στο να της δώσουν τη δυνατότητα να εκπληρώσει την ανατεθείσα σ' αυτήν από τη Συνθήκη ΕΚ αποστολή της μέριμνας για την τήρηση των κανόνων περί ανταγωνισμού στο πλαίσιο της κοινής αγοράς. Οι κανόνες αυτοί αποσκοπούν, όπως προκύπτει από το τέταρτο εδάφιο του προοιμίου της Συνθήκης, από το άρθρο 3, στοιχείο στ', καθώς και από τα άρθρα 85 και 86, στο να αποφεύγεται η νόθευση του ανταγωνισμού κατά τρόπο που να αποβαίνει σε βάρος του γενικού συμφέροντος, των επιμέρους επιχειρήσεων και των καταναλωτών. Έτσι, η άσκηση των εξουσιών αυτών συντελεί στη διατήρηση του επιδιωχθέντος από τη Συνθήκη συστήματος ανταγωνισμού που οι επιχειρήσεις οφείλουν να τηρούν οπωσδήποτε (προπαρατεθείσα απόφαση Hoechst κατά Επιτροπής, σκέψη 25).

- 51 Το Δικαστήριο έχει κρίνει ομοίως ότι τόσο από τον σκοπό του κανονισμού 17 όσο και από την απαρίθμηση, στο άρθρο 14, των εξουσιών που έχουν παρασχεθεί στα όργανα της Επιτροπής προκύπτει ότι οι έλεγχοι μπορούν να είναι λίαν εκτεταμένοι. Ειδικότερα, το Δικαστήριο έχει κρίνει ρητώς ότι «το δικαίωμα εισόδου σε κάθε χώρα, γήπεδο ή μέσο μεταφοράς των επιχειρήσεων έχει ιδιάζουσα σημασία καθόσον καθιστά δυνατή για την Επιτροπή τη συλλογή των αποδείξεων για παραβάσεις των κανόνων περί ανταγωνισμού στον τόπο όπου ανευρίσκονται συνήθως, δηλαδή στους χώρους ασκήσεως των εμπορικών δραστηριοτήτων των επιχειρήσεων» (προπαρατεθείσα απόφαση Hoechst κατά Επιτροπής, σκέψη 26).
- 52 Το Δικαστήριο έχει υπογραμμίσει επίσης τη σπουδαιότητα της διαφυλάξεως της πρακτικής αποτελεσματικότητας των ελέγχων ως αναγκαίου οργάνου προκειμένου η Επιτροπή να έχει τη δυνατότητα να ασκεί τα καθήκοντά της ως θεματοφύλακας της Συνθήκης στον τομέα του ανταγωνισμού, επισημαίνοντας τα εξής (προπαρατεθείσα απόφαση Hoechst κατά Επιτροπής, σκέψη 27): «[...] το δικαίωμα εισόδου θα ήταν άχρηστο αν τα όργανα της Επιτροπής όφειλαν να περιορίζονται στο να ζητούν την προσκόμηση εγγράφων ή φακέλων που θα μπορούσαν να προσδιορίσουν επακριβώς εκ των προτέρων. Αντιθέτως, το δικαίωμα αυτό περιλαμβάνει την ευχέρεια αναζητήσεως διαφόρων στοιχείων, που δεν είναι ακόμη γνωστά ή πλήρως εξακριβωμένα. Χωρίς αυτή την ευχέρεια θα ήταν αδύνατη για την Επιτροπή η συλλογή των αναγκαίων για τον έλεγχό της στοιχείων, σε περίπτωση που θα προσέκρουε στην άρνηση συνεργασίας ή ακόμα στην παρακωλυτική στάση των οικείων επιχειρήσεων».
- 53 Πάντως, επισημαίνεται η ύπαρξη διαφόρων εγγυήσεων απορρεουσών από το κοινοτικό δίκαιο, οι οποίες παρέχονται στις οικείες επιχειρήσεις, κατά των αυθαιρέτων ή δυσανάλογα επαχθών παρεμβάσεων της δημόσιας αρχής στη σφαίρα των ιδιωτικών τους δραστηριοτήτων (προπαρατεθείσα απόφαση Roquette Frères, σκέψη 43).
- 54 Το άρθρο 14, παράγραφος 3, του κανονισμού 17 επιβάλλει στην Επιτροπή να αιτιολογεί την επιτάσσουσα τη διενέργεια ελέγχου απόφαση αναφέροντας το αντικείμενο και τον σκοπό του ελέγχου, πράγμα το οποίο, όπως έχει διευκρινίσει το Δικαστήριο, αποτελεί θεμελιώδη προϋπόθεση όχι μόνο για να αποδεικνύεται ότι η μελετώμενη παρέμβαση στο εσωτερικό των οικείων επιχειρήσεων είναι δικαιολο-

γημένη, αλλά, επίσης, για να είναι οι τελευταίες σε θέση να αντιληφθούν την έκταση του καθήκοντος συνεργασίας που υπέχουν, διατηρώντας ταυτόχρονα τα δικαιώματα άμυνάς τους (προπαρατεθείσες αποφάσεις Hoechst κατά Επιτροπής, σκέψη 29, και Roquette Frères, σκέψη 47).

55 Ομοίως, εναπόκειται στην Επιτροπή να αναφέρει στην εν λόγω απόφαση, με τη μεγαλύτερη δυνατή ακρίβεια, αυτό που αναζητείται και τα στοιχεία που πρέπει να αποτελέσουν το αντικείμενο του ελέγχου (προπαρατεθείσα απόφαση National Panasonic κατά Επιτροπής, σκέψεις 26 και 27). Όπως έχει κρίνει το Δικαστήριο, η υποχρέωση αυτή αποβλέπει στην προστασία των δικαιωμάτων άμυνας των οικείων επιχειρήσεων, στο μέτρο που τα δικαιώματα αυτά θα διακυβεύονταν σοβαρώς, αν μπορούσε η Επιτροπή να επικαλείται σε βάρος των επιχειρήσεων αποδείξεις οι οποίες, συλλεγείσες κατά τη διάρκεια ενός ελέγχου, είναι άσχετες προς το αντικείμενο και τον σκοπό του τελευταίου (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 17ης Οκτωβρίου 1989, 85/87, Dow Benelux κατά Επιτροπής, Συλλογή 1989, σ. 3137, σκέψη 18, και Roquette Frères, προπαρατεθείσα, σκέψη 48).

56 Εξάλλου, υπενθυμίζεται ότι επιχείρηση κατά της οποίας διέταξε έλεγχο η Επιτροπή μπορεί, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 173, τέταρτο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποίησης, άρθρου 230, τέταρτο εδάφιο, ΕΚ), να ασκήσει προσφυγή κατά της απόφασής αυτής ενώπιον του κοινοτικού δικαστή. Στην περίπτωση που ο δικαστής αυτός ακυρώσει την εν λόγω απόφαση, η Επιτροπή θα βρεθεί σε αδυναμία, ως εκ τούτου, να χρησιμοποιήσει, στο πλαίσιο της διαδικασίας παραβάσεως των κοινοτικών κανόνων ανταγωνισμού, όλα τα έγγραφα και αποδεικτικά στοιχεία που θα έχει ενδεχομένως συγκεντρώσει στο πλαίσιο αυτού του ελέγχου, διότι άλλως ο κοινοτικός δικαστής θα ακυρώσει την απόφασή της περί παραβάσεως, κατά το μέτρο που στηρίζεται σε τέτοια αποδεικτικά μέσα (βλ. διατάξεις του Προέδρου του Δικαστηρίου της 26ης Μαρτίου 1987, 46/87 R, Hoechst κατά Επιτροπής, Συλλογή 1987, σ. 1549, σκέψη 34, και της 28ης Οκτωβρίου 1987, 85/87 R, Dow Chemical Nederland κατά Επιτροπής, Συλλογή 1987, σ. 4367, σκέψη 17· προπαρατεθείσα απόφαση Roquette Frères, σκέψη 49).

57 Υπό το πρίσμα των ανωτέρω σκέψεων πρέπει να εξετασθεί το βάσιμο του λόγου ακυρώσεως με τον οποίο προβάλλεται το παράνομο του ελέγχου.

B — Επί του βασίμου του λόγου ακυρώσεως

58 Η εξέταση του βασίμου του υπό κρίση λόγου ακυρώσεως επιβάλλει να εκτεθούν προηγουμένως οι περιστάσεις υπό τις οποίες πραγματοποιήθηκε εν προκειμένω ο έλεγχος.

1. Ουσιώδη πραγματικά περιστατικά μη αμφισβητηθέντα από τους διαδίκους

59 Στις 12 Οκτωβρίου 1992, ενεργώντας δυνάμει του κανονισμού 4056/86, κατόπιν καταγγελίας περί της ομοιότητας μεταξύ των ναύλων των πορθμείων στις θαλάσσιες γραμμές μεταξύ Ελλάδας και Ιταλίας, η Επιτροπή απηύθυνε αίτηση παροχής πληροφοριών στις Μινωικές Γραμμές στη διεύθυνση της έδρας τους (Αγίου Τίτου 38, Ηράκλειο, Κρήτη).

60 Στις 20 Νοεμβρίου 1992, η Επιτροπή έλαβε επιστολή απαντήσεως στην αίτησή της παροχής πληροφοριών, η οποία υπογραφόταν από τον Π. Σφηνιά, σε επιστολόχαρτο της εταιρίας Μινωικές Γραμμές το οποίο έφερε στο πάνω μέρος του και αριστερά ένα μόνον εμπορικό λογότυπο, ήτοι «Minoan Lines», κάτω από τον οποίο αναγραφόταν η διεύθυνση: «2, Vas. Konstantinou Av. (Stadion) 116 35, ATHENS».

61 Την 1η Μαρτίου 1993, η Επιτροπή απηύθυνε δεύτερη αίτηση παροχής πληροφοριών στις Μινωικές Γραμμές πάλι στην έδρα τους στο Ηράκλειο.

62 Στις 5 Μαΐου 1993, δόθηκε απάντηση στην από 1ης Μαρτίου 1993 επιστολή της Επιτροπής, με επιστολή η οποία ομοίως υπογραφόταν από τον Π. Σφηνιά, καταρτισθείσα σε επιστολόχαρτο της εταιρίας Μινωικές Γραμμές, το οποίο έφερε στο πάνω

μέρος του και αριστερά ένα μόνον εμπορικό λογότυπο, ήτοι «Minoan Lines», αλλά, αυτή τη φορά, πιο κάτω δεν αναγραφόταν διεύθυνση. Στο υποσέλιδο αναγράφονταν δύο διευθύνσεις: «INTERNATIONAL LINES HEAD OFFICES: 64B Kifissias Ave., GR, 151 25, Maroussi, Athens» και από κάτω «PASSENGER OFFICE: 2 Vassileos Konstantinou Ave., GR, 116 35 Athens».

63 Στις 5 Ιουλίου 1994, υπάλληλοι της Επιτροπής μετέβησαν στους χώρους που βρίσκονται στη Λεωφόρο Κηφισίας 64B, Μαρούσι, Αθήνα, και επέδωσαν στα πρόσωπα που τους δέχθηκαν, τα οποία στη συνέχεια αποδείχθηκε ότι είναι υπάλληλοι της εταιρίας ΕΤΑ, αφενός, την απόφαση της Επιτροπής περί διενέργειας ελέγχου και, αφετέρου, τα εντάλματα ελέγχου D/06658 και D/06659, της 4ης Ιουλίου 1994, τα οποία υπογράφονταν από τον γενικό διευθυντή της Γενικής Διευθύνσεως Ανταγωνισμού και παρείχαν σε δύο υπαλλήλους την εξουσία να προβούν στον έλεγχο.

64 Στηριζόμενοι στα έγγραφα αυτά, οι υπάλληλοι της Επιτροπής ζήτησαν από τους υπαλλήλους της ΕΤΑ να δεχθούν να γίνει ο έλεγχος. Όμως, οι υπάλληλοι της ΕΤΑ επέστησαν την προσοχή τους στο γεγονός ότι βρίσκονται στα γραφεία της ΕΤΑ, ότι είναι υπάλληλοι της ΕΤΑ και ότι η ΕΤΑ είναι ανεξάρτητο νομικό πρόσωπο, χωρίς καμία σχέση με τις Μινωικές Γραμμές εκτός από το ότι είναι πράκτοράς τους. Οι υπάλληλοι της Επιτροπής επέμειναν, μετά από τηλεφωνική συνεννόηση με τους ιεραρχικώς προϊσταμένους τους στις Βρυξέλλες, στη διενέργεια του ελέγχου και υπενθύμισαν στους υπαλλήλους της ΕΤΑ ότι, σε περίπτωση αρνήσεώς τους, μπορούσαν να επιβληθούν οι κυρώσεις του άρθρου 19, παράγραφος 1, και του άρθρου 20, παράγραφος 1, του κανονισμού 4056/86, διατάξεις παρατιθέμενες στην απόφαση διενέργειας ελέγχου, των οποίων το επί λέξει κείμενο περιλαμβάνεται στο παράρτημα της αποφάσεως. Επιπλέον, οι υπάλληλοι αυτοί της Επιτροπής ζήτησαν από τη Διεύθυνση Έρευνας Αγοράς και Ανταγωνισμού του ελληνικού Υπουργείου Εμπορίου, ως αρμόδια εθνική αρχή για τον ανταγωνισμό, να αποστείλει υπάλληλό της στα γραφεία της ΕΤΑ.

65 Οι υπάλληλοι της Επιτροπής δεν ανέφεραν ρητώς στους υπαλλήλους της ΕΤΑ ότι είχαν τη δυνατότητα να συμβουλευθούν δικηγόρο, αλλά τους επέδωσαν δισέλιδο επεξηγηματικό σημείωμα σχετικό με τη φύση και τη συνήθη διεξαγωγή του ελέγχου.

- 66 Οι υπάλληλοι της ΕΤΑ, αφού τηλεφώνησαν στον διευθυντή τους, ο οποίος τότε ήταν εκτός Αθηνών, αποφάσισαν τελικά να υποβληθούν στον έλεγχο, επισημαίνοντας ότι στο πρακτικό διενέργειας ελέγχου θα εκφράσουν τη σχετική διαφωνία τους.
- 67 Στη συνέχεια, οι υπάλληλοι της Επιτροπής άρχισαν τον έλεγχο, ο οποίος ολοκληρώθηκε στο τέλος της επόμενης ημέρας, της 6ης Ιουλίου 1994.
- 68 Τέλος, επισημαίνεται ότι, όπως υπογράμμισε η ίδια η προσφεύγουσα (βλ. σκέψη 26 ανωτέρω), η ΕΤΑ, ως αντιπρόσωπος της προσφεύγουσας, είχε πλήρη εξουσιοδότηση να ενεργεί και να αυτοχαρακτηρίζεται στο πλαίσιο των εμπορικών της δραστηριοτήτων ως «Μινωικές Γραμμές Αθηνών» καθώς και να χρησιμοποιεί το εμπορικό σήμα και τον λογότυπο των Μινωικών γραμμών στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων της ως πράκτορα.
- 69 Υπό το πρίσμα των ανωτέρω, το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι ως πραγματικά περιστατικά προκύπτουν σαφώς τα εξής:
- πρώτον, κατά τη διεξαγωγή και τη διαχείριση των δραστηριοτήτων της ως πράκτορας και αντιπρόσωπος των Μινωικών γραμμών, η ΕΤΑ ήταν εξουσιοδοτημένη να εμφανίζεται στο κοινό εν γένει και στην Επιτροπή ως Μινωικές Γραμμές, με αποτέλεσμα η ΕΤΑ ως διαχειριστής των εν λόγω εμπορικών δραστηριοτήτων να έχει στην πράξη ταυτιστεί πλήρως προς τις Μινωικές Γραμμές·
 - δεύτερον, το γεγονός ότι οι επιστολές που απηύθυνε η Επιτροπή στις Μινωικές Γραμμές διαβιβάστηκαν στον Π. Σφηνιά, για άμεση απάντηση στην Επιτροπή, εμφανίζει ότι τόσο οι Μινωικές Γραμμές όσο και η ΕΤΑ και ο Π. Σφηνιάς γνώριζαν από την αρχή της παρεμβάσεως της Επιτροπής ότι η Επιτροπή ενεργούσε κατόπιν καταγγελίας· έλαβαν επίσης γνώση της φύσεως της καταγγελίας, του

αντικειμένου της αιτήσεως παροχής πληροφοριών και του γεγονότος ότι η Επιτροπή ενεργούσε βάσει του κανονισμού 4056/86, που παρατίθεται στις εν λόγω επιστολές· επομένως, διαβιβάζοντας τις επιστολές στον Π. Σφηνιά για απάντηση, οι Μινωικές Γραμμές ανέθεσαν εν τοις πράγμασι όχι μόνον σ' αυτόν, αλλά και στην ΕΤΑ, να εμφανιστεί ενώπιον της Επιτροπής ως ο δεόντως εξουσιοδοτημένος εκ μέρους των Μινωικών Γραμμών συνομιλητής στο πλαίσιο της εν λόγω έρευνας·

- τρίτον, από όλα τα ανωτέρω καθώς και από το γεγονός ότι οι Μινωικές Γραμμές ανέθεσαν την άσκηση των εμπορικών τους δραστηριοτήτων στην ΕΤΑ προκύπτει ότι τα γραφεία που βρίσκονται στη Λεωφόρο Κηφισίας 64B ήσαν, στην πράξη, το αληθές κέντρο των εμπορικών δραστηριοτήτων των Μινωικών Γραμμών και, για τον λόγο αυτόν, ο χώρος όπου φυλάσσονταν τα επαγγελματικά βιβλία και έγγραφα που αφορούσαν τις επίμαχες δραστηριότητες.

70 Επομένως, οι εν λόγω χώροι ήσαν χώροι των Μινωικών Γραμμών ως αποδέκτη της αποφάσεως διενέργειας ελέγχου, υπό την έννοια του άρθρου 18, παράγραφος 1, στοιχείο δ', του κανονισμού 4056/86.

2. Επί της εν προκειμένω τηρήσεως των αρχών που διέπουν την εκ μέρους της Επιτροπής άσκηση των εξουσιών της όσον αφορά τη διενέργεια ελέγχων

71 Από τη δικογραφία προκύπτει ότι τόσο τα εντάλματα ελέγχου όσο και η απόφαση διενέργειας ελέγχου, τα οποία οι υπάλληλοι της Επιτροπής παρουσίασαν στους υπαλλήλους της ΕΤΑ, πληρούσαν την επιταγή περί καθορισμού του αντικειμένου και του σκοπού του ελέγχου. Συγκεκριμένα, η απόφαση περί διενέργειας ελέγχου αφιερώνει μιάμιση σελίδα των αιτιολογικών της σκέψεων στους λόγους για τους οποίους η Επιτροπή εκτιμά ότι μπορούσε να υπάρξει σύμπραξη αφορώσα τους ναύλους των πορθμείων που ίσχυαν για τους επιβάτες, για τα αυτοκίνητα και για τα φορτηγά, μεταξύ των κυρίων επιχειρήσεων που εκτελούν τα δρομολόγια μεταξύ Ελλάδας και Ιταλίας, αντιβαίνουσα στο άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης. Εκθέτει τα κύρια χαρακτηριστικά της σχετικής αγοράς, τις κύριες εταιρίες που

δραστηριοποιούνται στην αγορά αυτή, μεταξύ των οποίων οι Μινωικές Γραμμές, τα μερίδια αγοράς των επιχειρήσεων που εκτελούν τα τρία διαφοροποιημένα δρομολόγια και περιγράφει λεπτομερώς το είδος συμπεριφοράς το οποίο μπορεί κατ' αυτήν να αποδειχθεί αντίθετο προς το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης. Η Επιτροπή εκθέτει σαφώς ότι η αποδέκτρια επιχείρηση, δηλαδή οι Μινωικές Γραμμές, είναι μία από τις κύριες επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στη σχετική αγορά και υπογραμμίζει ότι η επιχείρηση αυτή γνωρίζει ήδη την ύπαρξη της εν λόγω έρευνας.

72 Στη συνέχεια, στο διατακτικό της απόφασης διενέργειας ελέγχου, το άρθρο 1 ορίζει ρητώς ότι σκοπός του ελέγχου είναι να προσδιοριστεί εάν τα συστήματα προσδιορισμού των τιμών ή ναύλων που εφαρμόζουν οι εταιρίες που δραστηριοποιούνται στον τομέα των roll-on/roll-off πορθμείων μεταξύ Ελλάδας και Ιταλίας αποτελούν παράβαση του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης. Το άρθρο 1 της απόφασης διενέργειας ελέγχου εκθέτει επίσης την υποχρέωση της αποδέκτριας επιχείρησης να υποβληθεί στον έλεγχο και περιγράφει τις εξουσίες που απονέμονται στους υπαλλήλους της Επιτροπής στο πλαίσιο του εν λόγω ελέγχου. Το άρθρο 2 αναφέρεται στην ημερομηνία κατά την οποία έπρεπε να διεξαχθεί ο έλεγχος. Το άρθρο 3 αναφέρει τον αποδέκτη της απόφασης. Διευκρινίζεται ότι η απόφαση διενέργειας ελέγχου απευθύνεται στις Μινωικές Γραμμές. Τρεις διευθύνσεις αναγράφονται ως πιθανοί τόποι επιθεωρήσεως: πρώτον, Ακτή Ποσειδώνος 28, Πειραιάς, δεύτερον, Ακτή Ποσειδώνος 24, Πειραιάς, και, τρίτον, Λεωφόρος Κηφισίας 64B, Μαρούσι, Αθήνα, όπου και μετέβησαν εν τέλει οι υπάλληλοι της Επιτροπής. Τέλος, στο άρθρο 4 αναγράφεται ότι υπάρχει δυνατότητα ασκήσεως προσφυγής κατά της απόφασης ενώπιον του Πρωτοδικείου και υπογραμμίζεται συγχρόνως ότι η εν λόγω προσφυγή δεν έχει ανασταλτικό αποτέλεσμα εκτός εάν το Πρωτοδικείο ορίσει διαφορετικά.

73 Τα εντάλματα που χορηγήθηκαν στον υπαλλήλους της Επιτροπής προκειμένου να προβούν στον έλεγχο αναγράφουν ρητώς ότι οι υπάλληλοι αυτοί έχουν εξουσιοδοτηθεί να προβούν στον έλεγχο σύμφωνα με το πνεύμα και τον σκοπό της απόφασης διενέργειας ελέγχου, επισυναφθείσας συγχρόνως στα εντάλματα αυτά.

74 Υπό τις συνθήκες αυτές, από το περιεχόμενο των ως άνω πράξεων προκύπτει σαφώς, αφενός, ότι η Επιτροπή επιθυμούσε να συλλέξει ενδείξεις και αποδείξεις της συμμετοχής των Μινωικών Γραμμών στην εικαζόμενη σύμπραξη μεταξύ επιχειρήσεων και, αφετέρου, ότι πίστευε ότι θα έβρισκε τις εν λόγω ενδείξεις και αποδείξεις, μεταξύ άλλων τόπων, στους χώρους που βρισκόνταν στη Λεωφόρο Κηφισίας 64B,

Μαρούσι, Αθήνα, ως προς τους οποίους θεωρούσε ότι ανήκαν στις Μίνωικες Γραμμές. Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι η διεύθυνση αυτή ήταν τυπωμένη στο χαρτί αλληλογραφίας που χρησιμοποίησαν οι Μίνωικες Γραμμές για να απαντήσουν στις 5 Μαΐου 1993 στο από 1ης Μαρτίου 1993 έγγραφο της Επιτροπής περί αιτήσεως παροχής πληροφοριών, το υποσέλιδο του οποίου έφερε την εξής μνεία: «INTERNATIONAL LINES HEAD OFFICES: 64B Kifissias Ave., GR, 151 25, Maroussi, Athens».

- 75 Το Πρωτοδικείο κρίνει ότι η απόφαση και τα εντάλματα ελέγχου περιείχαν όλα τα ουσιώδη στοιχεία προκειμένου να παράσχουν στους υπαλλήλους της ΕΤΑ τη δυνατότητα να κρίνουν αν, βάσει της αιτιολογίας της εν λόγω αποφάσεως και υπό το πρίσμα της γνώσεως που είχαν περί της φύσεως και του περιεχομένου των σχέσεων που υπήρχαν μεταξύ της ΕΤΑ και των Μίνωικών Γραμμών, ήσαν υποχρεωμένοι να επιτρέψουν τον σκοπούμενο από την Επιτροπή έλεγχο στους χώρους τους.
- 76 Συνεπώς, πρέπει να συναχθεί ότι, όσον αφορά την απόφαση και τα εντάλματα ελέγχου, οι απορρέουσες από τη νομολογία επιταγές τηρήθηκαν πλήρως, ως προς τον κάτοχο των επιθεωρηθέντων χώρων, δηλαδή την ΕΤΑ, διότι, αφενός, ως επιχείρηση που διαχειρίζεται τις υποθέσεις των Μίνωικών Γραμμών στην αγορά των roll-on/roll-off πορθμείων που εκτελούν τα θαλάσσια δρομολόγια μεταξύ Ελλάδας και Ιταλίας, ήταν σε θέση να αντιληφθεί το περιεχόμενο του καθήκοντός της συνεργασίας με τους υπαλλήλους της Επιτροπής και, αφετέρου, τα δικαιώματά της άμυνας διαφυλάχθηκαν πλήρως λαμβανομένης υπόψη της λεπτομερούς αιτιολογίας των εν λόγω πράξεων και της ρητής μνείας της δυνατότητας ασκήσεως προσφυγής ενώπιον του Πρωτοδικείου κατά της αποφάσεως διενέργειας ελέγχου. Το γεγονός ότι η ΕΤΑ δεν άσκησε προσφυγή στη συνέχεια αποτελεί απλώς και μόνον επιλογή της και δεν μπορεί να αποδυναμώσει το συμπέρασμα αυτό, αλλά αντιθέτως το ενισχύει.
- 77 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι, μολονότι η ΕΤΑ αποτελούσε από νομικής απόψεως ανεξάρτητο νομικό πρόσωπο προς τις Μίνωικες Γραμμές, ωστόσο, ως αντιπρόσωπος της εταιρίας αυτής και ως αποκλειστικός διαχειριστής των δραστηριοτήτων που αποτελούσαν αντικείμενο της έρευνας της Επιτροπής, εξομοιωνόταν πλήρως προς τον εντολέα της και, επομένως, υπείχε την ίδια υποχρέωση συνεργασίας που υπείχε και ο εντολέας αυτός.

- 78 Εξάλλου, εφόσον επιτραπεί στις Μινωικές Γραμμές να επικαλεσθούν τα δικαιώματα άμυνας της ΕΤΑ ως ανεξαρτήτου νομικού προσώπου, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι τα δικαιώματα αυτά ουδέποτε διακυβεύθηκαν. Συγκεκριμένα, ούτε οι αυτοτελείς δραστηριότητες, αν υποτεθεί ότι υπήρχαν, ούτε τα βιβλία και επαγγελματικά έγγραφα που ανήκαν στην ΕΤΑ αποτέλεσαν αντικείμενο του επίμαχου ελέγχου.
- 79 Η προσφεύγουσα προσάπτει στην Επιτροπή ότι παρέβη το άρθρο 189, τέταρτο εδάφιο, της Συνθήκης, κατά το οποίο «η απόφαση είναι δεσμευτική ως προς όλα τα μέρη της για τους αποδέκτες που ριζίζει», επειδή διενήργησε έλεγχο στους χώρους μιας εταιρίας, ήτοι της ΕΤΑ, βάσει αποφάσεως και ενταλμάτων ελέγχου που αφορούσαν άλλη εταιρία, ήτοι τις Μινωικές Γραμμές.
- 80 Ο ισχυρισμός αυτός όμως είναι αλυσιτελής. Πρώτον, η επίκληση του άρθρου 189 της Συνθήκης δεν προσθέτει τίποτα στον κύριο ισχυρισμό της προσφεύγουσας ότι η ουσιαστική παρανομία συνίσταται στην εκ μέρους της Επιτροπής παράβαση του άρθρου 18 του κανονισμού 4056/86 και των βασικών αρχών του δικαίου καθώς και στην κατάχρηση των εξουσιών της όσον αφορά τους ελέγχους. Το άρθρο 189 της Συνθήκης προβλέπει απλώς τα νομοθετικά μέτρα και τις αποφάσεις που μπορούν να λαμβάνουν τα κοινοτικά όργανα και διευκρινίζει τα νομικά αποτελέσματα των μέτρων αυτών. Δεύτερον, και αν ακόμη υποτεθεί ότι το άρθρο 189 της Συνθήκης ασκεί επιρροή εν προκειμένω, έχει ως μόνη συνέπεια ότι επιβεβαιώνει το δεσμευτικό αποτέλεσμα της αποφάσεως διενέργειας ελέγχου, υπό την έννοια ότι αυτή είναι «δεσμευτική ως προς όλα τα μέρη της» για τις Μινωικές Γραμμές, ως αποδέκτη της αποφάσεως, και για την ΕΤΑ, ως αντιπρόσωπο και ορισθέντα από τις Μινωικές Γραμμές συνομιλήτη για τους σκοπούς της έρευνας.
- 81 Ομοίως δεν μπορεί να προσαφθεί στην Επιτροπή, υπό τις συνθήκες της υπό κρίση υποθέσεως, το ότι θεώρησε ότι οι Μινωικές Γραμμές είχαν δικούς τους χώρους στη διεύθυνση στην οποία μετέβησαν, στην Αθήνα, οι υπάλληλοι της Επιτροπής, ούτε το ότι, κατά συνέπεια, περιέλαβαν την εν λόγω διεύθυνση στην απόφαση διενέργειας ελέγχου ως τη διεύθυνση ενός από τα κέντρα δραστηριοτήτων των Μινωικών Γραμμών.

- 82 Στη συνέχεια, πρέπει να εξετασθεί το ζήτημα αν η Επιτροπή, επιμένοντας να προβεί στον έλεγχο, τήρησε το πλαίσιο της νομιμότητας.
- 83 Από την ανωτέρω υπομνησθείσα νομολογία προκύπτει ότι η Επιτροπή, στο πλαίσιο των ελεγκτικών της δραστηριοτήτων, πρέπει να διασφαλίζει την τήρηση της αρχής της νομιμότητας της δράσεων των κοινοτικών οργάνων και της αρχής της προστασίας έναντι των αυθαιρέτων παρεμβάσεων της δημόσιας αρχής στη σφαίρα της ιδιωτικής δραστηριότητας κάθε φυσικού ή νομικού προσώπου (βλ. προπαρατεθείσα απόφαση Hoechst κατά Επιτροπής, σκέψη 19). Θα ήταν υπερβολικό και αντίθετο προς τον κανονισμό 4056/86 και προς τις θεμελιώδεις αρχές του δικαίου να αναγνωρίζεται γενικώς στην Επιτροπή δικαίωμα προσβάσεως, βάσει αποφάσεως διενέργειας ελέγχου απευθυνόμενης προς συγκεκριμένο νομικό πρόσωπο, στους χώρους ενός τρίτου νομικού προσώπου, με το απλό πρόσχημα ότι το πρόσωπο αυτό συνδέεται στενά με τον αποδέκτη της αποφάσεως διενέργειας ελέγχου ή ότι η Επιτροπή θεωρεί ότι μπορεί να βρει στους χώρους αυτού έγγραφα του αποδέκτη αυτού, και το δικαίωμα να διενεργεί ελέγχους στους εν λόγω χώρους βάσει της ως άνω αποφάσεως.
- 84 Εν προκειμένω όμως η προσφεύγουσα δεν μπορεί να προσάψει στην Επιτροπή ότι επιχείρησε να διευρύνει τις εξουσίες της ελέγχου επισκεπτόμενη τους χώρους μιας εταιρίας διαφορετικής από την αποδέκτρια της αποφάσεως. Αντιθέτως, από τη δικογραφία προκύπτει ότι η Επιτροπή ενήργησε με επιμέλεια και τηρώντας σε μεγάλο βαθμό το καθήκον της να βεβαιώνεται κατά το δυνατόν, πριν από τον έλεγχο, ότι οι χώροι που σκοπεύει να επιθεωρήσει είναι πράγματι οι χώροι του νομικού προσώπου ως προς το οποίο επιθυμεί να διεξαγάγει έρευνα. Υπενθυμίζεται, συναφώς, ότι είχε προσηγηθεί αλληλογραφία μεταξύ της Επιτροπής και των Μινωικών Γραμμών, στο πλαίσιο της οποίας η εταιρία αυτή απάντησε σε δύο έγγραφα της Επιτροπής με δύο επιστολές υπογεγραμμένες από τον Π. Σφηνιά, ο οποίος, όπως προέκυψε εν τέλει, ήταν ο διαχειριστής της ΕΤΑ, χωρίς ωστόσο να προβεί στην παραμικρή μνεία έστω και της υπάρξεως της ΕΤΑ ούτε του γεγονότος ότι οι Μινωικές Γραμμές δρούσαν στην αγορά μέσω ενός αποκλειστικού πράκτορα.
- 85 Επιπλέον, διαπιστώνεται ότι, όπως επισήμανε η Επιτροπή με το υπόμνημα αντικρούσεως, χωρίς να αντιλέξει η προσφεύγουσα, στον κατάλογο των μελών της Ενώσεως Ελλήνων Ιδιοκτητών Πορθμείων αναγράφεται το όνομα του Π. Σφηνιά, ο οποίος υπέγραψε τις δύο επιστολές εξ ονόματος των Μινωικών Γραμμών, ότι ο

κατάλογος τιμών που δημοσίευσαν οι Μινωικές Γραμμές αναφέρει ένα κεντρικό γραφείο στη Λεωφόρο Κηφισίας 64B, Αθήνα, και, τέλος, ότι στον τηλεφωνικό κατάλογο των Αθηνών υπάρχει καταχώριση της εταιρίας Μινωικές Γραμμές στη διεύθυνση στην οποία μετέβησαν οι υπάλληλοι της Επιτροπής για να διενεργήσουν τον έλεγχο.

- 86 Παραμένει το ζήτημα αν, άπαξ οι υπάλληλοι της Επιτροπής έμαθαν ότι η ΕΤΑ ήταν άλλη εταιρία για την οποία δεν διέθεταν απόφαση διενέργειας ελέγχου, έπρεπε να αποχωρήσουν και να επιστρέψουν, ενδεχομένως, με απόφαση απευθυνόμενη στην ΕΤΑ και δεόντως αιτιολογημένη όσον αφορά τους λόγους που δικαιολογούν τον έλεγχο αυτόν στο πλαίσιο της εν λόγω υποθέσεως.
- 87 Διαπιστώνεται ότι, λαμβανομένων υπόψη των ιδιαιτέρων συνθηκών που εκτέθηκαν ανωτέρω, η Επιτροπή ευλόγως θεώρησε ότι οι «διευκρινίσεις» των υπαλλήλων της ΕΤΑ δεν ήσαν αρκετές για να διαφωτίσουν αμέσως το ζήτημα της διακρίσεως μεταξύ αυτών των νομικών προσώπων ούτε να δικαιολογήσουν την αναστολή της διεξαγωγής του ελέγχου, πολλώ δε μάλλον όταν, όπως υποστηρίζει η Επιτροπή, η απόφαση περί του αν επρόκειτο για την ίδια επιχείρηση ή όχι απαιτούσε ουσιαστική αξιολόγηση και ιδίως ερμηνεία του πεδίου εφαρμογής του άρθρου 18 του κανονισμού 4056/86.
- 88 Επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, υπό τις συνθήκες της υπό κρίση υποθέσεως, η Επιτροπή ορθώς έκρινε, ακόμη και αφού πληροφορήθηκε ότι οι χώροι τους οποίους επισκέφθηκαν οι υπάλληλοί της ανήκαν στην ΕΤΑ και όχι στις Μινωικές Γραμμές, ότι παρά ταύτα αυτοί έπρεπε να θεωρηθούν ως χώροι τους οποίους χρησιμοποιούσαν οι Μινωικές Γραμμές για την ανάπτυξη των εμπορικών τους δραστηριοτήτων και, επομένως, ότι μπορούσαν να εξομοιωθούν προς τους χώρους ασκήσεως των εμπορικών δραστηριοτήτων της επιχειρήσεως που είναι αποδέκτρια της αποφάσεως διενέργειας ελέγχου. Υπενθυμίζεται συναφώς ότι το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι το δικαίωμα εισόδου σε κάθε χώρο, γήπεδο ή μέσο μεταφοράς των επιχειρήσεων έχει ιδιαίτερη σημασία καθόσον καθιστά δυνατή για την Επιτροπή τη συλλογή των αποδείξεων για παραβάσεις των κανόνων περί ανταγωνισμού στον τόπο όπου ανευρίσκονται συνήθως, δηλαδή στους «χώρους ασκήσεως των εμπορικών δραστηριοτήτων των επιχειρήσεων» (προπαρατεθείσα απόφαση Hoechst κατά Επιτροπής, σκέψη 26). Επομένως, η Επιτροπή μπορούσε να λάβει υπόψη, κατά την

άσκηση των ελεγκτικών της εξουσιών, τη λογική κατά την οποία οι πιθανότητες της να βρει αποδείξεις της εικαζομένης παραβάσεως είναι μεγαλύτερες αν ερευνήσει τους χώρους από τους οποίους η ερευνώμενη επιχείρηση αναπτύσσει συνήθως και de facto την επιχειρηματική της δραστηριότητα.

- 89 Τέλος και εν πάση περιπτώσει, πρέπει να προστεθεί ότι εν τέλει οι υπάλληλοι της ΕΤΑ δεν ενέμειναν στις αντιρρήσεις τους για την εκ μέρους της Επιτροπής διενέργεια ελέγχου.
- 90 Επομένως, εν προκειμένω η Επιτροπή, επιμένοντας να διενεργήσει έλεγχο σε περίπτωση όπως η υπό κρίση, δεν υπερέβη τα όρια των ελεγκτικών εξουσιών τις οποίες της αναγνωρίζει το άρθρο 18, παράγραφος 1, του κανονισμού 4056/86.

3. Επί του σεβασμού των δικαιωμάτων άμυνας και της μη υπερβολικής αναμείξεως της δημόσιας αρχής στη σφαίρα δραστηριότητας της ΕΤΑ

- 91 Όπως υπομνήσθηκε ανωτέρω, από τη νομολογία του Δικαστηρίου και του Πρωτοδικείου προκύπτει ότι, μολονότι πρέπει να διαφυλάσσεται η πρακτική αποτελεσματικότητα των ελέγχων της Επιτροπής, η Επιτροπή από την πλευρά της πρέπει να διασφαλίζει τον σεβασμό των δικαιωμάτων άμυνας των υποβαλλομένων σε έλεγχο επιχειρήσεων και να απέχει από κάθε αυθαίρετη ή δυσανάλογα επαχθή παρέμβαση στη σφαίρα των ιδιωτικών τους δραστηριοτήτων (προσπαρατεθείσες αποφάσεις Hoechst κατά Επιτροπής, σκέψη 19, Dow Benelux κατά Επιτροπής, σκέψη 30, απόφαση του Δικαστηρίου της 17ης Οκτωβρίου 1989, 97/87 έως 99/87, Dow Chemical Ibérica κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1989, σ. 3165, σκέψη 16, και απόφαση του Πρωτοδικείου της 20ής Απριλίου 1999, T-305/94 έως T-307/94, T-313/94 έως T-316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 και T-335/94, Limburgse Vinyl Maatschappij κ.λπ. κατά Επιτροπής, καλούμενη «PVC II», Συλλογή 1999, σ. II-931, σκέψη 417).

- 92 Όσον αφορά τον σεβασμό των δικαιωμάτων άμυνας, διαπιστώνεται ότι ούτε η προσφεύγουσα ούτε το νομικό πρόσωπο που ήταν κάτοχος των επιθεωρηθέντων χώρων, ήτοι η ΕΤΑ, έκρινε σκόπιμη την άσκηση προσφυγής κατά της αποφάσεως διενέργειας ελέγχου βάσει της οποίας έγινε ο έλεγχος, ενώ είχαν τη δυνατότητα να το πράξουν, όπως προβλέπει ρητώς το άρθρο 18, παράγραφος 3, του κανονισμού 4056/86.
- 93 Επιπλέον, όσον αφορά την προσφεύγουσα, αρκεί η διαπίστωση ότι η εταιρία αυτή προβάλλει το δικαίωμά της να ζητήσει τον έλεγχο της εγγενούς νομιμότητας του ελέγχου στο πλαίσιο της υπό κρίση προσφυγής ακυρώσεως κατά της τελικής αποφάσεως που εξέδωσε η Επιτροπή κατ' εφαρμογήν του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης.
- 94 Δεν αμφισβητείται επίσης ότι, κατά το μέτρο που οι υπάλληλοι της ΕΤΑ εν τέλει δεν ενέμειναν στις αντιρρήσεις τους για την εκ μέρους της Επιτροπής διενέργεια του ελέγχου, η Επιτροπή δεν αναγκάστηκε να ζητήσει δικαστική εντολή και/ή την αρωγή της δημόσιας εξουσίας για να προβεί στον έλεγχο. Επομένως, ένας έλεγχος όπως ο επίδικος πρέπει να θεωρηθεί ως έλεγχος πραγματοποιηθείς με τη συνεργασία της οικείας επιχειρήσεως. Το γεγονός ότι ειδοποιήθηκε η ελληνική αρχή ανταγωνισμού και ότι ένας υπάλληλός της μετέβη στον τόπο του ελέγχου δεν αντικρούει το προεκτεθέν συμπέρασμα, διότι ένα τέτοιο μέτρο προβλέπεται στο άρθρο 18, παράγραφος 5, του κανονισμού 4056/86 για τις περιπτώσεις στις οποίες η επιχείρηση δεν αντιτάσσεται στον έλεγχο. Υπό τις συνθήκες αυτές, δεν τίθεται θέμα υπερβολικής αναμείξεως της δημόσιας αρχής στη σφαίρα δραστηριότητας της ΕΤΑ, καθόσον δεν έγινε επίκληση κανενός στοιχείου με το οποίο να υποστηρίζεται ότι η Επιτροπή υπερέβη τα όρια της συνεργασίας την οποία προσέφεραν οι υπάλληλοι της ΕΤΑ (βλ., υπό την έννοια αυτή, προπαρατεθείσα απόφαση PVC II, σκέψη 422).

Γ — Συμπέρασμα

- 95 Από όλα τα ανωτέρω προκύπτει ότι εν προκειμένω η Επιτροπή τήρησε πλήρως τη νομιμότητα, τόσο ως προς τις πράξεις περί διενέργειας ελέγχου τις οποίες εξέδωσε

όσο και ως προς τον τρόπο διεξαγωγής του ελέγχου στη συνέχεια, και ότι στο πλαίσιο αυτό διαφύλαξε τα δικαιώματα άμυνας των εμπλεκομένων επιχειρήσεων και σεβάστηκε πλήρως τη γενική αρχή του κοινοτικού δικαίου η οποία εγγυάται την προστασία έναντι αυθαίρετων ή δυσανάλογα επαχθών παρεμβάσεων της δημόσιας αρχής στη σφαίρα των ιδιωτικών δραστηριοτήτων ενός προσώπου, είτε φυσικού είτε νομικού.

- 96 Το Πρωτοδικείο εκτιμά ότι έχει επαρκώς διαφωτιστεί από τη δικογραφία επί των ουσιωδών πραγματικών και νομικών στοιχείων ώστε να μπορεί να εξετάσει τον παρόντα λόγο ακυρώσεως και κρίνει, κατά συνέπεια, ότι δεν συντρέχει λόγος να εξετάσει το αίτημα περί προσκομίσεως εγγράφων που διατύπωσε η προσφεύγουσα.
- 97 Επομένως, ο λόγος αυτός ακυρώσεως πρέπει να κριθεί αβάσιμος.

Επί του δευτέρου λόγου ακυρώσεως, με τον οποίο προβάλλεται ο εσφαλμένος καταλογισμός στην προσφεύγουσα των ενεργειών και πρωτοβουλιών της ΕΤΑ

Επιχειρηματολογία των διαδίκων

- 98 Η προσφεύγουσα θεωρεί αδικαιολόγητο το ότι η Επιτροπή τής καταλόγισε τις ενέργειες και πρωτοβουλίες της εταιρίας ΕΤΑ που κατά την Απόφαση συνιστούν παραβάσεις του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης.
- 99 Η προσφεύγουσα ισχυρίζεται κατ' αρχάς ότι πολλές από τις ενέργειες που της προσάπτονται αποτελούν πρωτοβουλίες της ίδιας της ΕΤΑ που δεν ενέκριναν οι Μίνωικές Γραμμές, πρωτοβουλίες που βρίσκονταν εκτός του πλαισίου των συμβά-

σεων μεταξύ ΕΤΑ και Μινωικών Γραμμών και για τις οποίες η ευθύνη δεν πρέπει να καταλογιστεί στις Μινωικές Γραμμές. Η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι, αντιθέτως προς όσα ισχυρίζεται η Επιτροπή, από τις συμβάσεις δεν προκύπτει ότι η ΕΤΑ ενεργούσε κατόπιν εντολών και υπό την εποπτεία της προσφεύγουσας. Απεναντίας, η ΕΤΑ είχε εκτεταμένη αυτονομία, καθόσον διατηρούσε δικό της δίκτυο οργανωμένων γραφείων-συνεργατών σε όλη την Ελλάδα (εκτός από την Κρήτη) και καθόσον μπορούσε, με δική της ευθύνη, να διορίζει πράκτορες τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό. Από τις εν λόγω συμβάσεις δεν προκύπτει ούτε ότι η ΕΤΑ ήταν εξουσιοδοτημένη να συμφωνεί παράνομες συνεργασίες με άλλες εταιρίες και από κανένα έγγραφο δεν προκύπτει ότι οι Μινωικές Γραμμές ζήτησαν από την ΕΤΑ να το πράξει. Η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι ο συμβατικός καθορισμός της προμήθειας που καταβάλλεται στους πράκτορες δεν αποδεικνύει ότι η ΕΤΑ δεν ήταν ανεξάρτητη επιχείρηση.

100 Στη συνέχεια, η προσφεύγουσα αμφισβητεί τον ισχυρισμό της Επιτροπής (σημείο 137 του αιτιολογικού της Αποφάσεως) ότι η ΕΤΑ πρέπει να χαρακτηριστεί ως «longa manus» των Μινωικών Γραμμών που ενεργεί αποκλειστικά εξ ονόματος των Μινωικών Γραμμών ως εκπρόσωπός τους και δεν ασκεί επιχειρηματικές δραστηριότητες για δικό της λογαριασμό. Το γεγονός ότι η ΕΤΑ είναι πράκτορας της προσφεύγουσας δεν σημαίνει οπωσδήποτε ότι όλες οι πρωτοβουλίες της ΕΤΑ αναλαμβάνονται για λογαριασμό της προσφεύγουσας, ιδίως δε όταν βρίσκονται εκτός της συμβατικής σχέσεως και δεν υπάρχουν ούτε οδηγίες ούτε εκ των υστέρων έγκριση της προσφεύγουσας.

101 Η προσφεύγουσα προσθέτει ότι, αντιθέτως προς όσα ισχυρίζεται η Επιτροπή, ο Π. Σφηνιάς δεν αναφέρει την ΕΤΑ μόνον όταν απευθύνεται στην έδρα των Μινωικών Γραμμών στο Ηράκλειο. Απεναντίας, όλα τα τηλετυπήματα που επικαλέστηκε η Επιτροπή φέρουν, τόσο στο πάνω μέρος τους (δηλαδή πριν αναγραφούν τα ονόματα του αποστολέα και του ή των αποδεκτών) όσο και στο κάτω μέρος τους (κάτω από το όνομα του Π. Σφηνιά), την ένδειξη ΕΤΑ και τον αριθμό τηλετύπου της ΕΤΑ, ως πραγματικού αποστολέα. Η προσφεύγουσα προσθέτει ότι η ένδειξη «Μινωικές Γραμμές» ή «Μινωικές Γραμμές Αθηνών» οφείλεται σε λόγους συντομογραφίας, για να αποφευχθεί η χρησιμοποίηση της εκφράσεως «ΕΤΑ Worldwide General Agents for Minoan Lines».

102 Η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι οι Μινωικές Γραμμές ουδέποτε προέτρεψαν τον νόμιμο εκπρόσωπο της ΕΤΑ, τον Π. Σφηνιά, να συνάψει παράνομες συμφωνίες, αλλά δέχεται ότι, στο μέτρο που ήταν ενημερωμένη, ούτε και του απαγόρευε να συζητεί με άλλες εταιρίες. Εφόσον ήταν πεπεισμένη ότι οι συζητήσεις αυτές διεξάγονταν στο πλαίσιο της πολιτικής του Υπουργείου Εμπορικής Ναυτιλίας (στο εξής: ΥΕΝ), δεν έβλεπε σε αυτές τίποτα το «ιδιαιτέρως σοβαρό».

103 Προς στήριξη του ισχυρισμού της ότι αγνοούσε τις δραστηριότητες της ΕΤΑ, η προσφεύγουσα διατείνεται ότι επικέντρωνε το ενδιαφέρον της όχι στις επαφές και συζητήσεις του Π. Σφηνιά, αλλά στις προτάσεις του για την τιμολογιακή πολιτική, προκειμένου να εγκρίνει, να απορρίψει ή να διορθώσει τις προτεινόμενες τιμές με βάση διάφορες οικονομικές παραμέτρους και δικά της κριτήρια. Τα πιο πάνω επιβεβαιώνονται από δηλώσεις του Π. Σφηνιά κατά την ακρόαση της 13ης και 14ης Μαΐου 1997. Ειδικότερα, ο Π. Σφηνιάς ισχυρίστηκε τα εξής:

«Η εταιρία μας βάσει συμβατικών υποχρεώσεων έχει ευθύνη να δημιουργεί τις καλύτερες προϋποθέσεις εκμετάλλευσης των πλοίων των Μινωικών Γραμμών, με κινήσεις και πρωτοβουλίες που αυτή εκτιμά ότι είναι οι καλύτερες και πάλι εμείς εκτιμούμε την έκταση της ενημέρωσης που δίνουμε στη Minoan Lines [...]. Βεβαίως, όταν πιστεύουμε πολύ στις κινήσεις μας και θεωρούμε ότι αυτό θα έχει θετικό αποτέλεσμα για τα ευρύτερα συμφέροντά της τότε μπορεί να μην την ενημερώνουμε εκ των προτέρων ή καθόλου αφού το αποτέλεσμα μετρά ή να την ενημερώνουμε εκ των υστέρων όπου και αναζητούμε την έγκρισή της κυρίως γιατί γνωρίζουμε ότι, ως εταιρία ευρύτατης μετοχικής βάσης, η διοίκησή της που μας εγκρίνει ή που μας απορρίπτει τις πρωτοβουλίες μας είναι υπόλογη και αυτή σε ένα μεγάλο σώμα μετόχων.»

104 Επιπλέον, η προσφεύγουσα αμφισβητεί ότι, όπως ισχυρίζεται η Επιτροπή, τα έγγραφα των οποίων γίνεται μνεία στο τέλος του σημείου 137 του αιτιολογικού της Αποφάσεως αποδεικνύουν ότι η προσφεύγουσα γνώριζε τη σύμπραξη. Αντιθέτως, ισχυρίζεται ότι πάντοτε ενημερωνόταν εκ των υστέρων.

105 Τέλος, η προσφεύγουσα αμφισβητεί τα επιχειρήματα που η Επιτροπή παρέθεσε στο σημείο 138 του αιτιολογικού της Αποφάσεως, τα οποία την οδήγησαν στο συμπέρασμα ότι στο πλαίσιο της Αποφάσεως η ΕΤΑ και οι Μινωικές Γραμμές πρέπει να θεωρηθούν ως ενιαία νομική και οικονομική ενότητα. Προσάπτει στην Επιτροπή ότι της καταλόγισε ανεξαιρέτως όλες τις ενέργειες και πρωτοβουλίες της ΕΤΑ.

106 Η προσφεύγουσα αμφισβητεί ότι ο καταλογισμός αυτός μπορεί να δικαιολογηθεί με επίκληση της νομολογίας σχετικά με τον καταλογισμό της συμπεριφοράς θυγατρικών στις μητρικές εταιρίες (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 14ης Ιουλίου 1972, 48/69, ICI κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1972-1973, σ. 99, σκέψεις 132 και 133, και της 25ης Οκτωβρίου 1983, 107/82, AEG κατά Επιτροπής, Συλλογή 1983, σ. 3151, σκέψη 49), καθόσον οι αποφάσεις αυτές αφορούν θυγατρικές εταιρίες και όχι ανεξάρτητες επιχειρήσεις που έχουν συνάψει συμβάσεις συνεργασίας. Επιπλέον, οι παρατιθέμενες από την Επιτροπή αποφάσεις θέτουν ως πρόσθετη προϋπόθεση για τον καταλογισμό το γεγονός ότι «η θυγατρική εταιρία, παρά τη χωριστή νομική της προσωπικότητα, δεν καθορίζει αυτόνομα τη συμπεριφορά της στην αγορά αλλά ουσιαστικά ακολουθεί τις οδηγίες της μητρικής εταιρίας». Τέλος, για να μπορέσει να γίνει αυτός ο καταλογισμός συμπεριφοράς, δεν είναι αρκετό να διαπιστωθεί δυνατότητα επηρεασμού της εν λόγω συμπεριφοράς, αλλά πρέπει να αποδειχθεί ότι πράγματι χρησιμοποιήθηκε η δυνατότητα αυτή (βλ. τις προπαρατεθείσες αποφάσεις AEG κατά Επιτροπής, σκέψεις 50 επ., και ICI κατά Επιτροπής, σκέψεις 135, 137, 138 και 141).

107 Όμως, κατά την προσφεύγουσα, ουδεμία από τις πιο πάνω προϋποθέσεις πληρούται εν προκειμένω, καθόσον η ΕΤΑ δεν είναι θυγατρική των Μινωικών Γραμμών, οι οποίες κατά συνέπεια ουδεμία επιρροή έχουν στα όργανα διοικήσεως της ΕΤΑ, δεδομένου ότι το μόνο συνδετικό στοιχείο μεταξύ των δύο αυτών εταιριών είναι οι όροι των συμβάσεων όπου ορισθεύονται σαφώς τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις κάθε ενός μέρους. Επιπλέον, ακόμη και αν υποθεθεί ότι οι σχετικές συμβάσεις παρείχαν στην προσφεύγουσα κάποια περιορισμένη δυνατότητα επηρεασμού, η προσφεύγουσα ουδέποτε χρησιμοποίησε τη δυνατότητα αυτή. Τέλος, από κανένα στοιχείο του φακέλου δεν προκύπτει ότι οι Μινωικές Γραμμές επηρέασαν, με συγκεκριμένες θετικές ενέργειες, τη συμπεριφορά της ΕΤΑ ή ότι της έδωσαν εντολές, οδηγίες ή συγκεκριμένες εξουσιοδοτήσεις. Αντιθέτως, η δικογραφία δείχνει ότι είτε οι Μινωικές Γραμμές αγνοούσαν παντελώς ορισμένες πρωτοβουλίες είτε ότι ήσαν παθητικός δέκτης της επιλεκτικής και μεταγενέστερης ενημερώσεως από την ΕΤΑ.

- 108 Η προσφεύγουσα συνάγει εξ αυτών ότι, υπό τις συνθήκες αυτές, το συμπέρασμα της Επιτροπής ότι «στο πλαίσιο της [...] Απόφασης η ΕΤΑ και οι Μινωικές Γραμμές θεωρούνται ότι αποτελούν μια ενιαία νομική και οικονομική μονάδα», για να δικαιολογηθεί ο καταλογισμός όλων των ενεργειών και πρωτοβουλιών της ΕΤΑ στις Μινωικές Γραμμές, είναι αυθαίρετο, πάσχει από προφανή έλλειψη αιτιολογίας και δεν βρίσκει κανένα έρεισμα ούτε στα στοιχεία του φακέλου ούτε στη νομολογία που επικαλείται η Επιτροπή.
- 109 Η Επιτροπή δεν αμφισβητεί το γεγονός ότι η ΕΤΑ διαθέτει αυτοτελή νομική προσωπικότητα. Παρά ταύτα, ισχυρίζεται ότι, κατά τη νομολογία, το γεγονός ότι μια εταιρία διαθέτει χωριστή νομική προσωπικότητα δεν σημαίνει ότι είναι αδύνατον να της καταλογιστεί η συμπεριφορά άλλης εταιρίας. Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι στο κοινοτικό δίκαιο του ανταγωνισμού πρέπει να εφαρμόζεται οικονομική και όχι καθαρά νομική μέθοδος θεωρήσεως και ότι, με την εφαρμογή αυτής της μεθόδου, διαπίστωσε εν προκειμένω ότι η ΕΤΑ δεν προέβαινε στις ενέργειες και πρωτοβουλίες της στο δικό της όνομα και για δικό της λογαριασμό, αλλά στο όνομα και για λογαριασμό των Μινωικών Γραμμών.
- 110 Εν προκειμένω, από ρήτρες των διαφόρων συμβάσεων που διέπουν τις σχέσεις μεταξύ της ΕΤΑ και της προσφεύγουσας, καθώς και από δηλώσεις του Π. Σφηνιά όσον αφορά τις σχέσεις αυτές προκύπτει ότι η ΕΤΑ διέθετε ευρύτατη αντιπροσωπευτική εξουσία και ότι είχε εντολή και εξουσιοδότηση όχι μόνο να οργανώνει το δίκτυο των τοπικών πρακτόρων και να προωθεί τις πωλήσεις εισιτηρίων εξωτερικού, αλλά γενικότερα, προκειμένου να διαχειρίζεται τα πλοία στις διεθνείς γραμμές, να εκπροσωπεί την προσφεύγουσα και να επιμελείται κάθε θέματος και κάθε πράξεως σχετικά με τα πλοία που διαχειρίζεται και να προωθεί την εκμετάλλευσή τους, στο όνομα και για λογαριασμό της προσφεύγουσας. Η Επιτροπή υπογραμμίζει ότι από τις εν λόγω συμβάσεις προκύπτει ότι η ΕΤΑ είχε συμβατική υποχρέωση να δέχεται οδηγίες από την προσφεύγουσα (άρθρο IV, στοιχείο ζ', αυτών των συμβάσεων αναθέσεως διαχειρίσεως) και να καταβάλλει προσπάθεια, συνεργαζόμενη συστηματικά με αυτήν, να εξασφαλίζει τη συνεργασία της προσφεύγουσας με άλλες εταιρίες, υπό την προϋπόθεση αυτό να έχει ζητηθεί από αυτήν (άρθρο II, στοιχείο ιβ', των συμβάσεων αναθέσεως διαχειρίσεως).

- 111 Η Επιτροπή προσθέτει ότι, στο πλαίσιο της εξετάσεως αυτής, πρέπει να γίνει σαφής διάκριση μεταξύ της συμβατικής υποχρεώσεως του αντιπροσώπου να ενεργεί για λογαριασμό, κατ' εντολήν και υπό την εποπτεία του αντιπροσωπευομένου και της πρακτικής δυνατότητας του αντιπροσωπευομένου να ασκήσει τη δέουσα εποπτεία επί του αντιπροσώπου. Έτσι, ακόμη και αν είναι αλήθεια ότι η προσφεύγουσα ήταν άπειρη περί τα ναυτιλιακά, και κατά συνέπεια δεν ήταν σε θέση να δώσει στην ΕΤΑ ορισμένες εξειδικευμένες τεχνικές ή οικονομικές εντολές, τούτο δεν αναιρεί το γεγονός ότι η ΕΤΑ λειτουργούσε υπό την ιδιότητά της ως αντιπροσώπου και σύμφωνα με τις υποχρεώσεις της που απέρρεαν από τη σύμβαση και τον νόμο, στο πλαίσιο των εντολών και εξουσιοδοτήσεων που είχε από την προσφεύγουσα.
- 112 Η Επιτροπή δεν δέχεται τον ισχυρισμό της προσφεύγουσας ότι η ΕΤΑ διέθετε «εκτεταμένη αυτονομία», καθόσον η ΕΤΑ ήταν συμβατικώς υποχρεωμένη να μην αναλαμβάνει την εκπροσώπηση άλλου πλοιοκτήτη στις ίδιες γραμμές. Από τους ισχυρισμούς της προσφεύγουσας δεν προκύπτει ότι στην εν λόγω αγορά η ΕΤΑ εκπροσωπούσε ή πρακτόρευε οποιαδήποτε άλλη ναυτιλιακή εταιρία πλην της προσφεύγουσας.
- 113 Επιπλέον, η Επιτροπή παρατηρεί ότι από τις συμβάσεις αυτές δεν προκύπτει—ούτε άλλωστε η προσφεύγουσα ισχυρίζεται κάτι τέτοιο— ότι η ΕΤΑ ανελάμβανε οποιουδήποτε οικονομικούς κινδύνους που συνδέονταν με την παροχή υπηρεσιών roll-on/roll-off πορθμείων (μεταφοράς επιβατών και φορτίων) μεταξύ Ελλάδας και Ιταλίας ή με την εκτέλεση των σχετικών συμβάσεων που συνάπτονταν με τρίτους. Επομένως, εν προκειμένω, η ΕΤΑ δεν θα έπρεπε να θεωρηθεί ανεξάρτητος έμπορος, αλλά βοηθητικό όργανο ενσωματωμένο στην επιχείρηση της προσφεύγουσας. Συγκεκριμένα, από τις συμβάσεις που συνήφθησαν μεταξύ της προσφεύγουσας και της ΕΤΑ προκύπτει ότι η δεύτερη είχε αναλάβει, ως γενικός αποκλειστικός αντιπρόσωπος της προσφεύγουσας, τη διαχείριση των πλοίων της τελευταίας και γενικότερα την υποχρέωση να επιμελείται κάθε θέματος που αφορά τα πλοία αυτά, αμειβόμενη για τις υπηρεσίες της με ποσοστά επί των πωλήσεων εισιτηρίων.

- 114 Τέλος, η Επιτροπή δεν δέχεται τον ισχυρισμό της προσφεύγουσας ότι οι αποκλούμενες «εκτός της συμβατικής σχέσης» πρωτοβουλίες της ΕΤΑ πράγματι υπήρξαν, αλλά όχι για λογαριασμό των Μινωικών Γραμμών. Η Επιτροπή διευκρινίζει ότι η σύμβαση μεταξύ της ΕΤΑ και της προσφεύγουσας είχε ως αντικείμενο τη διαχείριση των δρομολογημένων στις διεθνείς γραμμές πλοίων της προσφεύγουσας και ότι, στο πλαίσιο αυτό, η απαρίθμηση ορισμένων δραστηριοτήτων που αποτελούσαν αντικείμενο της συμβάσεως δεν ήταν περιοριστική. Αντιθέτως, από τις μεταξύ τους συναφθείσες συμβάσεις (άρθρο II, στοιχείο ιγ') προκύπτει ότι η ΕΤΑ είχε γενικότερα την υποχρέωση να επιμελείται κάθε θέματος και κάθε πράξεως που αφορούσαν τα πλοία που διαχειριζόταν. Κατά συνέπεια, κάθε δραστηριότητα που συνέτεινε στην επίτευξη του στόχου και στην επιτυχή εκπλήρωση των συμβάσεων κάλλιστα βρισκόταν εντός του πλαισίου της συμβατικής σχέσεως.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

A — Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

- 115 Η Επιτροπή πραγματεύεται το ζήτημα της δυνατότητας καταλογισμού των ενεργειών της ΕΤΑ στην προσφεύγουσα στα σημεία 136 έως 138 του αιτιολογικού της Αποφάσεως.
- 116 Στο σημείο 136 του αιτιολογικού της Αποφάσεως, η Επιτροπή εκθέτει σειρά επιχειρημάτων για να αντικρούσει τον ισχυρισμό της προσφεύγουσας ότι δεν μπορούσε να θεωρηθεί υπεύθυνη για πολλές από τις δραστηριότητες της ΕΤΑ τις οποίες ανέφερε η Απόφαση, διότι αποτελούσαν πρωτοβουλίες της ίδιας της ΕΤΑ, κείμενες εκτός του πλαισίου των συμβάσεων που συνήφθησαν μεταξύ των δύο αυτών εταιριών και μη εγκριθείσες από την προσφεύγουσα.
- 117 Στο σημείο 138 του αιτιολογικού της Αποφάσεως, η Επιτροπή αντικρούει τον ισχυρισμό ότι η ΕΤΑ είχε τέτοιο βαθμό εμπορικής αυτονομίας, ώστε η συμπεριφορά της να μην μπορεί να καταλογιστεί στον εντολέα της, και παραθέτει σε υποσημείωση

τη νομολογία του Δικαστηρίου περί καταλογισμού της συμπεριφοράς των θυγατρικών στις μητρικές τους εταιρίες (προπαρατεθείσες αποφάσεις ΑΕΓ κατά Επιτροπής, σκέψη 49, και ICI κατά Επιτροπής, σκέψεις 132 και 133). Στη συνέχεια, η Επιτροπή καταλήγει ότι, «στο πλαίσιο της [...] Απόφασης, η ΕΤΑ και οι Μινωικές Γραμμές θεωρούνται ότι αποτελούν μία ενιαία νομική και οικονομική μονάδα».

- 118 Με το δικόγραφο της προσφυγής της, η προσφεύγουσα ισχυρίζεται ότι η νομολογία την οποία επικαλείται η Επιτροπή δεν ασκεί επιρροή εν προκειμένω, κατά το μέτρο που η ΕΤΑ δεν είναι θυγατρική των Μινωικών Γραμμών. Η Επιτροπή, με τα υπομνήματά της, επισημαίνει απλώς τους κανόνες που θεωρεί εφαρμοστέους εν προκειμένω, παραθέτοντας μεταξύ άλλων ως νομολογία την απόφαση του Δικαστηρίου της 16ης Δεκεμβρίου 1975, 40/73 έως 48/73, 50/73, 54/73 έως 56/73, 111/73, 113/73 και 114/73, Suiker Unie κ.λπ. κατά Επιτροπής (Σύλλογή τόμος 1975, σ. 507), και την ανακοίνωση της Επιτροπής περί των συμβάσεων αποκλειστικής αντιπροσωπεύσεως που συνάπτονται με τους εμπορικούς αντιπροσώπους (JO 1962, 139, σ. 2921).
- 119 Διευκρινίζεται κατ' αρχάς ότι, εν προκειμένω, η Επιτροπή θεωρεί την ΕΤΑ ως τη «longa manus» της προσφεύγουσας, αφού είναι ο γενικός διαχειριστής των υποθέσεων της προσφεύγουσας στις σχετικές αγορές, και ότι, στην πραγματικότητα, δεν υποστηρίζει ότι οι δύο εταιρίες υπάγονταν στην ίδια νομική, αλλά στην ίδια οικονομική ενότητα. Μολονότι οι χρησιμοποιούμενοι στο σημείο 138 του σκεπτικού όροι είναι διφορούμενοι και προφανώς συγγέουν τις δύο έννοιες, από την ανάγνωση των σημείων 136 έως 139 του αιτιολογικού της Αποφάσεως ως συνόλου και της περιεχόμενης στην υποσημείωση του σημείου 138 παραπομπής στη νομολογία περί καταλογισμού της συμπεριφοράς των θυγατρικών στις μητρικές τους εταιρίες προκύπτει ότι ο καταλογισμός των ενεργειών της ΕΤΑ στην προσφεύγουσα βασίζεται στις γενικές αρχές που διέπουν τις σχέσεις μεταξύ μεσάζοντος και «εντολέα» του και στην ευθύνη του τελευταίου για της ενέργειες του πρώτου, ερμηνευόμενες υπό το πρίσμα της εννοίας της ενιαίας οικονομικής ενότητας, χρησιμοποιούμενης εν γένει οσάκις αναλύεται η συμπεριφορά επιχειρήσεων υπό την οπτική γωνία του δικαίου του ανταγωνισμού. Τα επιχειρήματα που προβάλλει η Επιτροπή με τα υπομνήματά της επιβεβαιώνουν την ερμηνεία αυτή.
- 120 Υπό το πρίσμα των διευκρινίσεων αυτών πρέπει να εξετασθεί εάν ορθώς η Απόφαση θεώρησε ότι οι ενέργειες της ΕΤΑ μπορούσαν να καταλογισθούν στην προσφεύγουσα από πλευράς της εφαρμογής του άρθρου 85 της Συνθήκης.

Β — Επί του καταλογισμού ευθυνών στις σχέσεις μεταξύ αντιπροσωπευμένου και αντιπροσώπου

- 121 Από πάγια νομολογία προκύπτει ότι ο όρος επιχείρηση, εντασσόμενος στο πλαίσιο του δικαίου του ανταγωνισμού, πρέπει να νοηθεί ως οικονομική ενότητα από την άποψη του αντικειμένου της οικείας συμφωνίας, έστω και αν από νομική άποψη η οικονομική αυτή ενότητα αποτελείται από περισσότερα φυσικά ή νομικά πρόσωπα (απόφαση της 12ης Ιουλίου 1984, 170/83, Hydrotherm, Συλλογή 1984, σ. 2999, σκέψη 11, και απόφαση του Πρωτοδικείου της 29ης Ιουνίου 2000, T-234/95, DSG κατά Επιτροπής, Συλλογή 2000, σ. II-2603, σκέψη 124).
- 122 Κρίθηκε επίσης ότι μια τέτοια οικονομική ενότητα συνίσταται σε ενιαία οργάνωση προσωπικών, υλικών και άυλων στοιχείων, τα οποία έχουν ταχθεί στη διαρκή επιδίωξη ορισμένου οικονομικού σκοπού, η οποία οργάνωση δύναται να συντελέσει στη διάπραξη παραβάσεως προβλεπομένης από το άρθρο 85, παράγραφος 1. Ορθώς, επομένως, οσάκις ένας όμιλος εταιριών αποτελεί μία και μόνη επιχείρηση, η Επιτροπή καταλογίζει την ευθύνη μιας παραβάσεως διαπραχθείσας από την εν λόγω επιχείρηση και επιβάλλει πρόστιμο στην εταιρία που ήταν υπεύθυνη για τις ενέργειες του ομίλου στο πλαίσιο της παραβάσεως (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση του Πρωτοδικείου της 10ης Μαρτίου 1992, T-11/89, Shell κατά Επιτροπής, Συλλογή 1992, σ. II-757, σκέψη 311).
- 123 Το Δικαστήριο υπογράμμισε ότι, από πλευράς εφαρμογής των κανόνων ανταγωνισμού, η τυπική διάκριση μεταξύ δύο εταιριών, η οποία προκύπτει από τη χωριστή νομική τους προσωπικότητα, δεν είναι καθοριστική, δεδομένου ότι αυτό που έχει σημασία είναι το ενιαίο ή μη της συμπεριφοράς τους στην αγορά (βλ., υπό την έννοια αυτή, προπαρατεθείσα απόφαση ICI κατά Επιτροπής, σκέψη 140).
- 124 Συνεπώς, μπορεί να αποβεί αναγκαίο να εξετασθεί αν δύο εταιρίες οι οποίες έχουν αυτοτελείς νομικές προσωπικότητες αποτελούν ή υπάγονται σε μία και μόνη επιχείρηση ή οικονομική ενότητα που αναπτύσσει ενιαία συμπεριφορά στην αγορά.

- 125 Από τη νομολογία προκύπτει ότι τούτο δεν περιορίζεται στις περιπτώσεις όπου οι εταιρίες έχουν σχέσεις μητρικής προς θυγατρική, αλλά αφορά, επίσης, υπό ορισμένες περιστάσεις, τις σχέσεις μεταξύ μιας εταιρίας και του εμπορικού της αντιπροσώπου ή μεταξύ του εντολέα και του εντολοδόχου του. Συγκεκριμένα, όσον αφορά την εφαρμογή των άρθρων 85 και 86 της Συνθήκης, το ζήτημα αν ο εντολέας και ο μεσάζων του ή ο «εμπορικός του αντιπρόσωπος» αποτελούν οικονομική ενότητα, οπότε ο τελευταίος αποτελεί βοηθητικό όργανο ενσωματωμένο στην επιχείρηση του πρώτου, είναι σημαντικό προκειμένου να καθορισθεί αν μια συμπεριφορά εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής ενός από τα δύο άρθρα. Έτσι, έχει κριθεί ότι όταν ο «μεσάζων ασκεί δραστηριότητα υπέρ του εντολέα του, μπορεί κατ' αρχήν να θεωρηθεί ως βοηθητικό όργανο ενσωματωμένο στην επιχείρησή του, υποχρεωμένο δε να ακολουθεί τις οδηγίες του εντολέα, αποτελώντας έτσι με την επιχείρησή αυτή μια οικονομική μονάδα, όπως ο εμπορικός υπάλληλος» (προπαρατεθείσα απόφαση *Suiker Unie* κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 480).
- 126 Όσον αφορά εταιρίες έχουσες κάθετη σχέση, όπως η υφιστάμενη μεταξύ του εντολέα και του πράκτορα ή μεσάζοντός του, δύο στοιχεία έχουν επιλεγεί ως οι κύριες παράμετροι αναφοράς κατά την κρίση περί του αν υπάρχει οικονομική ενότητα: αφενός, το αν ο μεσάζων αναλαμβάνει οικονομικό κίνδυνο και, αφετέρου, το αν οι παρεχόμενες από τον μεσάζοντα υπηρεσίες είναι αποκλειστικές.
- 127 Όσον αφορά την ανάληψη του οικονομικού κινδύνου, με την προπαρατεθείσα απόφαση *Suiker Unie* κ.λπ. κατά Επιτροπής (σκέψη 482), το Δικαστήριο έκρινε ότι ο μεσάζων δεν μπορεί να θεωρηθεί ως βοηθητικό όργανο ενσωματωμένο στην επιχείρηση του εντολέα οσάκις η συναφθείσα με τον εντολέα σύμβαση του απονέμει ή του αφήνει αρμοδιότητες που πλησιάζουν οικονομικά τις αρμοδιότητες ενός ανεξάρτητου εμπόρου, λόγω του ότι προβλέπει την ανάληψη από τον μεσάζοντα των οικονομικών κινδύνων που συνδέονται με την πώληση ή με την εκτέλεση συμβάσεων που συνήφθησαν με τρίτους.
- 128 Όσον αφορά την αποκλειστικότητα των παρεχομένων από τον μεσάζοντα υπηρεσιών, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι δεν συνηγορεί υπέρ της ιδέας της οικονομικής ενότητας το γεγονός ότι, παραλλήλως προς τις ασκούμενες για λογαριασμό του εντολέα δραστηριότητες, ο μεσάζων προβαίνει, ως ανεξάρτητος έμπορος, σε

συναλλαγές σημαντικής εκτάσεως στην αγορά του οικείου προϊόντος ή της οικείας υπηρεσίας (βλ., υπό την έννοια αυτή, προπαρατεθείσα απόφαση Suiker Unie κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 544).

- 129 Εν προκειμένω, από τα έγγραφα της δικογραφίας προκύπτει ότι πληρούνται τα κριτήρια της νομολογίας προκειμένου να θεωρηθεί ότι ο εντολοδόχος και ο εντολέας του αποτελούν μία και μόνη οικονομική ενότητα, διότι η ΕΤΑ ενεργούσε στην αγορά μόνον εξ ονόματος και για λογαριασμό των Μινωικών Γραμμών και δεν αναλάμβανε οικονομικούς κινδύνους σε σχέση με την οικονομική της δραστηριότητα. Τέλος, προκύπτει επίσης από τη δικογραφία ότι οι τρίτοι στη σχετική αγορά αντιλαμβάνονταν τις δύο εταιρίες ως υπαγόμενες στην ίδια ενιαία οικονομική ενότητα, δηλαδή στις Μινωικές Γραμμές.
- 130 Τα συμπεράσματα αυτά αντλούνται ιδίως από την εξέταση των συμβάσεων αναθέσεως διαχειρίσεως που συνήφθησαν μεταξύ της προσφεύγουσας και της ΕΤΑ.

Γ — Επί των συμβάσεων αναθέσεως διαχειρίσεως

- 131 Η σύμβαση αναθέσεως της διαχειρίσεως πλοίων η οποία συνήφθη μεταξύ της προσφεύγουσας και της ΕΤΑ στις 24 Ιουνίου 1991, η οποία επαναλαμβάνει τη διατύπωση των προηγούμενων συμβάσεων, εκθέτει στο άρθρο II τις υποχρεώσεις που αναλαμβάνει ο διαχειριστής, ήτοι η ΕΤΑ. Το άρθρο αυτό έχει ως εξής:

«Για την επίτευξη του παραπάνω σκοπού και σε εκτέλεση της σύμβασης αυτής, ο διαχειριστής αναλαμβάνει την υποχρέωση όπως:

- α) Διατηρεί εκτεταμένο δίκτυο οργανωμένων γραφείων-συνεργατών σε όλη την Ελλάδα (εκτός από την Κρήτη, όπου την οργάνωση της πρακτόρευσης έχει

κάνει ο πλοιοκτήτης, με λογιστική όμως παρακολούθηση από το μηχανολογιστικό κέντρο του διαχειριστή), έχοντας το δικαίωμα να διορίζει με δική του ευθύνη πράκτορες τόσο στην Ελλάδα, όσο και στο εξωτερικό, το μεν για τη λιμενική εξυπηρέτηση του παραπάνω πλοίου του πλοιοκτήτη στα λιμάνια προσέγγισής του και την άρτια έκδοση εισιτηρίων και φορτωτικών, το δε για την παροχή λιμενικών και λοιπών υπηρεσιών κατά τη διακίνηση επιβατών και οχημάτων.

- β) Θέσει στην αποκλειστική διάθεση του πλοιοκτήτη και μόνο σε αυτόν, το υφιστάμενο δίκτυο πωλήσεων του, αποκλειομένης της εκπροσώπησης από αυτόν άλλου πλοιοκτήτη στη γραμμή Ανκόνας-Κέρκυρας-Κεφαλλονιάς-Πειραιά-Πάρου-Ηρακλείου.
- γ) Φροντίζει για την έγκαιρη εισπράξη και απόδοση στον πλοιοκτήτη των εσόδων από τους ναύλους οποιασδήποτε μορφής και από οποιονδήποτε πράκτορα του εσωτερικού ή του εξωτερικού παραχθούν αυτοί οι ναύλοι, μέσα σε προθεσμία ενός μήνα από τον χρόνο εκτέλεσης του πλου για τον οποίο εισπράχθηκαν οι ναύλοι.

Τονίζεται ότι το καθαρό προϊόν των ναύλων, θα πρέπει να κατατίθεται στο όνομα και σε λογαριασμό τράπεζας του πλοιοκτήτη, ο οποίος θα διατηρεί αποκλειστικό δικαίωμα επ' αυτών, για μεν τους ναύλους τους παραγόμενους στο εξωτερικό σε συνάλλαγμα, για δε τους ναύλους τους παραγόμενους στο εσωτερικό σε δραχμές.

Και στις δύο περιπτώσεις οι καταθέσεις θα γίνονται σε τράπεζα που θα υποδείξει ο πλοιοκτήτης.

- δ) Προβεί στην οργάνωση ειδικού ελεγκτηρίου και λογιστηρίου, για την κανονική διεκπεραίωση της εργασίας, από την έκδοση και κατανομή των εισιτηρίων, φορτωτικών κ.λπ. μέχρι και την εκκαθάριση, έτσι ώστε να διασφαλίζονται

πλήρως τα συμφέροντα του πλοιοκτήτη, υποχρεούμενος μάλιστα όπως ανά μήνα υποβάλλει στον πλοιοκτήτη τις εκκαθαρίσεις των εισιτηρίων και φορτωτικών, για να διενεργείται από τον πλοιοκτήτη ο σχετικός έλεγχος.

- ε) Διατηρεί οργανωμένη υπηρεσία κρατήσεων (CRO), τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Ανκόνα της Ιταλίας, για την εξυπηρέτηση της πελατείας του πλοιοκτήτη, σε ό,τι αφορά τους επιβάτες και τα οχήματα (φορτηγά και επιβατηγά), τόσο για το εξωτερικό όσο και για την Ελλάδα, έχοντας επιπλέον και τη μέριμνα για κάθε σχετική τελωνειακή ή λιμενική εξυπηρέτηση, όπως και για την άδεια διέλευσης transit για Ανκόνα-Κέρκυρα-Κεφαλλονιά-Πειραιά-Πάρο-Ηράκλειο.
- στ) Οργανώνει γραφεία για την παροχή υπηρεσιών λιμενικού πράκτορα στα λιμάνια Ανκόνας-Κέρκυρας-Κεφαλονιάς-Πειραιά-Πάρου, καταβάλλοντας κάθε προσπάθεια για την ικανοποίηση των τρεχουσών αναγκών, εξυπηρετώντας έτσι το πλοίο σε κάθε λειτουργική του ανάγκη.
- ζ) Εκπροσωπεί στο εσωτερικό και στο εξωτερικό τον πλοιοκτήτη έναντι των λιμενικών και λοιπών κρατικών αρχών, καταβάλλοντας κάθε προσπάθεια για διατήρηση άριστων σχέσεων με αυτές, για χάρη της ομαλής και απρόσκοπτης εξυπηρέτησης των αναγκών του πλοίου.
- η) Καταβάλλει κάθε φροντίδα για την επιβίβαση και αποβίβαση επιβατών και αυτοκινήτων, όπως και την φορτοεκφόρτωση εμπορευμάτων, με κόμιστρο ή για χρήση του πλοίου.
- θ) Επιλαμβάνεται και αντιμετωπίζει αποτελεσματικά κάθε ανάγκη του πλοίου στα λιμάνια Ανκόνας-Κέρκυρας-Κεφαλλονιάς-Πειραιά-Πάρου.

- ι) Εκπροσωπεί (εάν τούτο τυχόν ζητηθεί από τον πλοιοκτήτη) στην ίδια ή άλλη γραμμή Ελλάδας-Ιταλίας-Ελλάδας και άλλο ή άλλα πλοία του πλοιοκτήτη, με όρους και συμφωνίες που θα περιληφθούν τότε σε ειδική σύμβαση.
- ια) Διορίζει με δική του ευθύνη πράκτορες (λιμενικούς και μη), τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό, ευθυνόμενος έναντι του πλοιοκτήτη, το μεν για την εκπλήρωση των υποχρεώσεων των πρακτόρων εσωτερικού και εξωτερικού οι οποίες προκύπτουν από τη διαχείριση των ναύλων των πλοίων, το δε για την παύση των πρακτόρων σε περίπτωση σπουδαίου λόγου και μάλιστα εφόσον αυτό ζητηθεί, τυχόν, από τον πλοιοκτήτη, εγγράφως.
- ιβ) Καταβάλλει κάθε προσπάθεια για την εξασφάλιση (εφόσον αυτό ζητηθεί από τον πλοιοκτήτη) συνεργασίας του πλοιοκτήτη με άλλες εταιρίες, ενεργώντας πάντοτε για το συμφέρον του πλοιοκτήτη και διαφυλάσσοντας τα συμφέροντά του, συνεργαζόμενος με αυτόν συστηματικά· παρακολουθεί με έξοδα του πλοιοκτήτη εκθέσεις και συνέδρια τουριστικού και ναυτιλιακού ενδιαφέροντος σε χώρες και λιμάνια προσέγγισης πλοίων (για ενημέρωση επί των εξελίξεων γενικά στη διακίνηση και παραγωγή ναύλων) και οργανώνει κατά καιρούς στο εσωτερικό και εξωτερικό συνέδρια και σεμινάρια γενικών πρακτόρων εξωτερικού και λοιπών κατάλληλων παραγόντων, με την εποπτεία της διοίκησης του πλοιοκτήτη, για την κατάρτιση εκσυγχρονισμένων προγραμμάτων γενικής πολιτικής και σχεδιασμού εκμετάλλευσης για την προστασία και προβολή των Μινωικών Γραμμών.

Σημειώνεται ότι η παραγωγή των πραγματοποιούμενων από τα γραφεία της Κρήτης ή επάνω στα σκάφη ναύλων θα φέρεται σε χρέωση του πλοιοκτήτη, συμψηφιζόμενη κάθε φορά κατά την εκκαθάριση των λογαριασμών.

- ιγ) Επιμελείται της παραγωγής κάθε φύσεως ναύλων εσωτερικού ή εξωτερικού, κάθε θέματος και κάθε πράξης που αφορούν στο πλοίο που διαχειρίζεται, επιλαμβάνεται και εκκαθαρίζει εισπράξεις και πληρωμές που αφορούν στο

πλοίο στο εσωτερικό και εξωτερικό, ελέγχει τους λογαριασμούς των πρακτόρων εσωτερικού και εξωτερικού και την κίνηση των λογαριασμών συναλλάγματος εσόδων του πλοίου.»

132 Πρώτον, από το περιεχόμενο αυτού του άρθρου Π προκύπτει ότι ορθώς η Επιτροπή θεώρησε ότι η υφιστάμενη μεταξύ της ΕΤΑ και της προσφεύγουσας συμβατική σχέση πληρούσε την προϋπόθεση περί της αποκλειστικότητας της εκπροσώπησης. Εξάλλου, δεν αμφισβητείται ότι η ΕΤΑ δεν διασφάλιζε, στην πράξη, την εκπροσώπηση καμιάς άλλης εταιρίας, τουλάχιστον στις ναυτιλιακές γραμμές που αφορά η Απόφαση. Το γεγονός ότι η ΕΤΑ συνήψε συμφωνία με τη Στρίντζης προκειμένου να διασφαλίσει την εκπροσώπηση των πλοίων της εταιρίας αυτής, σύμφωνα με την κοινοπραξία την οποία η εν λόγω εταιρία και η προσφεύγουσα είχαν αποφασίσει να εφαρμόσουν, δεν μπορεί να αποδυναμώσει το συμπέρασμα αυτό. Επιπλέον, η προσφεύγουσα δεν αμφισβήτησε τον ισχυρισμό της Επιτροπής ότι η συνεργασία αυτή δεν εφαρμόστηκε στην πράξη.

133 Δεύτερον το άρθρο αυτό της συμβάσεως επιβεβαιώνει την άποψη της Επιτροπής ότι η ΕΤΑ ενεργούσε για λογαριασμό της προσφεύγουσας χωρίς να αναλαμβάνει οικονομικό κίνδυνο, δεδομένου ότι η αμοιβή της καθοριζόταν βάσει του αριθμού των εισιτηρίων που πωλούσε. Συναφώς, υπογραμμίζεται ότι η προσφεύγουσα δεν απάντησε στο ερώτημα που προέβλεπε η Επιτροπή με το υπόμνημα αντικρούσεως, ότι δηλαδή δεν προέκυπτε από τις συμβάσεις ότι η ΕΤΑ αναλάμβανε οποιουδήποτε οικονομικούς κινδύνους που συνδέονταν με την παροχή υπηρεσιών roll-on/roll-off πορθμείων μεταξύ Ελλάδας και Ιταλίας ή με την εκτέλεση των σχετικών συμβάσεων που συνάπτονταν με τρίτους.

134 Εξάλλου, όπως υπογράμμισε η Επιτροπή στο σημείο 137 του αιτιολογικού της Απόφασης, από όλα τα έγγραφα αποδεικτικά στοιχεία προκύπτει ότι ο Π. Σφηνιάς, νόμιμος εκπρόσωπος και διευθυντής της ΕΤΑ, αντιπροσώπευε την προσφεύγουσα και υπέγραφε όλα τα τηλετυπήματα και τις τηλεομοιοτυπίες που απευθύνονταν στις άλλες εταιρίες εξ ονόματος της προσφεύγουσας. Τα έγγραφα αυτά αποδεικνύουν ότι, μόνο στην περίπτωση που απευθυνόταν στην προσφεύγουσα ως πράκτοράς της, ανέφερε ο Π. Σφηνιάς την ΕΤΑ στις επιστολές του.

- 135 Ομοίως, οσάκις οι άλλες εταιρίες απαντούσαν στις τηλεομοιοτυπίες ή στα τηλετυπήματα που απέστειλε ο Π. Σφηνιάς, δεν απηύθυναν τις απαντήσεις τους στην ΕΤΑ, αλλά στις «Μινωικές Γραμμές» ή στις «Μινωικές Γραμμές Αθηνών», μολονότι απηύθησαν τα προοριζόμενα για τις Μινωικές Γραμμές έγγραφά τους στον Π. Σφηνιά, στον αριθμό τηλετύπου της ΕΤΑ. Εξάλλου, από το περιεχόμενο των τηλετυπημάτων και των τηλεομοιοτυπιών προκύπτει ότι οι ανταγωνίστριες της προσφεύγουσας ναυτιλιακές εταιρίες θεωρούσαν ότι οι δηλώσεις του Π. Σφηνιά αντικατόπτριζαν όντως τις απόψεις της ανταγωνιστήριάς τους, δηλαδή της προσφεύγουσας, πράγμα αναμενόμενο κατά το μέτρο που ο ίδιος ο Π. Σφηνιάς είχε καλλιεργήσει την εντύπωση αυτή αναγράφοντας την επωνυμία των Μινωικών Γραμμών ως αποστολέα των επιστολών που προέρχονταν από τον ίδιο, από τα γραφεία της ΕΤΑ.
- 136 Υπό τις συνθήκες αυτές, το γεγονός ότι στα εν λόγω τηλετυπήματα αναγράφονταν πάντοτε τα αρχικά ΕΤΑ (στην αρχή ή στο τέλος του εγγράφου) δεν ασκεί επιρροή εν προκειμένω, από πλευράς καθορισμού του αληθούς αποστολέα και του αληθούς παραλήπτη των επιστολών, αντιθέτως προς τους ισχυρισμούς της προσφεύγουσας. Πράγματι, η εκτύπωση των κεφαλαίων ΕΤΑ επί των τηλετυπημάτων στα οποία αναφέρεται η ΕΤΑ γίνεται αυτομάτως από τα τηλέτυπα και εμφανίζει απλώς την ταυτότητα του κυρίου της τηλεφωνικής γραμμής. Το γεγονός ότι οι άλλες μετέχουσες στην παράβαση εταιρίες θεωρούσαν τον αριθμό τηλετύπου της ΕΤΑ ως τον αριθμό επικοινωνίας με τις Μινωικές Γραμμές εμφανίζει σαφώς ότι, για τις επιχειρήσεις αυτές, η ΕΤΑ ήταν απλώς όργανο των Μινωικών Γραμμών. Τούτο καθιστά εμφανές ότι οι άλλες ναυτιλιακές εταιρίες ήσαν πεπεισμένες ότι η ΕΤΑ ενεργούσε για λογαριασμό της προσφεύγουσας και με την εξουσιοδότησή της, πράγμα το οποίο ενισχύει το συμπέρασμα ότι ΕΤΑ συμπεριφερόταν στην αγορά ως βοηθητικό όργανο ενσωματωμένο στην επιχείρηση της προσφεύγουσας.
- 137 Τέλος, το γεγονός ότι η από 20 Νοεμβρίου 1992 απάντηση σε μια αίτηση παροχής πληροφοριών την οποία η Επιτροπή απηύθυνε στην προσφεύγουσα δόθηκε σε χαρτί αλληλογραφίας στο οποίο ως διεύθυνση των Μινωικών Γραμμών αναγραφόταν μια διεύθυνση η οποία στη συνέχεια αποδείχθηκε ότι ήταν της ΕΤΑ και ότι η εν λόγω επιστολή υπογραφόταν από τον Π. Σφηνιά υπό τον λογότυπο των Μινωικών Γραμμών και χωρίς να επισημαίνεται ότι ο υπογράφων δεν ήταν διευθύνων της επιχείρησής, αλλά πράκτοράς της, επιβεβαιώνει το συμπέρασμα αυτό. Ενεργώντας κατά τον τρόπο αυτό, η προσφεύγουσα επιβεβαίωσε ότι η ΕΤΑ ήταν απλώς βοηθητικό όργανο από το οποίο ζήτησε να απαντήσει στις αιτήσεις παροχής πληροφοριών που της απηύθυνε η Επιτροπή, στη διεύθυνση που η Επιτροπή θεωρούσε ως διεύθυνση της προσφεύγουσας και η οποία ωστόσο αποδείχθηκε ότι ήταν η διευ-

θυνηση της ΕΤΑ. Εξάλλου, τούτο επιβεβαιώνεται από το γεγονός ότι η προσφεύγουσα, στην απαντητική της επιστολή προς την Επιτροπή, δεν ανέφερε το γεγονός ότι άλλη εταιρία απάντησε στις αιτήσεις παροχής πληροφοριών ούτε τους λόγους για τους οποίους εταιρία που δεν ήταν ο παραλήπτης του εγγράφου της Επιτροπής απάντησε στο έγγραφο αυτό. Το επιχείρημα της προσφεύγουσας ότι έδωσε εντολή στον Π. Σφηνιά να απαντήσει λόγω της τεχνικής φύσεως των πληροφοριών που ζητήθηκαν δεν μπορεί να γίνει δεκτό, κατά το μέτρο που το στοιχείο αυτό δεν ήταν ικανό να εμποδίσει την προσφεύγουσα να απαντήσει αυτοπροσώπως. Εν πάση περιπτώσει, αν η προσφεύγουσα δυσκολευόταν να αντιληφθεί τις ερωτήσεις της Επιτροπής ή να συγκεντρώσει τα στοιχεία για να απαντήσει σ' αυτές, μπορούσε να απαντήσει αυτοπροσώπως στην αίτηση παροχής πληροφοριών, αφού ζητούσε από την ΕΤΑ να της παράσχει τις αναγκαίες πληροφορίες.

138 Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι ορθώς η Επιτροπή έκρινε ότι η ΕΤΑ έπρεπε να χαρακτηριστεί ως «longa manus» της προσφεύγουσας και ότι οι δύο εταιρίες υπάγονταν στην ίδια οικονομική ενότητα, από πλευράς εφαρμογής του δικαίου του ανταγωνισμού και καταλογισμού στην προσφεύγουσα των ενεργειών της ΕΤΑ που διαπιστώθηκαν με την Απόφαση.

139 Προς αντίκρουση της διαπιστώσεως αυτής, η προσφεύγουσα δεν μπορεί να ισχυρίζεται ότι δεν γνώριζε δήθεν τις δραστηριότητες της ΕΤΑ ούτε ότι δεν είχε παράσχει την εξουσιοδότηση ή την έγκρισή της στην ΕΤΑ να συμφωνήσει παράνομη συνεργασία.

140 Κατ' αρχάς, από τις ρήτρες του άρθρου II της συμβάσεως αναθέσεως διαχείρισεως πλοίου προκύπτει ότι η ΕΤΑ διέθετε ευρεία αντιπροσωπευτική εξουσία και ότι είχε εξουσιοδότηση να διαχειρίζεται τα πλοία της προσφεύγουσας στις διεθνείς γραμμές και είχε υποχρέωση να επιμελείται κάθε θέματος σχετικά με τα πλοία αυτά, πράγμα που περιελάμβανε, βεβαίως, τον καθορισμό των εφαρμοστέων από την προσφεύγουσα ναύλων στις διεθνείς γραμμές. Όπως η ίδια η προσφεύγουσα υπογράμμισε, η ΕΤΑ, ως γενικός πράκτορας της προσφεύγουσας, ήταν αρμόδια για τα ζητήματα που αφορούν τις διεθνείς γραμμές και τους επιβάτες. Επομένως, το ζήτημα που αποτελεί το αντικείμενο των παρανόμων συμφωνιών τις οποίες αφορά η Απόφαση, δηλαδή ο καθορισμός των διεθνών ναύλων, ενέπιπτε σαφώς στο περιεχόμενο της εντολής που έλαβε η ΕΤΑ και στο πλαίσιο της συμβατικής της σχέσεως με την προσφεύγουσα.

141 Η προσφεύγουσα επικαλείται την επιστολή της 14ης Σεπτεμβρίου 1993 που απέστειλε η ΕΤΑ, επιχειρώντας να αποδείξει ότι ορισμένες ενέργειες της εταιρίας αυτής δεν απέρρεαν από την υφιστάμενη μεταξύ των δύο εταιριών συμβατική σχέση, και συνάγει εντεύθεν ότι οι ενέργειες αυτές δεν μπορούν να της καταλογισθούν νομίμως. Με την επιστολή αυτή, η ΕΤΑ διέκρινε μεταξύ των υπηρεσιών που παρέχονταν στο πλαίσιο της συμβατικής σχέσεως και των παροχών πέραν των συμβατικών υποχρεώσεων. Εντούτοις, το σημαντικό είναι ότι οι παροχές αυτές προσφέρονταν για λογαριασμό της προσφεύγουσας και εξ ονόματός της. Μεταξύ των παροχών αυτών, πρέπει να επισημανθούν αυτές τις οποίες ο συντάκτης της επιστολής χαρακτηρίζει ως «υπηρεσίες» που έχει προσφέρει στην προσφεύγουσα, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται η «τιμολογιακή ειρήνη» που θεμελίωσε μεταξύ 20 περίπου εταιριών ή ο «καθορισμ[ός] του τιμολογίου που πάντοτε επιτ[ύγγανε] να είναι με πρόσθετο όφελος για τη Minoan». Επομένως, η επιστολή αυτή επιβεβαιώνει ότι η ΕΤΑ ενεργούσε σε όλες τις περιπτώσεις για λογαριασμό της προσφεύγουσας και ιδίως για όλα όσα αφορούσαν τις παράνομες συμφωνίες επί των ναύλων.

142 Εξάλλου, διαπιστώνεται ότι τα επιχειρήματα τα οποία αντλούνται από την άγνοια και τη μη έγκριση των ενεργειών της ΕΤΑ αντικρούονται από τα αποδεικτικά στοιχεία της δικογραφίας. Ο ισχυρισμός ότι η προσφεύγουσα δεν γνώριζε τις συμπαιγνίες διαψεύδεται από το τηλετύπημα της 21ης Μαΐου 1992, μνεία του οποίου γίνεται στο σημείο 30 του αιτιολογικού της Αποφάσεως, και από τα τηλετυπήματα της 25ης Φεβρουαρίου και της 27ης Μαΐου 1992, τα οποία εμφανίζουν σαφώς ότι η προσφεύγουσα είχε πληροφορηθεί τις συζητήσεις περί ναύλων μεταξύ της ΕΤΑ και άλλων εταιριών. Αν, όπως ισχυρίζεται η προσφεύγουσα, το τηλετύπημα της 25ης Φεβρουαρίου 1992 δεν αποδεικνύει ότι η προσφεύγουσα έδωσε εντολή στην ΕΤΑ να κινήσει διαπραγματεύσεις περί των ναύλων, γεγονός παραμένει ότι αυτό καθιστά εμφανές ότι η προσφεύγουσα γνώριζε τις εν λόγω διαπραγματεύσεις.

143 Όσον αφορά το τηλετύπημα της 21ης Μαΐου 1992, αρκεί να υπομνησθεί η διάτωση που χρησιμοποίησε ο συντάκτης του, δηλαδή η ΕΤΑ, για να απευθυνθεί στην προσφεύγουσα:

«Σας ενημερώνουμε ότι σήμερα θα πραγματοποιηθεί σύσκεψη των εκπροσώπων των ναυτιλιακών εταιριών της γραμμής Πάτρας-Ανκόνα, για τη διαμόρφωση του νέου τιμολογίου 1993.

Βασικά θέματα είναι:

- τιμολόγιο γραμμής Τεργέστης

- τιμολόγιο campers

- εκπτώσεις για γκρουπς

- αναθεώρηση των τιμολογίων των φαγητών 1992/1993

- πολιτική για τα upgradings

- προμήθειες στα ταξιδιωτικά γραφεία και κεντρικούς πράκτορες.

Με τις εξελίξεις θα σας ενημερώσουμε.»

¹⁴⁴ Όσον αφορά, στη συνέχεια, το τηλετύπημα της 27ης Μαΐου 1992, η ΕΤΑ πληροφόρησε την προσφεύγουσα για την εξέλιξη της συσκέψεως ως εξής:

«Σας ενημερώνουμε σχετικά με τις προτάσεις που διατυπώσαμε στη σύσκεψη των τεσσάρων ναυτιλιακών εταιριών και οι οποίες έγιναν αποδεκτές με μικρές διαφο-

ροποιήσεις από τις εταιρίες Καραγεώργη και Στρίντζη. Η ANEK έχει επιφυλαχθεί να απαντήσει μετά από ένα δεκαήμερο.

- Γενική αύξηση 3 % επί του τιμολογίου 1992 σε γερμανικά μάρκα.

- Με βάση την τρέχουσα ισοτιμία του μάρκου σε δραχμές, θα παραχθεί το δραχμικό τιμολόγιο και με διαίρεση την ισοτιμία της δραχμής με τα υπόλοιπα ευρωπαϊκά νομίσματα, θα παραχθούν τα τιμολόγια των άλλων νομισμάτων.

- Ειδική αύξηση στο τιμολόγιο του deck κατά 6 %.

- Αύξηση της κατηγορίας 4 των οχημάτων κατά 30 % και της κατηγορίας 5 κατά 50 % (οι εν λόγω αυξήσεις ενδιαφέρουν ειδικά τη Μίποαπ για το Ερωτόκριτος).

- Ενσωμάτωση των λιμενικών τελών που προσαυξάνονται από 15 σε 18 DM (για την κάλυψη της επιβράδυνσης λόγω καταβολής προμήθειας), στην αξία του εισιτηρίου, για την αποφυγή των προβλημάτων που δημιουργήθηκαν στην Ηγουμενίτσα.

- Άμεση προσαρμογή του τιμολογίου για τα εστιατόρια από 2 600 δραχ. σε 3 000 δραχ.

- Άμεση αύξηση του ναυτολογίου φορτηγών οχημάτων κατά 5 % στη γραμμή της Ανκόννας.

- Άμεση αύξηση του ναυτολογίου φορτηγών οχημάτων κατά 20 % στη γραμμή της Τεργέστης από το ισχύον στη γραμμή της Ανκόννας (οι εταιρίες Καραγεώργη και Στρίντζη περιορίζονται στο 15 %).

- Άμεση κατάργηση της έκπτωσης του 20 % στο ναυτολόγιο των επιβατών που εξήγγειλε η ANEK για το πλοίο της *Κύδων II*.

- Καθορισμός ναυτολογίου επιβατών και ΙΧ οχημάτων στη γραμμή της Τεργέστης για το 1993, αυξημένου κατά 20 % σε σχέση με αυτό της Ανκόννας (προτείνει η Μίποα και κατά 15 % προτείνουν οι εταιρίες Καραγεώργη και Στρίντζη).

- Εκπτώσεις για γκρουπς: ίδιες με το 1992.

- Υψηλή περίοδος: Ιταλία-Ελλάδα: 22.6 — 14.8.1993
Ελλάδα-Ιταλία: 29.7 — 9.9.1993.

Παρακαλούμε να εκτιμήσετε τις παραπάνω θέσεις που αναπτύξαμε για λογαριασμό σας και να μας δώσετε την ανάλογη έγκρισή σας.

Για τις εξελίξεις θα σας ενημερώσουμε, μόλις έχουμε νεότερα.»

145 Τα δύο αυτά έγγραφα εμφανίζουν ότι η ΕΤΑ ακολουθούσε πολιτική πληροφόρησης της προσφεύγουσας και, επομένως, η τελευταία ενημερωνόταν τακτικά για τις ενέργειες της ΕΤΑ τις οποίες διαπιστώνει η Απόφαση και οι οποίες την ευνοούσαν προδήλως. Τούτο επιβεβαιώνεται επίσης, επί παραδείγματι, από το τηλετύπημα της 24ης Νοεμβρίου 1993, με το οποίο η ΕΤΑ πληροφόρησε την προσφεύγουσα για τη σύναψη συμφωνίας περί του ναύλου για τα φορτηγά οχήματα, με την εξής φράση: «[...] κατά τη σημερινή συνεδρίαση επιτύχαμε συμφωνία». Η Επιτροπή ήταν σε θέση να συναγάγει από τη διατύπωση του τηλετυπήματος αυτού ότι η προσφεύγουσα γνώριζε ότι επρόκειτο να διεξαχθεί συνεδρίαση, δεδομένου ότι δεν δόθηκε καμία εξήγηση συναφώς, και ότι δεν αντιτάχθηκε στη διεξαγωγή της συνεδρίασεως ούτε στη σύναψη της συμφωνίας. Τέλος και εξάλλου, υπενθυμίζεται ότι η προσφεύγουσα ομολόγησε ότι γνώριζε μερικές, τουλάχιστον, από τις επαφές αυτές, υπογραμμίζοντας συγχρόνως ότι δεν αντιτάχθηκε σ' αυτές διότι θεωρούσε ότι οι επαφές αυτές πραγματοποιούνταν εντός του πλαισίου της ελληνικής κανονιστικής ρυθμίσεως και, επομένως, δεν έβλεπε σε αυτές τίποτα το «διαιτηρως σοβαρό».

146 Περαιτέρω, όσον αφορά το επιχείρημα της προσφεύγουσας που αντλείται από το ότι αυτή δεν ενέκρινε τις πράξεις της ΕΤΑ, πράγμα που εμποδίζει κάθε καταλογισμό ευθύνης σ' αυτήν, αρκεί η υπόμνηση ότι στο τηλετύπημα της 27ης Μαΐου 1992, του οποίου το περιεχόμενο εκτίθεται ανωτέρω, η ΕΤΑ ζήτησε από την προσφεύγουσα να εγκρίνει τις πραγματοποιηθείσες για λογαριασμό της πράξεις. Η προσφεύγουσα δεν μπορεί να προβάλλει το ότι η Απόφαση δεν εκθέτει ότι αυτή έδωσε την έγκρισή της διότι, υπό τις συνθήκες αυτές, η προσφεύγουσα φέρει το βάρος να αποδείξει ότι αντιτάχθηκε στις επαφές αυτές ή ότι έδωσε εντολή στην ΕΤΑ να υπαναχωρήσει από την επίδικη συμφωνία, πράγμα το οποίο δεν απέδειξε. Στην πραγματικότητα, από τη δικογραφία προκύπτει ότι μόλις κατά το πέρας των ελέγχων που διενήργησε η Επιτροπή ειδοποίησε ρητώς η προσφεύγουσα την ΕΤΑ ότι έπρεπε να αποφύγει κάθε ενέργεια που δεν ήταν απολύτως σύνομη και μπορούσε να επισύρει την επιβολή κυρώσεων στην προσφεύγουσα.

147 Από τις σκέψεις αυτές προκύπτει ότι ο καθορισμός των ναύλων και των όρων που ισχύουν για τα πλοία της προσφεύγουσας τα οποία εκτελούν τα διεθνή δρομολόγια

ενέπιπτε στη σφαίρα δραστηριότητας του πράκτορά της, της ΕΤΑ, ότι η προσφεύγουσα ενημερωνόταν τακτικά για τις δραστηριότητες του πράκτορά της, περιλαμβανομένων των επαφών που διατηρούσε με τις άλλες εταιρίες, για τις οποίες ο πράκτοράς της επιδίωκε να λάβει εκ των προτέρων ή εκ των υστέρων εξουσιοδότηση και, τέλος, ότι η προσφεύγουσα είχε τη δυνατότητα και την εξουσία να απαγορεύσει στον πράκτορά της να προβαίνει σε συγκεκριμένες πράξεις, μολονότι άσκησε τη δυνατότητα και την εξουσία αυτή μόλις μετά τους ελέγχους της Επιτροπής.

Δ — Συμπέρασμα

148 Από την εξέταση των τηλετυπημάτων που ανταλλάχθηκαν μεταξύ της ΕΤΑ και της προσφεύγουσας και μεταξύ της ΕΤΑ και των άλλων εταιριών που μετέσχαν στην παράβαση, των απαντήσεων της προσφεύγουσας στις αιτήσεις παροχής πληροφοριών της Επιτροπής και των λοιπών περιστάσεων που εξετάσθηκαν ανωτέρω, προκύπτει ότι η ΕΤΑ ενεργούσε στην αγορά έναντι των τρίτων, των πελατών, των υποπράκτορων και των ανταγωνιστών της προσφεύγουσας ως βοηθητικό όργανο αυτής και ότι οι δύο αυτές εταιρίες αποτελούσαν, επομένως, μία και μόνη οικονομική ενότητα ή επιχείρηση, από πλευράς εφαρμογής του άρθρου 85 της Συνθήκης. Υπό τις συνθήκες αυτές, ορθώς η Επιτροπή καταλόγισε στην προσφεύγουσα την αντιβαίνουσα στο άρθρο 85 της Συνθήκης συμπεριφορά την οποία κολάζει η Απόφαση και στο πλαίσιο της οποίας έπαυξε σημαντικό ρόλο η ΕΤΑ.

149 Το συμπέρασμα αυτό δεν θίγεται από το προβληθέν από την προσφεύγουσα γεγονός ότι οι δύο εταιρίες είχαν διωσάμενα συμφέροντα, όπως προκύπτει από το τηλετύπημα που της απέστειλε η ΕΤΑ στις 26 Μαΐου 1994. Με το τηλετύπημα αυτό η ΕΤΑ προσήψε στις Μινωικές Γραμμές ότι, συνεχίζοντας να χορηγεί πιστώσεις μέσω του γραφείου της στο Ηράκλειο, υπέσκαπτε την πρωτοβουλία της ΕΤΑ που σκοπούσε στη σύναψη συμφωνίας στη γραμμή με προορισμό την Ιταλία. Το γεγονός ότι οι δύο εταιρίες είχαν διαφορετικά, ακόμη δε και αντίθετα, συμφέροντα ως προς το ζήτημα των εισπραττομένων από την ΕΤΑ προμηθειών επί των πωλήσεων εισιτηρίων αφορά τις εσωτερικές σχέσεις μεταξύ των δύο αυτών εταιριών και ουδόλως μεταβάλλει το γεγονός ότι, στις σχέσεις της με τους τρίτους, η ΕΤΑ ενεργούσε πάντοτε, όσον αφορά τις επίμαχες συμφωνίες, εξ ονόματος και για λογαριασμό της προσφεύγουσας. Όπως

υπογράμμισε η Επιτροπή, το μη αμφισβητούμενο γεγονός ότι στο πλαίσιο μιας οικονομικής ενότητας εκδηλώνονται διαφωνίες ως προς το ύψος της αμοιβής ή ως προς διάφορες πτυχές της συνεργασίας δεν μπορεί να θέσει υπό αμφισβήτηση την ύπαρξη μιας τέτοιας ενότητας από πλευράς του άρθρου 85 της Συνθήκης.

- 150 Συνεπώς, από όλα τα ανωτέρω προκύπτει ότι οι αιτιάσεις της προσφεύγουσας περί εσφαλμένης εφαρμογής του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης, καθόσον κακώς της καταλογίσθηκαν οι ενέργειες και πρωτοβουλίες της ΕΤΑ, είναι αβάσιμες.
- 151 Επομένως, ο δεύτερος λόγος ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί στο σύνολό του.

Επί του τρίτου λόγου ακυρώσεως, με τον οποίο προβάλλεται επικουρικός ο εσφαλμένος χαρακτηρισμός των πραγματικών περιστατικών ως απαγορευομένων συμφωνιών, υπό την έννοια του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης

A — Επί του πρώτου σκέλους, με το οποίο προβάλλεται ότι κακώς εφαρμόστηκε το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης καθόσον οι επιχειρήσεις δεν διέθεταν την απαιτούμενη αυτονομία, δεδομένου ότι η συμπεριφορά τους επιβαλλόταν από το νομοθετικό πλαίσιο και από τις παροτρύνσεις των ελληνικών αρχών

Επιχειρηματολογία των διαδίκων

- 152 Η προσφεύγουσα προβάλλει το όλως ιδιαίτερο νομικό, γεωπολιτικό και πραγματικό πλαίσιο των περιστατικών της παρούσας υποθέσεως, το οποίο θεωρεί καθοριστικό για τη συμπεριφορά των εγκαλουμένων εταιριών.

- 153 Πρώτον, η προσφεύγουσα υπογραμμίζει τη ζωτική σημασία που έχει για την Ελλάδα ο θαλάσσιος διάδρομος μεταξύ Ελλάδας και Ιταλίας, ως η μοναδική απ' ευθείας σύνδεση με τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, και υποστηρίζει ότι ως εκ τούτου οι υπηρεσίες που παρέχονται εντός των γραμμών Ελλάδα-Ιταλία αποτελούν κατά τις ελληνικές αρχές υπηρεσίες δημοσίου συμφέροντος. Συγκεκριμένα, η διασφάλιση της απρόσκοπτης λειτουργίας της εν λόγω γραμμής σε μόνιμη και τακτική βάση αποτελούσε και αποτελεί ύψιστη προτεραιότητα για την Ελληνική Κυβέρνηση, όπως άλλωστε προκύπτει από την από 17 Μαρτίου 1995 επιστολή προς την Επιτροπή του αναπληρωτή μόνιμου αντιπροσώπου της Ελλάδας στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες.
- 154 Δεύτερον, η προσφεύγουσα εκθέτει τα βασικά χαρακτηριστικά της ελληνικής ναυτιλιακής νομοθεσίας και της πολιτικής που ακολουθεί το ΥΕΝ.
- 155 Έτσι, υπενθυμίζει ότι οι θαλάσσιες μεταφορές στην Ελλάδα διέπονται από τον Κώδικα Δημοσίου Ναυτικού Δικαίου, από τον Κώδικα Ιδιωτικού Ναυτικού Δικαίου και από άλλα ειδικά νομοθετήματα που περιέχουν διατάξεις σχετικές με τον αθέμιτο ανταγωνισμό στις θαλάσσιες μεταφορές, ένα από τα οποία είναι ο νόμος 4195/1929. Βάσει των διατάξεων που περιέχουν οι ρυθμίσεις αυτές, η δραστηριότητα των εταιριών θαλασσιών μεταφορών διέπεται από αυστηρότατο νομοθετικό και κανονιστικό πλαίσιο, το οποίο απαγορεύει κάθε αθέμιτο ανταγωνισμό. Τέλος, η προσφεύγουσα υπογραμμίζει ότι ο νόμος 4195/1929 περί αθέμιτου ανταγωνισμού δεν αφορά μόνον τη συμπεριφορά των ναυτιλιακών εταιριών στις γραμμές εσωτερικού, αλλά και τη συμπεριφορά τους στις γραμμές εξωτερικού.
- 156 Στη συνέχεια, η προσφεύγουσα εκθέτει τα κύρια στοιχεία της πολιτικής του ΥΕΝ που θεωρεί ότι έχουν σημασία για να κατανοηθεί εν προκειμένω η συμπεριφορά των επιχειρήσεων. Υποστηρίζει ότι το ΥΕΝ λαμβάνει όλα τα απαιτούμενα μέτρα βάσει της πιο πάνω νομοθεσίας, ασκώντας όλες τις εξουσίες που αυτή του παρέχει. Στα μέτρα αυτά περιλαμβάνονται μεταξύ άλλων: α) η χορήγηση «αδειών σκοπιμότητας» για τις εσωτερικές γραμμές, περιλαμβανομένου του εσωτερικού τμήματος των διεθνών δρομολογίων· β) η καθιέρωση ενιαίων και υποχρεωτικών ναύλων για τις εσωτερικές γραμμές ή για το εσωτερικό τμήμα των διεθνών γραμμών, όπως της γραμμής Πάτρα-Ηγουμενίτσα-Κέρκυρα, γεγονός που αναπόφευκτα αντανάκλα στη

διαμόρφωση των ναύλων του διεθνούς τμήματος του δρομολογίου· γ) η ετήσια έγκριση των δρομολογίων με υπουργική απόφαση λαμβανομένη κατ' απόλυτη ευχέρεια του αρμοδίου υπουργού, η οποία, όταν χορηγηθεί, καθιστά για τις εταιρίες υποχρεωτική την τήρηση των εγκριθέντων δρομολογίων, πράγμα που ισοδυναμεί με επιβαλλόμενη από το κράτος χρονική κατανομή των αγορών· δ) ο έλεγχος της ακινησίας των πλοίων, προκειμένου να διασφαλιστεί η πραγματοποίηση των πιο πάνω υποχρεωτικών δρομολογίων, ο οποίος μπορεί να φθάσει μέχρι την απαγόρευση της ακινησίας· τυχόν υπέρβαση της εγκριθείσας ακινησίας συνεπάγεται την επιβολή προστίμων· και ε) η επιβολή υποχρεωτικών διαπραγματεύσεων μεταξύ των ναυτιλιακών εταιριών για να προγραμματίσουν και συντονίσουν τα δρομολογία τους έτσι ώστε να εγκριθούν από το YEN για το επόμενο έτος, στο πλαίσιο νέων διαβουλεύσεων μεταξύ του YEN και των εταιριών.

- 157 Ειδικότερα, όσον αφορά τις γραμμές Ελλάδα-Ιταλία, η ζωτική σημασία της εν λόγω μεταφορικής οδού για την Ελλάδα και η ανάγκη να ευνοηθεί η ανάπτυξη του τουριστικού ρεύματος προς την Ελλάδα έχουν υποχρεώσει όλες τις ελληνικές κυβερνήσεις να θέλουν να εξασφαλίσουν, σε μόνιμη και τακτική βάση, την απρόσκοπτη λειτουργία της εν λόγω μεταφορικής οδού καθ' όλη τη διάρκεια του έτους, με όσο το δυνατό υψηλότερη ποιότητα υπηρεσιών και όσο το δυνατό χαμηλότερο κόστος.
- 158 Η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι το πιο πάνω νομοθετικό πλαίσιο και η εν λόγω πολιτική του YEN έχουν δημιουργήσει ένα κλίμα που όχι μόνον ευνοούσε, αλλά και ουσιαστικά επέβαλλε, την πραγματοποίηση επαφών, συνεννοήσεων και διαβουλεύσεων μεταξύ των ναυτιλιακών εταιριών σχετικά με τις βασικές παραμέτρους της επιχειρηματικής τους πολιτικής. Η προσφεύγουσα περιγράφει τον τρόπο που στην πράξη καθορίζονταν από το YEN οι ναύλοι για τις γραμμές εσωτερικού.
- 159 Η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι, λαμβανομένης υπόψη της πρακτικής αυτής, οι εταιρίες έπρεπε να συμφωνήσουν όχι μόνο για τα δρομολογία, αλλά και για τους

ναύλους των γραμμών εσωτερικού, προκειμένου να υποβληθεί η σχετική πρόταση στο ΥΕΝ για την έγκριση των εν λόγω ναύλων. Στο γεγονός αυτό οφείλονταν οι επαφές, συνεννοήσεις, ανταλλαγές στοιχείων και «συμφωνίες» για τους ναύλους, οι οποίες εκτεινόταν και στις ενδεχόμενες αναπροσαρμογές των ναύλων αυτών, λόγω του πληθωρισμού και της διαρκώς μεταβαλλομένης ισοτιμίας της δραχμής έναντι των ξένων νομισμάτων. Στο πλαίσιο αυτό, ήταν σχεδόν φυσικό και αναπόφευκτο να γίνεται ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των ναυτιλιακών εταιριών, περιλαμβανομένων εκείνων για τους ναύλους που θα εφαρμόζονταν για το συνολικό μήκος των δρομολογίων, τα οποία —στην περίπτωση της γραμμής Πάτρα-Ηγουμενίτσα-Κέρκυρα-Ιταλία— περιελάμβαναν τόσο το αμιγώς εσωτερικό τμήμα (Πάτρα-Ηγουμενίτσα-Κέρκυρα) όσο και το διεθνές τμήμα της γραμμής, δεδομένου ότι και οι άλλες παράμετροι του καθορισμού των εσωτερικών ναύλων υπολογίζονταν όχι με βάση το εσωτερικό τμήμα των δρομολογίων, αλλά με βάση το συνολικό δρομολόγιο, πράγμα που ανταποκρίνεται άλλωστε και στην κοινή επιχειρηματική λογική.

160 Η ακρίβεια των πιο πάνω ισχυρισμών επιβεβαιώνεται από το περιεχόμενο της από 17 Μαρτίου 1995 επιστολής του αναπληρωτή μονίμου αντιπροσώπου της Ελλάδας στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες Α. Βασιλάκη προς την Επιτροπή, από την οποία επιστολή προκύπτει ότι ο διοικητικός καθορισμός των ναύλων για το εσωτερικό τμήμα των εν λόγω γραμμών αποτελεί παράμετρο η οποία επηρεάζει τους ναύλους του διεθνούς τμήματος της γραμμής Ελλάδα-Ιταλία, καθόσον οι ναύλοι αυτοί επιτελούν λειτουργία αντίστοιχη προς αυτή των ενδεικτικών τιμών. Δεύτερη παράμετρος επηρεασμού της αυξήσεως των ναύλων αποτελείται, κατά την επιστολή αυτή, από τις προτροπές του ΥΕΝ προς τις ναυτιλιακές εταιρίες να διατηρούν σε χαμηλό επίπεδο τους ναύλους για το διεθνές τμήμα των γραμμών και να μη προβαίνουν σε ετήσιες αυξήσεις πέραν των ορίων του πληθωρισμού. Η τρίτη παράμετρος της οποίας γίνεται μνεία στην επιστολή αυτή αποτελείται από την ελληνική νομοθεσία περί αθέμιτου ανταγωνισμού, και ειδικότερα από τον νόμο 4195/1929, ο οποίος απαγορεύει στις διεθνείς γραμμές τους ευτελείς και δυσανάλογους ναύλους σε σχέση με τις απαιτήσεις ασφάλειας και ανέσεως των επιβατών, καθώς και κάθε υποτίμηση των ναύλων σε όρια κατώτερα των ναύλων που επικρατούν συνήθως στον λιμένα, και επιπλέον παρέχει στο ΥΕΝ την εξουσία να επεμβαίνει με το να επιβάλλει κατώτατα και ανώτατα όρια ναύλων. Τέλος, η προσφεύγουσα ισχυρίζεται ότι το ΥΕΝ δύναται να προτρέπει διαρκώς τις ναυτιλιακές εταιρίες να αποφεύγουν κάθε μορφή εμπορικού πολέμου μεταξύ τους, έτσι ώστε να μη χρειαστεί να παρέμβει και να χρησιμοποιήσει τις πιο πάνω εξουσίες που του αναγνωρίζονται από τον νόμο 4195/1929.

161 Εξάλλου, η προσφεύγουσα αναφέρεται αναλυτικότερα στον τρόπο που η Απόφαση (σημεία 98 έως 108 του αιτιολογικού της) εξετάζει τον ρόλο των ελληνικών δημοσίων αρχών. Η προσφεύγουσα προβάλλει ευθύς εξ αρχής την αιτίαση ότι η Απόφαση περιορίζεται να παραθέσει τα σχετικά επιχειρήματα των επιχειρήσεων χωρίς να προβεί σε ουσιαστική εξέτασή τους. Στην Απόφαση έχει επισημολογήσει σοβαρότατη πλάνη περί τα πραγματικά περιστατικά, καθόσον η Επιτροπή έπρεπε να δώσει ιδιαίτερη σημασία στη σωρευτική συνδρομή όλων των σχετικών παραμέτρων, οι οποίες έγκεινται στον χαρακτήρα των μεταφορικών υπηρεσιών στη γραμμή Ελλάδα-Ιταλία ως υπηρεσιών δημοσίου συμφέροντος, στην καθιέρωση ενιαίων και υποχρεωτικών ναύλων για τις διεθνείς γραμμές ή για το εσωτερικό τμήμα των διεθνών γραμμών, στον περιορισμό των αυξήσεων των ναύλων για τις διεθνείς γραμμές, στην απαγόρευση του αθέμιτου ανταγωνισμού σχετικά με τις τιμές που απορρέει από τον νόμο 4195/1929, στην ύπαρξη ανελαστικών δαπανών λόγω του περιορισμού της ακινησίας των πλοίων σε δύο μήνες κατ' ανώτατο όριο εκτός εξαιρετικών περιπτώσεων ανωτέρας βίας, καθώς και στην υποχρέωση απασχολήσεως αποκλειστικώς ελληνικών ή κοινοτικών πληρωμάτων, τα οποία προστατεύονται από τις αυστηρότατες διατάξεις της ελληνικής ναυτεργατικής νομοθεσίας, στην υποχρέωση διαθέσεως ελάχιστου προκαθορισμένου χώρου για τη μεταφορά φορτηγών οχημάτων που μεταφέρουν ευπαθή προϊόντα, όπως τα οπωροκηπευτικά, υποχρέωση που ιδιαίτερα κατά την περίοδο αιχμής μεταφράζεται σε απώλεια των εσόδων που θα προέκυπταν από τη διάθεση του χώρου αυτού σε επιβατηγά αυτοκίνητα, και συνεπώς από τη μεταφορά περισσότερων επιβατών που συνεπάγεται πρόσθετα έσοδα για το πλοίο (βλ. το σημείο 18, στοιχείο δ', του από 6 Οκτωβρίου 1994 εμπιστευτικού υπομνήματος των Μινωικών Γραμμών προς την Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων). Από ορθή εκτίμηση της επιστολής της μόνιμης ελληνικής αντιπροσωπείας η Επιτροπή έπρεπε να συναγάγει ότι η σωρευτική συνδρομή όλων των παραμέτρων που αναφέρονται ρητά στην πιο πάνω επιστολή επηρεάζει καθοριστικά την αυτονομία των ελληνικών ναυτιλιακών εταιριών κατά τον σχεδιασμό και τη διαμόρφωση της τιμολογιακής πολιτικής τους.

162 Η προσφεύγουσα ισχυρίζεται ότι, λαμβανομένου υπόψη του πλαισίου αυτού, το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης δεν έχει εφαρμογή εν προκειμένω, καθόσον το πιο πάνω «σωρευτικό αποτέλεσμα» είναι συνέπεια νομοθετικών και κανονιστικών μέτρων τα οποία, εκτιμώμενα συνολικώς, περιορίζουν αποφασιστικά την αυτονομία των ναυτιλιακών εταιριών, ειδικότερα δε όσον αφορά τη διαμόρφωση των ναύλων τους στο διεθνές τμήμα των γραμμών Ελλάδα-Ιταλία. Συναφώς, η προσφεύγουσα επικαλείται ειδικότερα την προπαρατεθείσα απόφαση *Suiker Unie κ.λπ. κατά Επιτροπής* και την απόφαση του Δικαστηρίου της 1ης Οκτωβρίου 1987, 311/85, *Vlaamse Reisbureaus* (Συλλογή 1987, σ. 3801), όπου το Δικαστήριο αναγνώρισε ότι ορισμένες κρατικές ρυθμίσεις, και ιδίως διατάξεις περί αθέμιτου ανταγωνισμού, μπορούν να περιορίσουν στην πράξη την επιχειρηματική ελευθερία των επιχειρήσεων που υπόκεινται στις ρυθμίσεις αυτές.

- 163 Η προσφεύγουσα προσθέτει ότι μια άλλη σημαντική συνέπεια του σωρευτικού αποτελέσματος των πιο πάνω ρυθμίσεων είναι οι στρεβλώσεις του ανταγωνισμού τις οποίες προκαλεί, λαμβανομένου υπόψη του γεγονότος ότι μόνον ορισμένες από τις εταιρίες που δραστηριοποιούνται στις γραμμές Ελλάδα-Ιταλία υπόκεινται στο προαναφερθέν κανονιστικό πλαίσιο, και συγκεκριμένα οι εταιρίες των οποίων τα πλοία φέρουν ελληνική σημαία και επομένως πρέπει να έχουν την απαιτούμενη άδεια σκοπιμότητας, η χορήγηση της οποίας συνοδεύεται, όπως έχει συμβεί με τα πλοία των Μινωικών Γραμμών, με την επιβολή σειράς δυσβάσταχτων υποχρεώσεων. Αντιθέτως, οι άλλες ναυτιλιακές εταιρίες που και αυτές δραστηριοποιούνται στις γραμμές Ελλάδα-Ιταλία δεν υπόκεινται στο πιο πάνω κανονιστικό πλαίσιο και επομένως είναι απολύτως ελεύθερες να προγραμματίζουν την επιχειρηματική τους δραστηριότητα με βάση αποκλειστικώς το κριτήριο του κέρδους.
- 164 Σε περίπτωση που το Πρωτοδικείο θεωρήσει ότι η προσφεύγουσα μετείχε άμεσα στις επίμαχες επαφές και διαβουλεύσεις, η προσφεύγουσα ισχυρίζεται ότι με τη συμπεριφορά της είχε απλώς ως σκοπό να συμμορφωθεί ή να δημιουργήσει την εντύπωση ότι συμμορφώθηκε με το υπάρχον στην Ελλάδα κανονιστικό πλαίσιο, το οποίο χαρακτηρίζεται από την επιβολή στις επιχειρήσεις υποχρεώσεων θετικής ενέργειας, όπως είναι οι διαβουλεύσεις για τον καθορισμό δρομολογίων και εσωτερικών ναύλων, και υποχρεώσεων παραλείψεως, όπως η αποφυγή κάθε πράξεως αθέμιτου ανταγωνισμού σχετικά με τις τιμές. Η προσφεύγουσα παρατηρεί ότι η μη τήρηση του νομοθετικού και κανονιστικού πλαισίου συνεπαγόταν σειρά κρατικών παρεμβάσεων, όπως ήταν η επιβολή από το ΥΕΝ ανώτατων και κατώτατων τιμών σε περίπτωση αθέμιτου ανταγωνισμού, και την επιβολή σοβαρών κυρώσεων, ενώ η μη τήρηση των «συμφωνιών» που αφορά η Απόφαση δεν μπορούσε να επιφέρει καμία κύρωση, καθόσον μεταξύ των επιχειρήσεων δεν είχε συμφωνηθεί μηχανισμός εξαναγκασμού.
- 165 Τέλος, η προσφεύγουσα αμφισβητεί ότι η εν λόγω στάση συμμορφώσεως προς τη ρύθμιση περί αθέμιτου ανταγωνισμού μπορεί να θεωρηθεί περιοριστική του ανταγωνισμού υπό την έννοια του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης.
- 166 Υπό τις συνθήκες αυτές, η προσφεύγουσα συνάγει ότι η συμπεριφορά της στην παρούσα υπόθεση δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 85 της Συνθήκης και ότι, εν πάση περιπτώσει, αν ορισμένες παρενέργειες της συμπεριφοράς της

πρέπει να θεωρηθεί ότι εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της διατάξεως αυτής, η παράβαση που διαπράχθηκε δεν είναι σοβαρή, λαμβανομένων υπόψη του νομικού και οικονομικού πλαισίου στο οποίο εντάσσεται η παράβαση αυτή καθώς και του σωρευτικού αποτελέσματος των διαφόρων παραμέτρων που επηρέαζαν καθοριστικά τη συμπεριφορά της προσφεύγουσας.

- 167 Η Επιτροπή αμφισβητεί τον ισχυρισμό της προσφεύγουσας ότι το νομοθετικό και κανονιστικό πλαίσιο και η πολιτική του ΥΕΝ είχαν ως σωρευτικό αποτέλεσμα τον περιορισμό της αυτονομίας των επιχειρήσεων τις οποίες αφορά η Απόφαση.
- 168 Πρώτον, όσον αφορά το νομοθετικό και κανονιστικό πλαίσιο που διέπει τη λειτουργία της εμπορικής ναυτιλίας στην Ελλάδα, η Επιτροπή αμφισβητεί ορισμένους ισχυρισμούς της προσφεύγουσας σχετικά με το περιεχόμενο του πλαισίου αυτού και την επίδρασή του στις διεθνείς μεταφορές, ισχυρισμούς ως προς τους οποίους θεωρεί αναγκαίο να προβεί σε ορισμένες σημαντικές διευκρινίσεις.
- 169 Κατ' αρχάς, παρατηρεί ότι η εκ μέρους του ΥΕΝ χορήγηση αδειών σκοπιμότητας, η καθιέρωση υποχρεωτικών ναύλων, η ετήσια έγκριση δρομολογίων και ο έλεγχος ακινησίας πλοίων αφορούν τις εσωτερικές και όχι τις διεθνείς γραμμές.
- 170 Στη συνέχεια, η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι ουδεμία νομοθετική διάταξη προβλέπει τη σύναψη, μεταξύ των εγκαλουμένων επιχειρήσεων, συμφωνιών για τον καθορισμό των ναύλων των εσωτερικών γραμμών ούτε την πραγματοποίηση διαβουλεύσεων και την ανταλλαγή εμπιστευτικών στοιχείων μεταξύ των εν λόγω εταιριών σχετικά με τις γραμμές εσωτερικού και ότι, εν πάση περιπτώσει, ακόμη και αν το ΥΕΝ ευνοούσε στην πράξη μια τέτοια πρακτική, η πρακτική αυτή αφορούσε μόνον τις γραμμές εσωτερικού.

- 171 Εξάλλου, η Επιτροπή αναφέρεται στη φύση των μεταφορικών υπηρεσιών που παρέχονται στις γραμμές Ελλάδα-Ιταλία και στον φερόμενο χαρακτηρισμό τους ως «υπηρεσιών δημοσίου συμφέροντος». Αμφισβητεί ότι η από 17 Μαρτίου 1995 επιστολή του αναπληρωτή μονίμου αντιπροσώπου της Ελλάδας στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες μπορεί να ερμηνευθεί ως απόδειξη του ότι οι παρεχόμενες στις γραμμές αυτές μεταφορικές υπηρεσίες πρέπει να χαρακτηριστούν ως «υπηρεσίες δημοσίου συμφέροντος». Στο μέτρο που με τον ισχυρισμό αυτόν η προσφεύγουσα διατείνεται ότι έπρεπε να θεωρηθεί ότι είναι επιχείρηση «επιφορτισμένη με τη διαχείριση υπηρεσιών γενικού οικονομικού συμφέροντος» και ότι επομένως υπόκειται στους κανόνες ανταγωνισμού μόνον όταν η εφαρμογή των κανόνων αυτών δεν την εμποδίζει, νομικά ή πραγματικά, να εκτελέσει την αποστολή που της έχει ανατεθεί, η Επιτροπή προβάλλει ότι εν προκειμένω δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις εφαρμογής της εννοίας «των επιχειρήσεων επιφορτισμένων με τη διαχείριση υπηρεσιών γενικού οικονομικού συμφέροντος». Η Επιτροπή επισημαίνει ότι η έννοια αυτή πρέπει να ερμηνεύεται στενά, δεδομένου ότι ανάγεται σε διάταξη η οποία υπό ορισμένες περιστάσεις παρέχει δυνατότητα παρεκκλίσεως από κανόνες της Συνθήκης.
- 172 Επιπλέον, η Επιτροπή αμφισβητεί τον ισχυρισμό ότι η σωρευτική συνδρομή των παραμέτρων που φέρονται ως επηρεάζουσες τους ναύλους του διεθνούς τμήματος της γραμμής Ελλάδα-Ιταλία είχε ως αποτέλεσμα να περιοριστεί η αυτονομία των επιχειρήσεων κατά τον σχεδιασμό και τη διαμόρφωση της τιμολογιακής τους πολιτικής. Η Επιτροπή προσθέτει ότι, ακόμη και αν υποθεθεί ότι οι παράμετροι των οποίων έγινε επίκληση επηρέαζαν τον καθορισμό των σχετικών ναύλων, εν πάση περιπτώσει ο επηρεασμός αυτός θα ήταν έμμεσος και μερικός και οπωσδήποτε δεν θα επέτρεπε να θεωρηθεί ότι οι επιχειρήσεις στερούνταν εν προκειμένω ορισμένου περιθωρίου αυτονομίας κατά τη χάραξη της τιμολογιακής τους πολιτικής. Συναφώς, η Επιτροπή επικαλείται τη νομολογία κατά την οποία τα άρθρα 85 και 86 της Συνθήκης μπορούν να εφαρμοστούν αν προκύπτει ότι η εθνική νομοθεσία αφήνει τη δυνατότητα υπάρξεως ανταγωνισμού ο οποίος ενδέχεται να εμποδιστεί, περιοριστεί ή στρεβλωθεί από αυτόβουλη συμπεριφορά των επιχειρήσεων (απόφαση του Δικαστηρίου της 11ης Νοεμβρίου 1997, C-359/95 P και C-379/95 P, Επιτροπή και Γαλλία κατά Ladbrooke Racing, Συλλογή 1997, σ. I-6265, σκέψη 34).
- 173 Εξ αυτών προκύπτει ότι, για να είναι δυνατό να θεωρηθεί ότι συγκεκριμένη συμπεριφορά εκφεύγει του πεδίου εφαρμογής του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης, κατά τη νομολογία πρέπει να πληρούνται οι ακόλουθες προϋποθέσεις: α) πρέπει να υπάρχει αναγκαστική κανονιστική διάταξη, ικανή να επηρεάσει τη

λειτουργία του ανταγωνισμού στην κοινή αγορά και το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών· β) η πιο πάνω κανονιστική διάταξη δεν πρέπει να συνδέεται με συμπεριφορά επιχειρήσεων που εμπίπτει στο άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης· γ) οι επιχειρήσεις πρέπει απλώς να τηρούν την εν λόγω κανονιστική διάταξη.

174 Η Επιτροπή θεωρεί ότι εν προκειμένω δεν πληρούνται οι πιο πάνω προϋποθέσεις.

175 Η Επιτροπή θεωρεί αποδεδειγμένο ότι οι εταιρίες τις οποίες αφορά η Απόφαση, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται η προσφεύγουσα, ενεργώντας αυτόνομα κατά τη διαμόρφωση της εμπορικής τους πολιτικής, είχαν ως συνήθη πρακτική να συνάπτουν μεταξύ τους απαγορευμένες συμφωνίες καθορισμού των ναύλων των διεθνών γραμμών, ανεξαρτήτως του αν ελάμβαναν υπόψη τον νόμο και τις προτροπές του ΥΕΝ.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

176 Από τη νομολογία προκύπτει ότι τα άρθρα 85 και 86 της Συνθήκης δεν αφορούν παρά αντίθετες προς τον ανταγωνισμό συμπεριφορές που υιοθετούν οι επιχειρήσεις με δική τους πρωτοβουλία (βλ., υπό την έννοια αυτή, αποφάσεις του Δικαστηρίου της 20ής Μαρτίου 1985, 41/83, Ιταλία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1985, σ. 873, σκέψεις 18 έως 20, της 19ης Μαρτίου 1991, C-202/88, Γαλλία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1991, σ. I-1223, σκέψη 55, της 13ης Δεκεμβρίου 1991, C-18/88, GB-INNO-BM, Συλλογή 1991, σ. I-5941, σκέψη 20, και Επιτροπή και Γαλλία κατά Ladbrooke Racing, προ-παρατεθείσα, σκέψη 33). Αν η αντίθετη προς τον ανταγωνισμό συμπεριφορά επιβάλλεται στις επιχειρήσεις από εθνική νομοθεσία ή αν η νομοθεσία αυτή διαμορφώνει ένα νομικό πλαίσιο το οποίο, από μόνο του, αποκλείει κάθε δυνατό-

τητα ανταγωνιστικής συμπεριφοράς των επιχειρήσεων, τα άρθρα 85 και 86 δεν έχουν εφαρμογή. Στην περίπτωση αυτή, ο περιορισμός του ανταγωνισμού δεν οφείλεται, όπως προϋποθέτουν οι διατάξεις αυτές, σε αυτοτελείς συμπεριφορές των επιχειρήσεων (απόφαση Επιτροπή και Γαλλία κατά Ladbroke Racing, προπαρατεθείσα, σκέψη 33, αποφάσεις του Πρωτοδικείου της 7ης Οκτωβρίου 1999, T-228/97, Irish Sugar κατά Επιτροπής, Συλλογή 1999, σ. II-2969, σκέψη 130, και της 30ής Μαρτίου 2000, T-513/93, Consiglio Nazionale degli Spedizionieri Doganali κατά Επιτροπής, Συλλογή 2000, σ. II-1807, σκέψη 58).

177 Αντιθέτως, τα άρθρα 85 και 86 της Συνθήκης μπορούν να εφαρμοστούν αν αποδεικνύεται ότι η εθνική νομοθεσία αφήνει να υπάρξει δυνατότητα ανταγωνισμού δυναμένου να εμποδιστεί, περιοριστεί ή στρεβλωθεί από αυτοτελείς συμπεριφορές των επιχειρήσεων (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 29ης Οκτωβρίου 1980, 209/78 έως 215/78 και 218/78, Van Landewyck κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1980/III, σ. 207, και Επιτροπή και Γαλλία κατά Ladbroke Racing, προπαρατεθείσα, σκέψη 34, προπαρατεθείσες αποφάσεις του Πρωτοδικείου Irish Sugar κατά Επιτροπής, σκέψη 130, και Consiglio Nazionale degli Spedizionieri Doganali κατά Επιτροπής, σκέψη 59).

178 Επιπλέον, πρέπει να υπομνηστεί ότι η δυνατότητα αποκλεισμού δεδομένης αντίθετης προς τον ανταγωνισμό συμπεριφοράς από το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης, λόγω του ότι η συμπεριφορά αυτή επιβλήθηκε στις εν λόγω επιχειρήσεις από υφισταμένη εθνική νομοθεσία ή λόγω του ότι η νομοθεσία αυτή εξάλειψε κάθε δυνατότητα ανταγωνιστικής συμπεριφοράς των επιχειρήσεων, εφαρμόστηκε περιοριστικά από τα κοινοτικά δικαστήρια (προπαρατεθείσες αποφάσεις Van Landewyck κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψεις 130 και 133, Ιταλία κατά Επιτροπής, σκέψη 19, απόφαση του Δικαστηρίου της 10ης Δεκεμβρίου 1985, 240/82 έως 242/82, 261/82, 262/82, 268/82 και 269/82, Stichting Sigarettenindustrie κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1985, σ. 3831, σκέψεις 27 έως 29, και αποφάσεις του Πρωτοδικείου της 18ης Σεπτεμβρίου 1996, T-387/94, Asia Motor France κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1996, σ. II-961, σκέψεις 60 και 65, και Consiglio Nazionale degli Spedizionieri Doganali κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα, σκέψη 60).

179 Έτσι, ελλείψει αναγκαστικής κανονιστικής διατάξεως επιβάλλουσας αντίθετη προς τον ανταγωνισμό συμπεριφορά, η Επιτροπή δεν μπορεί να καταλήξει ότι οι εγκαλούμενοι επιχειρηματίες στερούνται αυτονομίας, παρό μόνον αν προκύπτει, βάσει

αντικειμενικών, κρίσιμων και συγκλινουσών ενδείξεων, ότι τη συμπεριφορά αυτή τους την επέβαλαν μονομερώς οι εθνικές αρχές, ασκώντας τους ακαταμάχητες πιέσεις, όπως απειλώντας τους ότι θα λάβουν κρατικά μέτρα δυνάμει να τους προκαλέσουν σοβαρή οικονομική ζημία (προπαρατεθείσα απόφαση *Asia Motor France* κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 65).

- 180 Εν προκειμένω, η άποψη της προσφεύγουσας συνίσταται στο ότι το υφιστάμενο στην Ελλάδα νομοθετικό και κανονιστικό πλαίσιο καθώς και η πολιτική του YEN περιόρισαν αποφασιστικά την αυτονομία των ναυτιλιακών εταιριών, ειδικότερα δε όσον αφορά τη διαμόρφωση των ναύλων που έχουν εφαρμογή τόσο στις εσωτερικές γραμμές όσο και στο διεθνές τμήμα των γραμμών Ελλάδα-Ιταλία. Συνεπώς, οι ναυτιλιακές εταιρίες αναγκάζονται να πραγματοποιούν επαφές, συνεννοήσεις και διαβουλεύσεις μεταξύ τους σχετικά με τις βασικές παραμέτρους της επιχειρηματικής τους πολιτικής, όπως είναι οι τιμές.
- 181 Επομένως, πρέπει να καθοριστεί αν η συμπεριφορά που προσάπτει εν προκειμένω η Επιτροπή οφείλεται αποκλειστικά στην εθνική νομοθεσία ή στην πρακτική των ελληνικών εθνικών αρχών ή αν αντιθέτως οφείλεται, τουλάχιστον εν μέρει, στη βούληση της προσφεύγουσας και των άλλων επιχειρήσεων που μετέσχαν στις συμφωνίες. Πρέπει συνεπώς να καθορισθεί αν αντιθέτως το νομοθετικό και κανονιστικό πλαίσιο καθώς και η πολιτική του YEN είχαν ως σωρευτικό αποτέλεσμα να εξαλείψουν την αυτονομία των επιχειρήσεων όσον αφορά τη διαμόρφωση της τιμολογιακής τους πολιτικής στις γραμμές Ελλάδα-Ιταλία και συνεπώς να αποκλείσουν κάθε δυνατότητα μεταξύ τους ανταγωνισμού.
- 182 Η εμπορική ναυτιλία στην Ελλάδα διέπεται από τον Κώδικα Δημοσίου Ναυτικού Δικαίου, από τον Κώδικα Ιδιωτικού Ναυτικού Δικαίου και από άλλα ειδικά νομοθετήματα που περιέχουν διατάξεις σχετικές με τον αθέμιτο ανταγωνισμό στις θαλάσσιες μεταφορές, μεταξύ των οποίων είναι ο νόμος 4195/1929 περί αθέμιτου ανταγωνισμού και ο νόμος 703/1977 περί προστασίας του ελεύθερου ανταγωνισμού, ο οποίος τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 1979, ενόψει της επικείμενης εντάξεως της Ελληνικής Δημοκρατίας στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες.

183

Το YEN, ασκώντας όλες τις εξουσίες που του παρέχει η πιο πάνω νομοθεσία, λαμβάνει, μεταξύ άλλων, τα ακόλουθα μέτρα: α) χορήγηση «αδειών σκοπιμότητας» για τις εσωτερικές γραμμές, περιλαμβανομένου του εσωτερικού τμήματος των διεθνών δρομολογίων· β) καθιέρωση ενιαίων και υποχρεωτικών ναύλων για τις εσωτερικές γραμμές ή για το εσωτερικό τμήμα των διεθνών γραμμών, όπως της γραμμής Πάτρα-Ηγουμενίτσα-Κέρκυρα· γ) ετήσια έγκριση των δρομολογίων· δ) έλεγχο της ακινησίας των πλοίων, προκειμένου να διασφαλίζεται η πραγματοποίηση των πιο πάνω υποχρεωτικών δρομολογίων· ε) επιβολή υποχρεωτικών διαπραγματεύσεων μεταξύ των ναυτιλιακών εταιριών για να προγραμματίσουν και να συντονίσουν τα δρομολογία τους έτσι ώστε να εγκριθούν από το YEN για το επόμενο έτος, στο πλαίσιο νέων διαβουλεύσεων μεταξύ του YEN και των εταιριών.

184

Δεν αμφισβητείται από τους διαδίκους ότι η εκ μέρους του YEN χορήγηση αδειών σκοπιμότητας, η καθιέρωση υποχρεωτικών ναύλων, η ετήσια έγκριση δρομολογίων και ο έλεγχος ακινησίας πλοίων αφορούν τις εσωτερικές και όχι τις διεθνείς γραμμές. Επιπλέον, η Επιτροπή διευκρίνισε με τα υπομνήματά της, χωρίς να αντιλέξει η προσφεύγουσα, ότι η υποχρέωση εκτελέσεως τακτικών δρομολογίων, η οποία συναρτάται με την άδεια σκοπιμότητας, αφορά μόνον τα πλοία υπό ελληνική σημαία που εκτελούν αποκλειστικώς δρομολόγια εσωτερικών γραμμών ή που εκτελούν δρομολόγια διεθνών γραμμών, αλλά στην περίπτωση αυτή μόνον όσον αφορά το εσωτερικό τμήμα των δρομολογίων. Ομοίως, η Επιτροπή επισήμανε, χωρίς να αντιλέξει επ' αυτού η προσφεύγουσα, ότι οι επιχειρήσεις ήσαν ελεύθερες να επιλέξουν να εξυπηρετούν διεθνείς γραμμές, με ή χωρίς εσωτερικό τμήμα, ή μόνον εσωτερικές γραμμές. Επομένως, αν μια επιχείρηση είχε επιλέξει να εξυπηρετεί διεθνείς γραμμές χωρίς εσωτερικό τμήμα, τότε δεν υπήρχε ανάγκη χορηγήσεως άδειας σκοπιμότητας και επιβολής των δεσμεύσεων που τη συνοδεύουν.

185

Ομοίως, προκειμένου να καθορίσει τους ναύλους των εσωτερικών γραμμών, το YEN ζητούσε από τις ναυτιλιακές εταιρίες να του υποβάλουν συνολικές προτάσεις για κάθε γραμμή εσωτερικού, συνοδευόμενες από αιτιολόγηση του προτεινόμενου ποσού με βάση στοιχεία κόστους εκμεταλλεύσεως, πληθωρισμού, αποδοτικότητας των γραμμών, συχνότητας των δρομολογίων κ.λπ. Στη συνέχεια, βάσει των προτεινόμενων ναύλων, της αιτιολογήσεώς τους και άλλων γενικότερων κριτηρίων αναγομένων στη συνολική κυβερνητική πολιτική, το YEN ενέκρινε ή τροποποιούσε τις

προτάσεις μετά από γνωμοδότηση της επιτροπής τιμών και εισοδημάτων που λειτουργούσε στο πλαίσιο του ελληνικού Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας, η δε έγκριση ή τροποποίηση γινόταν υπό μορφή καθορισμού των εν λόγω ναύλων. Συνεπώς, ο διοικητικός καθορισμός των ναύλων για το εσωτερικό τμήμα των αντιστοίχων δρομολογίων επηρεάζει τους ναύλους του διεθνούς τμήματος των γραμμών μεταξύ Ελλάδας και Ιταλίας, καθόσον οι ναύλοι αυτοί επιτελούν λειτουργία αντίστοιχη προς αυτή των ενδεικτικών τιμών.

- 186 Η ελληνική νομοθεσία περί αθέμπτου ανταγωνισμού και ειδικότερα το άρθρο 2 του νόμου 4194/1929 απαγορεύει «πάσα[ν] υποτίμησι[ν] των ναύλων επιβατών και εμπορευμάτων εις όρια ευτελή και δυσανάλογα προς τας εκ των παρεχομένων υπηρεσιών και των απαιτήσεων της ασφαλείας και ανέσεως των επιβατών ευλόγους και δικαίας αποζημιώσεις ή εις όρια κατώτερα των συνήθως κρατούντων εν τω λιμένι ναύλων, προκειμένου περί γραμμών εξωτερικού, ενεργουμένη επί σκοπώ αθέμπτου ανταγωνισμού». Το άρθρο 4 του νόμου 4195/1929 ορίζει τα εξής:

«Εάν η ελευθερία του καθορισμού των ναύλων επί των εξωτερικών γραμμών ήθελεν εκτραπή εις αθέμπτον συναγωνισμόν, πλην της εφαρμογής των διατάξεων των προηγούμενων άρθρων, το Υπουργείον των Ναυτικών (διεύθυνσις εμπορικού ναυτικού) δικαιούται να καθορίζη εκάστοτε τα κατώτερα και τα μέγιστα όρια των ναύλων επιβατών και εμπορευμάτων διά τας μεταξύ των ελληνικών λιμένων και της αλλοδαπής ενεργουμένης μεταφοράς υπό ελληνικών επιβατηγών ατμοπλοίων, κατόπιν προηγούμενης γνωμοδοτήσεως του συμβουλίου του εμπορικού ναυτικού. Ο περαιτέρω υποβιβασμός ή αύξησις των ούτω καθοριζομένων κατωτέρων και μεγίστων ορίων ναύλων απαγορεύεται, οι δε παραβάται τιμωρούνται κατά τας διατάξεις του άρθρου 3.»

- 187 Εξάλλου, προβλήθηκε ο ισχυρισμός ότι το YEN προέτρεπε τις ναυτιλιακές εταιρίες να καθορίζουν σε χαμηλό επίπεδο τους ναύλους για το διεθνές τμήμα των γραμμών και να αποφεύγουν τις ετήσιες αυξήσεις πέραν των ορίων του πληθωρισμού καθώς και κάθε μορφή εμπορικού πολέμου μεταξύ τους, έτσι ώστε να μη χρειαστεί να παρέμβει και να χρησιμοποιήσει τις εξουσίες που του αναγνωρίζονται από τον νόμο 4195/1929.

188 Με την από 23 Δεκεμβρίου 1994 επιστολή του, μνεία της οποίας γίνεται στο σημείο 101 του αιτιολογικού της απόφασεως, το ΥΕΝ, απαντώντας στην από 28 Οκτωβρίου 1994 επιστολή της Επιτροπής, εξέθεσε τα εξής:

«[...]

Όσον αφορά το υποβληθέν από τη Στρίντζης υπόμνημα, δεν έχω ιδιαίτερα σχόλια εκτός από τη διευκρίνιση ότι το ΥΕΝ δεν παρεμβαίνει στην πολιτική καθορισμού των ναύλων την οποία ακολουθούν οι εταιρίες στα διεθνή δρομολόγια. Παρεμβαίνουμε μόνον στον καθορισμό των ναύλων στα δρομολόγια μεταξύ ελληνικών λιμένων.

Όπως σας εξήγησα ήδη κατά τη σύσκεψή μας τον Σεπτέμβριο, η Ελλάδα θεωρεί τον θαλάσσιο διάδρομο μεταξύ των λιμένων της δυτικής της ακτής και των λιμένων της ανατολικής ακτής της Ιταλίας ως υψίστης σημασίας τόσο για τη χώρα μας όσο και για την Κοινότητα, δεδομένου ότι είναι η μόνη σημαντική άμεση σύνδεση μεταξύ της Ελλάδας και της λοιπής Ευρωπαϊκής Ενώσεως.

Συνεπώς, είναι προς το εθνικό μας συμφέρον και προς το κοινοτικό συμφέρον τα πλοία να εκτελούν καθ' όλη τη διάρκεια του έτους το δρομολόγιο μεταξύ Ελλάδας και Ιταλίας, προς διευκόλυνση των εισαγωγών μας και των εξαγωγών μας καθώς και της διακινήσεως επιβατών. Αφετέρου, θα αντιλαμβάνεστε ότι είναι προς το συμφέρον μας οι ισχύοντες ναύλοι να είναι ανταγωνιστικοί, αλλά συγχρόνως να καθορίζονται έτσι ώστε η τιμή της μεταφοράς να παραμένει χαμηλή, προκειμένου οι εισαγωγές και οι εξαγωγές μας να παραμείνουν ανταγωνιστικές στις ευρωπαϊκές αγορές.

Για να έλθω στο συγκεκριμένο ερώτημα που μου θέσατε, πρέπει να πω ότι δεν είδα τίποτε στο υπόμνημα της Στρίντζης το οποίο θα μπορούσε να με οδηγήσει στο συμπέρασμα αυτό.

Είμαι σίγουρος ότι πρόκειται περί παρεξηγήσεως. Είναι αδιανόητο και αποκλείεται να απειλεί το ΥΕΝ με ανάκληση των αδειών σκοπιμότητας για τα δρομολόγια μεταξύ λιμένων εσωτερικού οσάκας οι εταιρίες αρνούνται να συμφωνήσουν για τους ναύλους των διεθνών δρομολογίων.

Όπως θα δείτε από τη συνημμένη σχετική νομοθεσία, η άδεια σκοπιμότητας που χορηγείται από το ΥΕΝ για τα εσωτερικά δρομολόγια συνεπάγεται την επιβολή ορισμένων υποχρεώσεων (εκτέλεση του δρομολογίου καθ' όλη τη διάρκεια του έτους, συχνότητα των δρομολογίων κ.λπ.)· αν δεν τηρούνται οι υποχρεώσεις αυτές, το ΥΕΝ έχει δικαίωμα να ανακαλεί την άδεια. Επιπλέον, οι ναύλοι καθορίζονται με υπουργική απόφαση που εκδίδεται περιοδικώς. Αυτή η ειδική νομοθεσία έχει εφαρμογή στα πλοία των εταιριών που έχουν άδειες εκμεταλλεύσεως για το εσωτερικό τμήμα του δρομολογίου μεταξύ Ελλάδας και Ιταλίας (Πάτρα-Ηγουμενίτσα-Κέρκυρα) [...].»

- 189 Ομοίως, με επιστολή της 17ης Μαρτίου 1995, μνεία της οποίας γίνεται στο σημείο 103 του αιτιολογικού της Αποφάσεως, ο αναπληρωτής μόνιμος αντιπρόσωπος της Ελληνικής Δημοκρατίας στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες, απαντώντας σε επιστολή της Επιτροπής της 13ης Ιανουαρίου 1995, εξέθεσε τα εξής:

«1. Η Ελληνική Κυβέρνηση αποδίδει μεγάλη σημασία στην αδιατάρακτη ανάπτυξη του θαλασσιού διαδρόμου που συνδέει τα λιμάνια της Δυτικής Ελλάδας (κυρίως την Πάτρα, την Ηγουμενίτσα και την Κέρκυρα) με τα ιταλικά λιμάνια Ανκόνα, Μπάρι, Μπρίντζι και Τεργέστη.

[...]

Η τακτική και απρόσκοπτη, καθόλη τη διάρκεια του έτους, εκτέλεση δρομολογίων από τα ελληνικά προς τα ιταλικά λιμάνια και το αντίστροφο είναι παράγων απο-

φασιστικής σημασίας για τη διευκόλυνση και ανάπτυξη του ελληνικού εξαγωγικού εμπορίου και, κατ' επέκταση, επηρεάζει και το κοινοτικό εμπόριο στο σύνολό του.

Είναι επόμενο λοιπόν, το ενδιαφέρον της Ελληνικής Κυβέρνησης, και ειδικότερα του Υπουργείου Εμπορικής Ναυτιλίας, στην αρμοδιότητα του οποίου ανήκει η εκπόνηση της εθνικής πολιτικής για τις θαλάσσιες μεταφορές, να είναι στραμμένο προς τη διατήρηση της ομαλής λειτουργίας της γραμμής Ελλάδα-Ιταλία.

Έτσι, τις υπηρεσίες που προσφέρονται στη γραμμή αυτή τις χαρακτηρίζουμε υπηρεσίες δημοσίου συμφέροντος για τη χώρα μας. Κάτω από αυτές τις συνθήκες, όπως αντιλαμβάνεστε, βασικό μέλημα της κυβέρνησης είναι η βιωσιμότητα της γραμμής και η με κάθε τρόπο αποφυγή δημιουργίας τυχόν πολέμου τιμών που ενδεχόμενα θα δημιουργήσει προβλήματα στην ομαλή προώθηση του εισαγοεξαγωγικού μας εμπορίου αλλά και στην ομαλή διακίνηση οχημάτων και επιβατών. Κύρια φροντίδα μας, επαναλαμβάνουμε, είναι η εξυπηρέτηση της κίνησης με τη θαλάσσια αυτή γραμμή καθόλη τη διάρκεια του έτους και οπωσδήποτε η αποφυγή κατάρρευσης της από τυχόν πόλεμο τιμών.

2. Με γνώμονα τις παραπάνω διαπιστώσεις και θέσεις, έχουν εκδοθεί αποφάσεις από τις αρμόδιες διευθύνσεις του ΥΕΝ προκειμένου να ρυθμιστεί κατά τον πλέον κατάλληλο τρόπο το πρόβλημα της ομαλής διακίνησης των οχημάτων, ανάλογα με τη διανυόμενη χρονική περίοδο του έτους. Λαμβάνεται δηλαδή μέριμνα ώστε να υπάρχει πάντοτε εξασφαλισμένος χώρος στα επιβατηγά-οχηματαγωγά πλοία για φορτηγά αυτοκίνητα που μεταφέρουν εμπορεύματα και να μην πληρούνται —ιδιαίτερα κατά τους θερινούς μήνες οπότε παρουσιάζεται και αυξημένη επιβατική κίνηση— το γκαράζ των πλοίων μόνο από επιβατηγά αυτοκίνητα. Με αυτό τον τρόπο εξασφαλίζεται η διεξαγωγή του εμπορίου και γίνεται δυνατός ο ομαλός εφοδιασμός των αγορών.

Μέριμνα λαμβάνεται επίσης και για την επακριβή τήρηση των δρομολογίων των πλοίων, ώστε να μην παρατηρούνται καθυστερήσεις, αλλά και για να ρυθμίζονται θέματα όπως η ύπαρξη κατάλληλων χώρων υποδοχής των πλοίων στα λιμάνια

προσέγγισης, προκειμένου να εξασφαλίζεται η ασφάλεια των πλοίων και να βελτιώνεται η εξυπηρέτηση των διακινουμένων επιβατών και οχημάτων.

3. Αναφορικά με το ύψος των ναύλων που χρεώνουν οι πλοιοκτήτριες εταιρίες, διευκρινίζουμε ότι η εμπλοκή του Υπουργείου Εμπορικής Ναυτιλίας, σαν διοικητικού φορέα αρμόδιου για τον έλεγχο της ναυτιλίας, όσον αφορά τους ναύλους των ακτοπλοϊκών συγκοινωνιών, περιορίζεται στον καθορισμό των τιμών μόνο για τους εσωτερικούς πλόες (cabotage). Διευκρινίζεται ότι σε διεθνείς γραμμές, και στην περίπτωση που το δρομολόγιο περιλαμβάνει και ενδιάμεσα ελληνικά λιμάνια (π.χ. Πάτρα-Κέρκυρα-Αγκόνα), για μεν το τμήμα γραμμής μεταξύ ελληνικών λιμένων ισχύει εγκεκριμένο ναυολόγιο, για δε το τμήμα γραμμής Ελλάδα-Ιταλία, οι τιμές των ναύλων καθορίζονται ελεύθερα από τις εταιρίες που εκμεταλλεύονται τη δρομολογιακή γραμμή. Στην περίπτωση αυτή—έμμεσα και μερικά, φυσικά—επηρεάζεται η συνολική τιμή του εισιτηρίου τελικού προορισμού Ιταλίας, λόγω του καθορισμένου από το κράτος ναυολογίου για το εσωτερικό σκέλος της μεταφοράς.

Περαιτέρω, όσον αφορά τους ναύλους εξωτερικών πλοίων—οι οποίοι όπως προαναφέρθηκε καθορίζονται ελεύθερα—η προτροπή του YEN προς τις ναυτιλιακές εταιρίες είναι να διατηρούνται σε επίπεδο ανταγωνιστικό και χαμηλό και, οπωσδήποτε, οι ετήσιες αυξήσεις να μη ξεπερνούν τα όρια του πληθωρισμού. Αυτό δε προς όφελος των εθνικών μας συμφερόντων που επιβάλλουν τη διατήρηση του εξαγωγικού μας εμπορίου σε ανταγωνιστικό επίπεδο, αλλά και την κατά το δυνατό μείωση του κόστους των εισαγωγών. Από εκεί και πέρα, οι εταιρίες έχουν δικαίωμα, σύμφωνα με τα δικά τους επιχειρηματικά/εμπορικά κριτήρια να καθορίσουν τις τιμές των ναύλων.

Η πιο πάνω ελευθερία των εταιριών περιορίζεται από την ελληνική νομοθεσία στην περίπτωση που οδηγεί στη δημιουργία αθέμιτου ανταγωνισμού. Πιο συγκεκριμένα, με τον νόμο 4195/1929 (αντίγραφο επισυνάπτεται), με σκοπό την αποφυγή αθέμιτου ανταγωνισμού μεταξύ των πλοιοκτητριών εταιριών που εξυπηρετούν γραμμές που συνδέουν ελληνικά λιμάνια με λιμένες εξωτερικού απαγορεύεται, μεταξύ άλλων, η υποτίμηση των ναύλων σε όρια ευτελή, η ταυτόχρονη αναχώρηση από το ίδιο λιμάνι δύο ή περισσότερων πλοίων που εκτελούν την ίδια γραμμή και η μη εκτέλεση του εξαγγελθέντος δρομολογίου (με εξαίρεση περιπτώσεις ανωτέρας βίας) (άρθρο 3). Στις περιπτώσεις μάλιστα που δημιουργείται αθέμιτος ανταγωνισμός δίνεται η δυνατότητα στο YEN να καθορίζει τα κατώτερα και ανώτατα όρια των ναύλων που θα χρεώνουν τα ελληνικά πλοία (άρθρο 4). Στα πλαίσια αυτά, το YEN άτυπα

προτρέπει τις εταιρίες να διατηρούν τους ναύλους σε χαμηλά επίπεδα και οι ετήσιες αυξήσεις να μην ξεπερνούν τα όρια του πληθωρισμού.

4. Θεωρήσαμε αναγκαίες τις παραπάνω επισημάνσεις προκειμένου να καταστεί σαφές ότι η θαλάσσια γραμμή Πάτρα-Ιταλία που δημιουργήθηκε από την ιδιωτική πρωτοβουλία, χωρίς καμία κρατική ενίσχυση, θα πρέπει να συνεχίσει να λειτουργεί απρόσκοπτα προκειμένου τα δραστηριοποιούμενα πλοία να προσφέρουν τις υπηρεσίες δημοσίου συμφέροντος, όπως τις χαρακτηρίζουμε για τη χώρα μας, αφού η θαλάσσια αυτή σύνδεση αποτελεί τη μοναδική απ' ευθείας σύνδεση με τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

5. Τέλος, διευκρινίζουμε ότι το νομοθετικό πλαίσιο που καλύπτει τη χορήγηση και ανάκληση αδειών σκοπιμότητας, οι οποίες σημειωτέον χορηγούνται μόνο για εκτέλεση εσωτερικών πλόων, προβλέπει ότι σε περίπτωση που η εταιρία δεν τηρεί τις υποχρεώσεις που αναφέρονται στην άδεια σκοπιμότητας που της έχει χορηγηθεί (π.χ. ανελλιπής εκτέλεση δρομολογίων, χρονικό διάστημα ακινησίας, τήρηση ορισθείσας συχνότητας δρομολογίων κ.λπ.), τότε παρέχεται η δυνατότητα στο ΥΕΝ να ανακαλέσει αυτή την άδεια σκοπιμότητας.»

190 Μολονότι οι δύο αυτές επιστολές των ελληνικών αρχών υπογραμμίζουν ότι η εύρυθμη λειτουργία και η τακτική εκτέλεση του δρομολογίου μεταξύ Ελλάδας και Ιταλίας αποτελούν ζήτημα εθνικής σημασίας, επιβεβαιώνουν το ότι η σύναψη συμφωνιών για τον καθορισμό των ναύλων που ισχύουν στις διεθνείς γραμμές δεν επιβάλλεται ούτε από την εφαρμοστέα στην Ελλάδα νομοθεσία ούτε από την πολιτική που εφαρμόζουν οι ελληνικές αρχές.

191 Βεβαίως, από τις διευκρινίσεις που οι ελληνικές αρχές έδωσαν στην Επιτροπή προκύπτει ότι ένα από τα κύρια μελήματα τους ήταν να διασφαλίσουν την τακτική εκτέλεση των δρομολογίων από και προς την Ιταλία καθ' όλη τη διάρκεια του έτους και ότι τις ανησυχούσαν τα επιβλαβή αποτελέσματα που μπορούσαν να προκαλέσουν οι πράξεις αθέμιτου ανταγωνισμού, όπως ένας ενδεχόμενος πόλεμος τιμών. Ομοίως δεν αμφισβητείται ότι, προκειμένου να αποφευχθούν οι πράξεις αυτές, ο

νόμος παρέχει στο YEN εξουσίες καθορισμού ανώτατων και κατώτατων τιμών. Γεγονός παραμένει όμως ότι καμία συνεννόηση ως προς τις τιμές δεν είναι νόμιμη, ακόμη και σε τέτοια περίπτωση, διότι κάθε επιχείρηση παραμένει ελεύθερη να αποφασίζει τις τιμές αυτόνομα, εντός των εν λόγω ανώτατων και κατώτατων ορίων. Επιπλέον, οι διευκρινίσεις που περιέχονται στις ανωτέρω εξετασθείσες επιστολές επιβεβαιώνουν ότι οι τιμές στις θαλάσσιες γραμμές μεταξύ Ελλάδας και Ιταλίας καθορίζονται ελεύθερα από τις εταιρίες που εκμεταλλεύονται τις εν λόγω γραμμές. Εξάλλου, προκύπτει επίσης αναμφισβήτητα από τις δηλώσεις αυτές ότι, προκειμένου να διασφαλιστεί η ανταγωνιστικότητα των ελληνικών εξαγωγών και ο εύλογος χαρακτήρας των τιμών στη χώρα αυτή, το YEN παρότρυνε τις ναυτιλιακές εταιρίες όχι να συμπράξουν προκειμένου να αυξήσουν τις τιμές τους, αλλά μόνο να διατηρούν τις τιμές τους σε χαμηλό και ανταγωνιστικό επίπεδο και να αποφεύγουν, εν πάση περιπτώσει, τις ετήσιες αυξήσεις που υπερβαίνουν τα όρια του πληθωρισμού.

- 192 Επομένως, ήταν γνωστό τοις πάσι ότι καθεμία από τις ναυτιλιακές εταιρίες που εξυπηρετούσαν τις εν λόγω γραμμές απέλαυε αυτονομίας κατά τον καθορισμό της πολιτικής τιμών της και, συνεπώς, οι εταιρίες αυτές υπέκειντο πάντοτε στους κανόνες του ανταγωνισμού. Οι επιστολές αυτές εμφανίζουν ότι, για τις ελληνικές αρχές, η πλήρης εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού και, επομένως, η απαγόρευση των συμφωνιών περί τιμών η οποία απορρέει από το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης δεν εμπόδιζαν τις ναυτιλιακές εταιρίες, ούτε νομικώς ούτε εν τοις πράγμασι, να εκπληρώνουν την αποστολή που τους είχε αναθέσει η Ελληνική Κυβέρνηση. Επομένως, το γεγονός ότι, με την επιστολή της 17ης Μαρτίου 1995, η μόνιμη αντιπροσωπεία της Ελληνικής Δημοκρατίας χαρακτηρίζει την εκτέλεση των δρομολογίων μεταξύ Ελλάδας και Ιταλίας ως «υπηρεσίες δημοσίου συμφέροντος» δεν ασκεί επιρροή από πλευράς της εφαρμογής του άρθρου 85 της Συνθήκης. Για τους ίδιους λόγους, δεν είναι αναγκαίο να εξετασθεί αν ορθώς η Επιτροπή αμφισβητεί τον ισχυρισμό ότι οι επιχειρήσεις τις οποίες αφορά η Απόφαση πρέπει να θεωρούνται στο κοινοτικό δίκαιο ως «επιχειρήσεις επιφορτισμένες με τη διαχείριση υπηρεσιών γενικού οικονομικού συμφέροντος», υπό την έννοια του άρθρου 90, παράγραφος 2, της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 86, παράγραφος 2, ΕΚ).

- 193 Οι πληροφορίες που περιέχουν οι εν λόγω επιστολές επιβεβαιώνουν ότι η προσφεύγουσα δεν μπορεί να επικαλείται τη δήθεν σωρευτική συνδρομή παραμέτρων οι οποίες επηρέασαν τους ναύλους που ίσχυαν για το διεθνές τμήμα των γραμμών μεταξύ Ελλάδας και Ιταλίας και που είχαν ως αποτέλεσμα τον περιορισμό της αυτονομίας των επιχειρήσεων κατά τον σχεδιασμό και τη διαμόρφωση της τιμολο-

γιακής τους πολιτικής. Οι πληροφορίες αυτές επιβεβαιώνουν ότι το YEN δεν αναμειγνυόταν στην πολιτική καθορισμού των τιμών, την οποία εφάρμοζαν οι εταιρίες στις διεθνείς γραμμές, παρά μόνον για να τις ενθαρρύνει ανεπισημως να διατηρούν τους ναύλους τους σε χαμηλά επίπεδα και να αποφεύγουν τις ετήσιες αυξήσεις που υπερβαίνουν τα όρια του πληθωρισμού. Δεδομένης αυτής της στάσεως των ελληνικών αρχών, η δυνατότητα ανταγωνισμού δυναμένου να εμποδιστεί, περιοριστεί ή στρεβλωθεί από αυτοτελείς συμπεριφορές των επιχειρήσεων εξακολουθούσε προφανώς να υπάρχει στην αγορά.

- 194 Προσθετέον ότι ο νόμος 4195/1929 δεν περιέχει απαγόρευση της μείωσης των εφαρμοστέων στις διεθνείς γραμμές ναύλων. Αν και ο νόμος αυτός, ο οποίος σκοπεί στην αποφυγή κάθε αθέμιτου ανταγωνισμού μεταξύ των πλοιοκτητριών εταιριών που δραστηριοποιούνται στις γραμμές που συνδέουν τους ελληνικούς λιμένες με τους λιμένες του εξωτερικού, απαγορεύει μεταξύ άλλων τη μείωση των ναύλων σε ευτελή όρια, τη σύγχρονη αναχώρηση από τον ίδιο λιμένα δύο ή περισσότερων πλοίων εκτελούντων το ίδιο δρομολόγιο και τη μη εκτέλεση του εξαγγελθέντος δρομολογίου, εξαιρουμένης της περιπτώσεως ανωτέρας βίας (άρθρο 2), δεν στερεί από τις εγκαλούμενες επιχειρήσεις «κάθε περιθώριο αυτονομίας». Αντιθέτως, επιβεβαιώνει ότι κάθε επιχείρηση είναι, κατ' αρχήν, ελεύθερη να χαράξει την τιμολογιακή της πολιτική όπως επιθυμεί, καθόσον δεν προβαίνει σε πράξεις αθέμιτου ανταγωνισμού. Η απαγόρευση τελέσεως πράξεων αθέμιτου ανταγωνισμού ουδόλως μπορεί να ερμηνευθεί ως επιβάλλουσα στις εν λόγω επιχειρήσεις τη σύναψη συμφωνιών με αντικείμενο των καθορισμό των εφαρμοστέων στις διεθνείς γραμμές ναύλων. Ελλείψει αναγκαστικής κανονιστικής διατάξεως επιβάλλουσας αντίθετη προς τον ανταγωνισμό συμπεριφορά, η προσφεύγουσα δεν μπορεί να ισχυρίζεται ότι στερείται αυτονομίας, παρά μόνον αν επικαλεσθεί αντικειμενικές, κρίσιμες και συγκλίνουσες ενδείξεις περί του ότι τη συμπεριφορά αυτή την επέβαλαν μονομερώς οι ελληνικές αρχές, ασκώντας ακαταμάχητες πιέσεις, όπως, π.χ., απειλώντας ότι θα λάβουν κρατικά μέτρα δυνάμενα να προκαλέσουν σοβαρή οικονομική ζημία.

- 195 Οι ενδείξεις που περιέχονται στις προαναφερθείσες επιστολές των ελληνικών αρχών αποδεικνύουν ότι οι αρχές αυτές ουδόλως έλαβαν μέτρα ή εφάρμοσαν πρακτική δυνάμενη να χαρακτηριστεί ως «ακαταμάχητη πίεση» προς τις ναυτιλιακές επιχειρήσεις προκειμένου αυτές να συνάψουν συμφωνίες περί των ναύλων. Επομένως, η προσφεύγουσα δεν μπορεί να ισχυρίζεται ότι οι εν λόγω επιχειρήσεις στερούνταν κάθε περιθωρίου αυτονομίας κατά τη χάραξη της τιμολογιακής τους πολιτικής και

ότι η αντίθετη στον ανταγωνισμό συμπεριφορά που τους προσάπτει η Επιτροπή τούς επιβλήθηκε από την υφιστάμενη εθνική νομοθεσία ή από την πολιτική που εφάρμοζαν οι ελληνικές αρχές.

- 196 Όσον αφορά την εκ μέρους του YEN προτροπή περί διατηρήσεως σε χαμηλό επίπεδο των ναύλων για το διεθνές τμήμα των γραμμών και περί αποφυγής της υπερβάσεως των ορίων του πληθωρισμού κατά την ετήσια αύξηση των εν λόγω ναύλων, να μεν η επιστολή του YEN αναφέρεται σε μια ανεπίσημη «προτροπή», αλλά ουδόλως διαλαμβάνει μνεία περί «μονομερούς επιβολής» εκ μέρους του. Επομένως, οι εταιρίες είχαν τη δυνατότητα να αντιταχθούν στην εν λόγω ανεπίσημη προτροπή χωρίς για τον λόγο αυτό να εκτεθούν στον κίνδυνο επιβολής οποιωνδήποτε κρατικών μέτρων. Εξάλλου, το YEN αποκλείει κατηγορηματικώς ότι μπορούσε να απειλεί με ανάκληση των αδειών σκοπιμότητας για τις γραμμές εσωτερικού εφόσον οι εταιρίες δεν συμφωνούσαν για τους εφαρμοστέους στις διεθνείς γραμμές ναύλους, όπως προκύπτει από την από 23 Δεκεμβρίου 1994 επιστολή του.

- 197 Όσον αφορά την παράμετρο που συνίσταται στη δυνατότητα του YEN, κατ'εφαρμογήν του νόμου 4195/1929, να καθορίζει σε περίπτωση αθέμιτου ανταγωνισμού ανώτατα και κατώτατα όρια τιμών προκειμένου να αποφεύγεται ένας πόλεμος τιμών, διαπιστώνεται ότι ο εν λόγω νόμος δεν στερεί από τις εγκαλούμενες επιχειρήσεις «κάθε περιθώριο αυτονομίας», αλλά τους παρέχει κάποια ελευθερία κατά τη χάραξη της τιμολογιακής τους πολιτικής, εφόσον δεν τελούν πράξεις αθέμιτου ανταγωνισμού. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το άρθρο 4 του νόμου αυτού, το YEN έχει το δικαίωμα να καθορίζει τα εν λόγω κατώτατα και ανώτατα όρια μόνο στην περίπτωση που η ελευθερία των επιχειρήσεων να καθορίζουν αυτόνομα τους ναύλους των γραμμών με προορισμό το εξωτερικό καταλήγει σε πράξεις αθέμιτου ανταγωνισμού.

- 198 Κατόπιν όλων των προεκτεθέντων, το πρώτο σκέλος του λόγου αυτού ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμο.

B — Επί του δευτέρου σκέλους, με το οποίο προβάλλεται ο εσφαλμένος χαρακτηρισμός των επαφών μεταξύ των εγκαλουμένων επιχειρήσεων ως συμφωνίας που απαγορεύεται από το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης

Επιχειρηματολογία των διαδίκων

199 Η προσφεύγουσα αμφισβητεί τον νομικό χαρακτηρισμό που η Επιτροπή έδωσε στις επαφές που διατηρούσαν οι εμπλεκόμενες επιχειρήσεις. Ισχυρίζεται ότι ναί μεν οι συντάκτες των εγγράφων τα οποία επικαλείται η Επιτροπή χρησιμοποιούν συχνά τους όρους «συμφωνία», «συμφωνήθηκε» και «συμφωνούμε», πλην όμως δεν πρόκειται για «συμφωνίες» με την αυστηρή έννοια, ούτε και κατά την έννοια του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης, δεδομένου ότι δεν είχαν σε καμία περίπτωση δεσμευτικό χαρακτήρα και δεν συνοδεύονταν από μηχανισμούς εξαναγκασμού. Με τις «συμφωνίες» αυτές επρόκειτο περισσότερο για επιβεβαίωση της υπάρξεως γενικού πλαισίου επιχειρηματικής συμπεριφοράς, το οποίο, κατά την προσφεύγουσα, ούτως ή άλλως ήταν για τις επιχειρήσεις προδιαγεγραμμένο από το ισχύον νομικό πλαίσιο για την εμπορική ναυτιλία και από την πολιτική του YEN. Η προσφεύγουσα διευκρινίζει ότι το αν κάθε ναυτιλιακή εταιρία θα αποφάσιζε να αποστεί του παραπάνω πλαισίου ήταν αποκλειστικά δική της ευθύνη και συνδεόταν με γενικότερες επιχειρηματικές της επιλογές και εκτιμήσεις ως προς τις συνέπειες που θα είχε τυχόν απόκλιση της από το πλαίσιο αυτό. Δεδομένου ότι οι τυχόν κυρώσεις για μια τέτοια απόκλιση θα προέρχονταν μόνον από τις αρμόδιες κρατικές αρχές, ο κίνδυνος που προερχόταν από τις άλλες εταιρίες ήταν, κατά την προσφεύγουσα, η καταγγελία της παραβίασεως του εν λόγω πλαισίου στις αρμόδιες αρχές ή η εκτροπή και των άλλων εταιριών από το πλαίσιο αυτό, με πιθανή συνέπεια την έναρξη εμπορικού πολέμου μέσω του φαύλου κύκλου των αλληλοδιαδόχων υποτιμήσεων, ικανού να προκαλέσει την παρέμβαση της εποπτεύουσας αρχής, δηλαδή του YEN, το οποίο παγίως εναντιώνεται στην πρακτική αυτή.

200 Η προσφεύγουσα διευκρινίζει το αντικείμενο και την έκταση των πιο πάνω «συμφωνιών». Υπογραμμίζει ότι είχαν ως αντικείμενο μόνον τους ανακοινυμένους προς τα έξω ναύλους των διεθνών γραμμών. Ειδικότερα, οι εν λόγω συμφωνίες δεν αφορούσαν την οργάνωση του εμπορικού δικτύου, τις προμήθειες των πρακτόρων και των ταξιδιωτικών γραφείων, την πιστωτική πολιτική των εταιριών έναντι των πελατών τους, τη διαφημιστική πολιτική, τις τιμές των προσφερομένων επί των πλοίων αγαθών και υπηρεσιών (τρόφιμα, ποτά, duty free κ.λπ.), την πολιτική για τα

upgradings και τις ad hoc εκπτώσεις επί των δημοσιευθέντων ναύλων, καθόσον οι εκπτώσεις αυτές ήταν σχετικά δύσκολο να περιέλθουν σε γνώση των άλλων εταιριών και του YEN, καθώς και τις εκπτώσεις επί των ναύλων των φορτηγών οχημάτων, δεδομένου ότι οι ναύλοι των φορτηγών δεν δημοσιεύονται. Τέλος, η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι οι σημαντικότερες αυτές παράμετροι εξασθενούσαν ακόμη περισσότερο τις «συμφωνίες» για τους ναύλους, οι οποίες ούτως ή άλλως ήσαν περιορισμένης εμβέλειας.

201 Η προσφεύγουσα προσθέτει ότι οι «συμφωνίες» που αφορά η Απόφαση δεν εφαρμόστηκαν στην πράξη. Υποστηρίζει ότι προσπαθούσε στο μέτρο του εφικτού να εξαντλήσει τα ελάχιστα περιθώρια που της παρέχονταν κατά τη διαμόρφωση των ναύλων της και προς τούτο προέβαινε, ιδιαίτερα στη γραμμή Ελλάδα-Ιταλία, σε σημαντικές εκπτώσεις επί των ανακοινωθείσών τιμών, όταν της το επέτρεπαν τα οικονομικά δεδομένα και στο πλαίσιο ειδικών συμφωνιών με τους πελάτες της, είτε απ' ευθείας είτε μέσω των πρακτόρων της, αποφεύγοντας ωστόσο να δώσει δημοσιότητα στις εκπτώσεις αυτές, για να μην επισύρει καταγγελίες εκ μέρους των ανταγωνιστών της και να μην εκτεθεί σε άμεσες ή έμμεσες πιέσεις του εποπτεύοντος YEN.

202 Η προσφεύγουσα αναφέρεται ειδικότερα, ανά έτος, στις διάφορες «παραβάσεις» που αναφέρει η Απόφαση και αναπτύσσει σειρά σκέψεων προκειμένου να αποδείξει ότι η Επιτροπή χαρακτήρισε εσφαλμένως τα πραγματικά περιστατικά θεωρώντας κακώς ότι αυτά ενέπιπταν στο άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης.

203 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι τα αποδεικτικά στοιχεία που παραθέτει εκτενώς στα σημεία 8 έως 42 του αιτιολογικού της Αποφάσεως δείχνουν ότι η συμπεριφορά των εγκαλουμένων επιχειρήσεων, στις οποίες περιλαμβάνεται η προσφεύγουσα, όντως εμπίπτει στην έννοια της «συμφωνίας μεταξύ επιχειρήσεων» κατά το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης (βλ. τα σημεία 97 έως 174 του αιτιολογικού της Αποφάσεως).

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

Α — Γενικές σκέψεις

- 204 Κατ' αρχάς, υπενθυμίζεται ότι, όπως κρίθηκε στο πλαίσιο της εξετάσεως του προηγούμενου λόγου ακυρώσεως, υπό τις συνθήκες της υπό κρίση υποθέσεως, η προσφεύγουσα δεν μπορεί να επικαλείται το υφιστάμενο στον τομέα της εμπορικής ναυτιλίας στην Ελλάδα νομοθετικό και κανονιστικό πλαίσιο προκειμένου να αποφύγει την εφαρμογή του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης επί των εκτιθεμένων στην Απόφαση συμπεριφορών.
- 205 Συνεπώς, πρέπει να εξετασθεί αν ορθώς η Επιτροπή χαρακτήρισε τις εκτιθεμένες στην Απόφαση συμπεριφορές ως απαγορευόμενες από τη διάταξη αυτή συμφωνίες.
- 206 Τα αποδεικτικά στοιχεία που αφορούν την ύπαρξη και την έκταση των συμπράξεων περί των ναύλων των διεθνών δρομολογίων μεταξύ των εγκαλουμένων επιχειρήσεων εκτίθενται λεπτομερώς στα σημεία 8 έως 42 του αιτιολογικού της Αποφάσεως. Σημειώνεται κατ' αρχάς ότι, από το σημείο 169 του αιτιολογικού της Αποφάσεως, προκύπτει ότι η ύπαρξη καθαυτή των επαφών, των συζητήσεων και των συνεδριάσεων που επισημάνθηκαν στα ως άνω σημεία του αιτιολογικού της Αποφάσεως επιβεβαιώθηκε από την προσφεύγουσα η οποία, όπως και οι άλλες εγκαλούμενες επιχειρήσεις, δεν αμφισβήτησε τα γεγονότα τα οποία εξέθεσε η Επιτροπή στην ανακοίνωση των αιτιάσεων κατά τη διοικητική διαδικασία, πράγμα το οποίο δικαιολόγησε τη σημαντική μείωση του επιβληθέντος προστίμου.
- 207 Στη συνέχεια, διαπιστώνεται ότι ο χαρακτηρισμός των συμπεριφορών αυτών ως συμφωνιών υπό την έννοια του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης δεν μπορεί να τεθεί υπό αμφισβήτηση λόγω του ισχυρισμού ότι οι συμφωνίες δεν είχαν δεσμευτικό χαρακτήρα και δεν συνοδεύονταν από μηχανισμούς εξαναγκασμού προκειμένου να τεθούν σε εφαρμογή. Συγκεκριμένα, για να υφίσταται συμφωνία κατά την έννοια του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης, αρκεί οι οικείες

επιχειρήσεις να έχουν εκδηλώσει την κοινή τους βούληση να συμπεριφέρονται στην αγορά καθ' ορισμένο τρόπο (απόφαση του Πρωτοδικείου της 14ης Μαΐου 1998, T-347/94, Mayr-Melnhof κατά Επιτροπής, Συλλογή 1998, σ. II-1751, σκέψη 65, και παρατιθέμενη νομολογία). Όπως υπενθυμίζει η Επιτροπή, ακόμη και μια «συμφωνία κυρίων» συνιστά συμφωνία κατά το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης (απόφαση του Πρωτοδικείου της 6ης Απριλίου 1995, T-141/89, Tréfileurope κατά Επιτροπής, Συλλογή 1995, σ. II-791, σκέψεις 95 και 96 και παρατιθέμενη εκεί νομολογία).

208 Το ίδιο ισχύει όσον αφορά το επιχείρημα της προσφεύγουσας ότι οι συμφωνίες δεν εφαρμόζονταν στην πράξη. Συγκεκριμένα, το γεγονός ότι μια συμφωνία που έχει αντικείμενο τον περιορισμό του ανταγωνισμού δεν τέθηκε σε εφαρμογή ή δεν ακολουθήθηκε δεν είναι αρκετό, κατά πάγια νομολογία, για να θεωρηθεί ότι η συμφωνία αυτή διαφεύγει από την απαγόρευση του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης, καθόσον η συμμετοχή σε διαβουλεύσεις για τον περιορισμό του ανταγωνισμού είναι εκείνη που συνιστά την παράβαση, ακόμη και αν δεν υλοποιήθηκαν τα συμφωνηθέντα (βλ., υπό την έννοια αυτή, προπαρατεθείσα απόφαση Mayr-Melnhof κατά Επιτροπής, σκέψη 135). Εξάλλου, παρατηρείται ότι, κατά τον καθορισμό του ύψους του προστίμου, η Επιτροπή δέχθηκε το γεγονός ότι η παράβαση είχε περιορισμένο πραγματικό αντίκτυπο στην αγορά και τον ισχυρισμό των εμπλεκομένων επιχειρήσεων ότι δεν εφάρμοσαν πλήρως όλες τις ειδικές συμφωνίες περί τιμών (σημείο 148 του αιτιολογικού της Αποφάσεως). Επομένως, το επιχείρημα που επικαλέστηκε η προσφεύγουσα για να αποδείξει ότι οι συμφωνίες δεν ενέπιπταν στο άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης, δηλαδή ότι δήθεν οι συμφωνίες δεν τέθηκαν πράγματι σε εφαρμογή, πρέπει να απορριφθεί χωρίς να υπάρχει ανάγκη να εξετασθεί αν, όπως ισχυρίζεται η Επιτροπή, η προσφεύγουσα τις εφάρμοσε σε μεγάλο βαθμό.

209 Τέλος, το γεγονός ότι υπήρχε κάποιος ανταγωνισμός μεταξύ των εν λόγω ναυτιλιακών εταιριών όσον αφορά άλλες παραμέτρους, όπως οι εκπτώσεις, η πιστωτική πολιτική, οι προσφερόμενες επί των πλοίων υπηρεσίες κ.λπ., δεν ασκεί επιρροή ως προς το ζήτημα αν το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης έχει εφαρμογή στα πραγματικά περιστατικά της υπό κρίση υποθέσεως, διότι είναι πρόδηλο ότι ο εν λόγω ανταγωνισμός διεπόταν και συνεπώς περιοριζόταν από τη συμφωνία περί του ύψους των δημοσιευόμενων ναύλων ή περί του στόχου ο οποίος έπρεπε να επιτευχθεί προκειμένου να μπορούν να χορηγηθούν μειώσεις και εκπτώσεις. Υπό τις συνθήκες αυτές, το γεγονός ότι υπήρχε ανταγωνισμός μεταξύ των εγκαλουμένων επιχειρήσεων όσον αφορά άλλες παραμέτρους πλην των τιμών ασκεί επιρροή μόνο στο πλαίσιο του καθορισμού του ύψους του προστίμου. Όπως υπογράμμισε η Επιτροπή, από τα σημεία 148 και 162 του αιτιολογικού της Αποφάσεως προκύπτει ότι η Επιτροπή έλαβε υπόψη της το γεγονός αυτό κατά την εκτίμηση της σοβαρότητας της παραβάσεως, κατά την αξιολόγηση των ελαφρυντικών στοιχείων και, εν τέλει, για τον μετριασμό του προστίμου.

- 210 Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, το σκέλος αυτό πρέπει να απορριφθεί.
- 211 Το συμπέρασμα αυτό δεν αποδυναμώνεται από τους πολυάριθμους λόγους που επικαλέστηκε η προσφεύγουσα για να εξηγήσει ή να διαφοροποιήσει τον τρόπο κατά τον οποίο, κατ' αυτήν, πρέπει να γίνει αντιληπτή και να ερμηνευθεί η συμπεριφορά την οποία επισημαίνει η Απόφαση. Μολονότι με τους λόγους αυτούς η προσφεύγουσα δεν αμφισβητεί ρητώς το υποστατό της εν λόγω συμπεριφοράς, πρέπει ωστόσο αυτοί να εξετασθούν κατά το μέτρο που σκοπούν να θέσουν υπό αμφισβήτηση τον χαρακτηρισμό των πραγματικών περιστατικών ως απαγορευόμενης συμπράξεως και, επομένως, τις αποδείξεις που συνέλεξε η Επιτροπή όσον αφορά την προσφεύγουσα.
- 212 Η εξέταση των στοιχείων αυτών προϋποθέτει εμπειριστατωμένη ανάλυση των αποδεικτικών στοιχείων που ελήφθησαν υπόψη με την Απόφαση (σημεία 8 έως 42 του αιτολογικού).

B — Επί της αποδείξεως της κολαζόμενης εν προκειμένω συμπράξεως

- 213 Από το διατακτικό της Αποφάσεως προκύπτει ότι η Επιτροπή επέβαλε κυρώσεις για δυο παραβάσεις: αφενός, η προσφεύγουσα, η ANEK, η Καραγεώργης, η Marlines και η Στρίντζης παρέβησαν το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης με τη συμφωνία τους περί τιμών για τις υπηρεσίες roll-on/roll-off πορθμείων μεταξύ Πάτρας και Ανκόνα· αφετέρου, η προσφεύγουσα, η ANEK, η Καραγεώργης, η Adriatica, η Βεντούρης και η Στρίντζης παρέβησαν το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΚ, καθορίζοντας από κοινού τα επίπεδα των ναύλων για τα φορτηγά στις γραμμές από Πάτρα προς Μπάρι και προς Μπρίντζι.
- 214 Εν προκειμένω, από τη διατύπωση των χωρίων των εγγράφων της δικογραφίας που παρατίθενται στην Απόφαση προκύπτει σαφώς ότι υπήρξε σύμπτωση βουλήσεως ως προς την εφαρμογή κοινής πολιτικής τιμών για διάφορες παρεχόμενες υπηρεσίες μεταξύ των ναυτιλιακών εταιριών που εκτελούσαν το δρομολόγιο Πάτρα-Ανκόνα, τουλάχιστον από τον Ιούλιο του 1987.

- 215 Τα έγγραφα αυτά εμφανίζουν ότι οι εν λόγω εταιρίες προέβησαν σε άμεσες και τακτικές διαπραγματεύσεις με σκοπό τον καθορισμό των τιμών μεταφοράς επιβατών και φορτίων, οι οποίες διεξάγονταν ετησίως προκειμένου να καθορίζεται το ύψος των ναύλων για το επόμενο έτος και σε συγκεκριμένες περιπτώσεις προκειμένου να αντιδρούν σε προβλήματα ανακύπτοντα κατά τη διάρκεια του έτους.
- 216 Μια τέτοια σύμπτωση βουλήσεων συνιστά συμφωνία, υπό την έννοια του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης, όπως έχει ερμηνευθεί από τον κοινοτικό δικαστή, δεδομένου ότι, για να υπάρχει συμφωνία υπό την έννοια της διατάξεως αυτής, αρκεί ότι οι εμπλεκόμενες επιχειρήσεις εξέφρασαν την κοινή τους βούληση να συμπεριφέρονται στην αγορά κατά ένα συγκεκριμένο τρόπο (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 15ης Ιουλίου 1970, 41/69, *Chemiefarma κατά Επιτροπής*, Συλλογή τόμος 1969-1971, σ. 397, σκέψη 112· *Van Landewyck κ.λπ. κατά Επιτροπής*, προπαρατεθείσα, σκέψη 86, και της 8ης Ιουλίου 1999, C-49/92 P, *Επιτροπή κατά Anic Partecipazioni*, Συλλογή 1999, σ. I-4125, σκέψη 130· αποφάσεις του Πρωτοδικείου *Tréfileurope κατά Επιτροπής*, προπαρατεθείσα, σκέψη 95, και της 15ης Μαρτίου 2000, T-25/95, T-26/95, T-30/95 έως T-32/95, T-34/95 έως T-39/95, T-42/95 έως T-46/95, T-48/95, T-50/95 έως T-65/95, T-68/95 έως T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 και T-104/95, *Cimenteries CBR κ.λπ. κατά Επιτροπής*, Συλλογή 2000, σ. II-491, σκέψη 958).
- 217 Συναφώς, πρέπει να εξετασθεί το γράμμα των ακολούθων χωρίων ορισμένων εγγράφων της δικογραφίας.
- 218 Σε ένα τηλετύπημα που έστειλε στις 15 Μαρτίου 1989 στην ANEK, η προσφεύγουσα εξέθεσε τα εξής:

«Λυπούμεθα γιατί η άρνησή σας να αποδεχθείτε συνολικά τις προτάσεις που με το προηγούμενο τηλετύπο μας είχαμε διατυπώσει δεν επιτρέπει τη σύναψη μιας ευρύτερης συμφωνίας της οποίας οι επιπτώσεις θα ήταν εξαιρετικά ευνοϊκές για τις εταιρίες μας [...]. Αναφερόμαστε βεβαίως στη μη αποδοχή από πλευράς σας των προτάσεών μας των σχετικών με τον καθορισμό κοινής τιμολογιακής πολιτικής στη γραμμή Πάτρα-Αγκόνα και ζητάμε να κατανοήσετε τις παρακάτω θέσεις μας που πρέπει να θεωρηθούν ως απάντηση στις προβαλλόμενες από εσάς απόψεις σύμφωνα

με τις οποίες δεν είναι δυνατό να καθοριστεί άμεσα η τιμολογιακή πολιτική για το επόμενο έτος 1990.

[...]

Τους τελευταίους τρεις μήνες στη συγκεκριμένη γραμμή έχουν από κοινού συμφωνηθεί από όλους τους πλοιοκτήτες της γραμμής Πάτρα-Αγκόνα δύο αναπροσαρμογές των ναύλων φορτηγών οχημάτων, το συνολικό ύψος των οποίων έφθασε σε ποσοστό 40 % χωρίς βεβαίως να δημιουργηθούν προβλήματα με τους συνεργάτες μας αυτοκινητιστές.

[...]

Η τιμολογιακή πολιτική για το 1988, όπως από κοινού με τους άλλους ενδιαφερόμενους καθορίστηκε, οριστικοποιήθηκε στις 18 Ιουλίου 1987. Αυτή δε είναι και η συνήθης πρακτική».

219 Σε ένα τηλετύπημα που έστειλε στην ANEK στις 22 Οκτωβρίου 1991, η προσφεύγουσα εξέθεσε τα εξής:

«Από το κείμενο και τους συνημμένους πίνακες τιμολογίων της παραπάνω εγκυκλίου σας, διακρίνουμε την πρόθεσή σας να διαμορφώσετε τιμολόγιο στη γραμμή

Πάτρα-Τεργέστη ίδιο με το τιμολόγιο που έχουμε συμφωνήσει όλες οι εταιρίες στη γραμμή Πάτρα-Ανκόνα.

Θα αναγνωρίσετε ότι η ασάφεια στο κείμενο μας δημιουργεί έντονη ανησυχία, γιατί εγκυμονεί τον κίνδυνο να καταρρεύσει η τιμολογιακή ισορροπία που με πολλούς κόπους καταφέραμε να ισχύει για όλα τα λιμάνια της Ιταλίας.

Σας υπενθυμίζουμε ότι μετά από κοινές προσπάθειες —στις οποίες και εσείς συνεισφέρατε— εξυγιάναμε κατά τον δυνατό καλύτερο τρόπο και καθορίσαμε τις αποκλίσεις στο τιμολόγιο, με βάση τις μιλιομετρικές αποστάσεις για τα λιμάνια του Μπρίντζι, του Μπάρι και της Ανκόνα.

Διευκρινίζουμε ότι, ακόμη και επί εποχής των βουλγαρικής πλοιοκτησίας πλοίων *Trapezitsa* και *Tsarevits* (που πρακτόρευε ο δικός σας πράκτορας Καλλίτσης), είχε συμφωνηθεί ανάλογη τιμολογιακή ρύθμιση και για το λιμάνι της Τεργέστης.

Μετά τις παραπάνω επισημάνσεις παρακαλούμε να προστατεύσετε, όπως οφείλετε, τη συμφωνία των 11 εταιριών και των 36 πλοίων της γραμμής Ελλάδα -Ιταλία, γιατί, λόγω των σε υποβόσκουσα κατάσταση έντονων διαφορών που υπάρχουν, η υπόρχουσα συμφωνία θα καταρρεύσει.

Σας προτείνουμε το τιμολόγιο της γραμμής Πάτρα-Τεργέστη να διαμορφωθεί κατά 20 % ανώτερο από αυτό της γραμμής Πάτρα-Ανκόνα (όπως ίσχυε και στο παρελθόν), ώστε να είναι σε πλήρη αρμονία με τις αποκλίσεις της Ανκόνα με τα νοτιότερα λιμάνια.

Οι εταιρίες μας έχουν υποχρέωση να σας δηλώσουν ότι, σε περίπτωση που επιμένετε να ισχύσει ενιαίο τιμολόγιο από Τεργέστη και Ανκόνα προς Ελλάδα, θα παύσει να ισχύει η δέσμευση για κοινό τιμολόγιο στη γραμμή της Ανκόνας και κάθε εταιρία θα καθορίσει δική της τιμολογιακή πολιτική.»

- 220 Τέλος, με τηλετύπημα που έστειλε στις 5 Σεπτεμβρίου 1990 στην ANEK, στην Καραγεώργης και στις Μινωικές Γραμμές, η Στρίντζης δήλωσε ότι μια από τις προϋποθέσεις εφαρμογής της σκοπούμενης αυξήσεως ήταν «η ανάλογη αύξηση των ναύλων των γραμμών Μπάρι και Μπρίντζι». Συνεχίζοντας, δήλωσε τα εξής: «ωστόσο, είναι απαραίτητο να επιτευχθεί κατ' αρχήν συμφωνία μεταξύ των τεσσάρων εταιριών μας».
- 221 Τα έγγραφα αυτά, ενισχυόμενα από όλα τα άλλα έγγραφα στα οποία αναφέρεται η Απόφαση, εμφανίζουν σαφώς την ύπαρξη συμπτράξεως επί των τιμών που εφαρμόζονταν στη γραμμή Πάτρα-Ανκόνα.
- 222 Ομοίως, η Επιτροπή διέθετε ορισμένα έγγραφα αποδεικνύοντα την ύπαρξη παρόμοιας συμπεριφοράς απαγορευόμενης από το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης, όσον αφορά τις τιμές που εφαρμόζονταν στις γραμμές Πάτρα-Μπάρι και Πάτρα-Μπρίντζι. Πρόκειται, μεταξύ άλλων για το ναυολόγιο που έπρεπε να ισχύσει στις διάφορες γραμμές από 10ης Δεκεμβρίου 1989, που περιεχόταν σε ένα τηλετύπημα της 8ης Δεκεμβρίου 1989, καθώς και για το τηλετύπημα της 24ης Νοεμβρίου 1993 το οποίο αναφερόταν στη συνεδρίαση της ίδιας ημέρας, στην οποία μετέσχαν επιχειρήσεις που εκτελούσαν δρομολόγια στις διάφορες γραμμές. Την εκτίμηση αυτή επιβεβαιώνουν και άλλα έγγραφα τα οποία εκθέτουν τα γεγονότα που μεσολάβησαν μεταξύ των δύο αυτών ημερομηνιών: μια τηλεομοιοτυπία της 30ής Οκτωβρίου 1990, ένα τηλετύπημα της 22ας Οκτωβρίου 1991, ένα έγγραφο με ημερομηνία 25 Φεβρουαρίου 1992, το οποίο έστειλε η ΕΤΑ στις Μινωικές Γραμμές, και ένα τηλετύπημα της 7ης Ιανουαρίου 1993.
- 223 Συνεπώς, ορθώς η Επιτροπή έκρινε ότι διέθετε αρκετά αποδεικτικά στοιχεία για να θεμελιώσει την ύπαρξη των δύο κολαζομένων παραβάσεων: αφενός, των συμφωνιών όσον αφορά τις εφαρμοστέες τιμές για τις υπηρεσίες roll-on/roll-off πορθμείων μεταξύ Πάτρας και Ανκόνα και, αφετέρου, της συμφωνίας για τις εφαρμοστέες τιμές για τη μεταφορά φορτηγών στις γραμμές από Πάτρα προς Μπάρι και προς Μπρίντζι.

- 224 Στην αποδεικτική δύναμη των εν λόγω εγγράφων προστίθεται ότι ούτε η ύπαρξη ούτε η γνησιότητα των εγγράφων αυτών αμφισβητήθηκε από τις εγκαλούμενες επιχειρήσεις. Μάλιστα, τουλάχιστον η ANEK και η Στρίντζης προφανώς ομολόγησαν ρητώς το αληθές των πραγματικών περιστατικών και οι άλλες εμπλεκόμενες εταιρίες προφανώς δεν το αμφισβητούν (σημείο 169 του αιτιολογικού της Αποφάσεως).
- 225 Πρέπει να εξετασθούν τα στοιχεία που αποδεικνύουν τη συμμετοχή της προσφεύγουσας στις εν λόγω παραβάσεις.

Γ — Επί των αποδεικτικών στοιχείων που έλαβε υπόψη της η Επιτροπή εις βάρος της προσφεύγουσας

1. Αποδεικτικά στοιχεία αφορώντα τα έτη 1987, 1988 και 1989 (σημεία 9 έως 12 του αιτιολογικού της Αποφάσεως)

- 226 Κατά την προσφεύγουσα, η στάση των άλλων εταιριών απέναντι στην ANEK πρέπει να εκτιμηθεί υπό το πρίσμα του γεγονότος ότι, στο πλαίσιο του υφιστάμενου καθεστώτος, μια ευθέως και απροκάλυπτα διακηρυσσόμενη πρακτική εφαρμογής δημοσιευμένων τιμών και σημαντικά χαμηλότερων τιμών για τα φορτηγά ήταν αντίθετη τόσο προς την ελληνική νομοθεσία —ειδικότερα δε προς το άρθρο 2 του νόμου 4195/1929— όσο και προς τη διακηρυγμένη πολιτική του ΥΕΝ, το οποίο ήταν σαφώς αντίθετο προς τον εμπορικό πόλεμο μεταξύ εταιριών. Η προσφεύγουσα παρατηρεί ότι η συμπεριφορά της ANEK εξηγείται από το γεγονός ότι ήταν η πρώτη φορά που διακινούσε πλοία σε διεθνή γραμμή και ότι δεν είχε πλήρη επίγνωση της επιδράσεως της ισχύουσας στην Ελλάδα νομοθεσίας και της πολιτικής του ΥΕΝ στη συμπεριφορά των ελληνικών εταιριών που δραστηριοποιούνταν στο διεθνές τμήμα των γραμμών Ελλάδα-Ιταλία.

- 227 Όσον αφορά τις αναφερόμενες στο σημείο 11 του αιτιολογικού της Αποφάσεως αναπροσαρμογές ναύλων συνολικού ποσοστού 40 % που έγιναν εντός διαστήματος τριών μηνών στη γραμμή Πάτρα-Ανκόνα, η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι ο ισχυρισμός αυτός διατυπώθηκε μόνο για λόγους εντυπωσιασμού και ουδόλως ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα. Προσθέτει ότι, εν πάση περιπτώσει, οι αναπροσαρμογές αυτές δεν υπαγορεύθηκαν από κερδοσκοπικές επιδιώξεις, αλλά από άλλους παράγοντες, όπως είναι ο πληθωρισμός, η αύξηση της τιμής των καυσίμων που οφειλόταν κυρίως στην άνοδο του δολαρίου των Ηνωμένων Πολιτειών και η υποτίμηση της δραχμής έναντι άλλων νομισμάτων, και ιδίως της ιταλικής λίρας.
- 228 Το Πρωτοδικείο κρίνει ότι από την περιγραφή των πραγματικών περιστατικών, η οποία εκτίθεται στα σημεία 9 έως 12 του αιτιολογικού της Αποφάσεως και την οποία δεν αμφισβήτησε η προσφεύγουσα, και ιδίως από τα αποδεικτικά στοιχεία των οποίων γίνεται μνεία προκύπτει ότι η προσφεύγουσα επιχείρησε να πείσει την ANEK, με τηλετύπημα το οποίο έστειλε στις 15 Μαρτίου 1989, να μετάσχει σε μια συμφωνία συναφθείσα στις 18 Ιουλίου 1987 και ότι, λόγω των διαταγμών της ANEK, οι άλλες επιχειρήσεις, δηλαδή η προσφεύγουσα και οι εταιρίες Καραγεώργης, Marlines και Στρίντζης, αποφάσισαν να εφαρμόσουν συλλογικώς, από τις 26 Ιουνίου 1989, τα τιμολόγια που εφάρμοξε η ANEK για τα φορτηγά (βλ. το τηλετύπημα με ημερομηνία 22 Ιουνίου 1989 το οποίο εμφανίζει, επιπλέον, ότι η προσφεύγουσα γνωστοποίησε στην ANEK την απόφαση αυτή).
- 229 Επομένως, η Επιτροπή μπορούσε να κρίνει ότι το περιεχόμενο των τηλετυπημάτων αυτών αποδεικνυε ότι όχι μόνον υπήρχε συμφωνία, αλλά και ότι η προσφεύγουσα είχε πρωταγωνιστικό ρόλο στη συμφωνία αυτή. Συνεπώς, η προσφεύγουσα δεν μπορεί να ισχυρίζεται ότι θέλησε να ενημερώσει την ANEK για την επίδραση της ισχύουσας στην Ελλάδα νομοθεσίας και της πολιτικής του YEN στη συμπεριφορά των ελληνικών εταιριών που δραστηριοποιούνταν στο διεθνές τμήμα των γραμμών Ελλάδα-Ιταλία. Ομοίως δεν μπορεί να ισχυρίζεται ότι η συμφωνία αυτή ήταν αναγκαία προκειμένου να αποφευχθεί η δημιουργία καταστάσεως αθέμιτου ανταγωνισμού ή ευτελών και δυσανάλογων ναύλων, αντιβαίνουσας στην πολιτική του YEN, το οποίο αντιτασσόταν σε κάθε εμπορικό πόλεμο μεταξύ εταιριών. Η απόδειξη ότι δεν ετίθετο θέμα εμπορικού πολέμου προκύπτει από τις διαβεβαιώσεις της προσφεύγουσας προς την ANEK που περιέχονται στο τηλετύπημα της 15ης Μαρτίου 1989, με το οποίο επισημαίνει ότι, κατά τους τρεις προηγούμενους μήνες, οι άλλες εταιρίες που δραστηριοποιούνταν στη γραμμή Πάτρα-Ανκόνα είχαν συμφωνήσει δύο αναπροσαρμογές των τιμολογίων αυτών συνολικού ύψους 40 %, χωρίς τούτο να δημιουργεί πρόβλημα με τους οδικούς μεταφορείς.

2. Αποδεικτικά στοιχεία αφορώντα το έτος 1990 (σημεία 13 έως 20 του αιτιολογικού της Αποφάσεως)

- 230 Η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι οι διαβουλεύσεις και «συμφωνίες», στις οποίες αναφέρονται τα σημεία 13 έως 20 του αιτιολογικού της Αποφάσεως, εντάσσονται ουσιαστικά στην τακτική κάθε μιας από τις εταιρίες να δείξει ότι συμμορφώνεται προς την εθνική ρύθμιση για να μη προκαλέσει την επέμβαση του ΥΕΝ. Επιπλέον, η προσφεύγουσα παρατηρεί ότι τα ναυολόγια για επιβάτες και επιβατηγά οχήματα ούτως ή άλλως δημοσιεύονται και προσθέτει ότι οι ναύλοι αναφοράς των φορτηγών οχημάτων, τους οποίους χρησιμοποιούσε κάθε εταιρία για να προσφέρει εκπτώσεις και οι οποίοι δεν δημοσιεύονται, ήταν εύκολο να περιέλθουν σε γνώση των ανταγωνιστών, λόγω της διαφάνειας της αγοράς.
- 231 Όσον αφορά το σημείο 16 του αιτιολογικού της Αποφάσεως, η προσφεύγουσα ισχυρίζεται ότι η αποστολή της τηλεομοιοτυπίας της Στρίντζης, στις 8 Δεκεμβρίου 1989, βρίσκεται σε χρονική ακολουθία με τις αναγκαστικές διαβουλεύσεις μεταξύ των εταιριών οι οποίες ελάμβαναν χώρα περί τα τέλη κάθε ημερολογιακού έτους και υπογραμμίζει ότι οι ναύλοι που αναγράφονται στα εν λόγω τιμολόγια περιλαμβάνουν και το αμιγώς εσωτερικό τμήμα της γραμμής, για το οποίο οι ναύλοι καθορίζονται διά της διοικητικής οδού από το ΥΕΝ και το ύψος τους ανέρχεται μέχρι το 90 % του συνολικού ναύλου, όπως συμβαίνει στις γραμμές προς Μπάρι και Μπρίντζι. Κατά την προσφεύγουσα, οι υπογραφές των εκπροσώπων των εμπλεκόμενων εταιριών δεν πρέπει να ερμηνευθούν ως τυπική γραπτή «συμφωνία». Η υπογραφή οφείλεται στο γεγονός ότι τα εν λόγω έγγραφα, που αποτύπωναν τις κατά την κρίση των εταιριών εύλογες αποκλίσεις των ναύλων μεταξύ της γραμμής της Ανκόνα και των γραμμών του Μπάρι ή του Μπρίντζι, τέθηκαν υπόψη και της Βεντούρης, η οποία δραστηριοποιούνταν στις νότιες γραμμές. Η υπογραφή αυτή σήμαινε απλώς ότι η σχετική εταιρία αναγνώριζε την αρχή ότι θα έπρεπε να υπάρχει εύλογη αναλογία ανάμεσα στη μιλιομετρική απόσταση και στους εφαρμοζόμενους ναύλους. Η αναγραφή «ιδανικής» τιμής για κάθε κατηγορία φορτηγών οχημάτων τόσο για τη γραμμή με προορισμό την Ανκόνα όσο και για τη γραμμή με προορισμό το Μπάρι ή το Μπρίντζι κρίθηκε σκόπιμη για να υπάρχει μια κατά το μάλλον ή ήττον ασφαλής βάση υπολογισμού της αποκλίσεως των ναύλων για κάθε κατηγορία φορτηγών οχημάτων αναλόγως της μιλιομετρικής αποστάσεως προκειμένου να αποφευχθεί ο αθέμιτος ανταγωνισμός, ο οποίος, όπως προαναφέρθηκε, απαγορευόταν από την ισχύουσα νομοθεσία και ήταν αντίθετος προς τη διακηρυγμένη πολιτική του ΥΕΝ. Με άλλα λόγια, η αναγραφή «ιδανικών» τιμών για τις διάφορες κατηγορίες φορτηγών οχημάτων είχε ως σκοπό να παράσχει ένα μοντέλο υπολογι-

σμού των αποκλίσεων των ναύλων αναλόγως της μιλιμετρικής αποστάσεως των διαδρομών και όχι να εφαρμοστεί ορισμένη τιμή για κάθε γραμμή και για κάθε κατηγορία φορτηγών οχημάτων. Έτσι εξηγείται, αφενός, η υπογραφή των δύο τιμολογίων από τον Π. Σφήνιά, νόμιμο εκπρόσωπο της ΕΤΑ, παρά το γεγονός ότι οι Μινωικές Γραμμές δεν διακινούσαν πλοία στις γραμμές του Μπάρι ή του Μπρίντιζι, και, αφετέρου, το γεγονός ότι τα δύο τιμολόγια υπεγράφησαν και από τη Βεντούρης, η οποία δραστηριοποιούνταν μόνο στις γραμμές του Μπάρι και του Μπρίντιζι.

232 Η προσφεύγουσα θεωρεί ανακριβή τον ισχυρισμό ότι από το τηλετύπημα της 11ης Απριλίου 1990 που η ANEK απέστειλε στις εταιρίες Καραγεώργης, Μινωικές Γραμμές και Στρίντζης «αποδεικνύεται η εφαρμογή κοινής τιμολογιακής πολιτικής το 1990» (βλ. το σημείο 17 του αιτιολογικού της Αποφάσεως), καθόσον το τηλετύπημα αυτό αναφέρεται απλώς σε «συμφωνία» ως προς ορισμένες συγκεκριμένες παραμέτρους της τιμολογιακής πολιτικής οι οποίες ούτως ή άλλως ήταν εύκολο να περιέλθουν σε γνώση των ανταγωνιστών, όπως «το ναυολόγιο επιβατών και οχημάτων ΙΧ και φορτηγών», χωρίς να αφορά τις προμήθειες των πρακτόρων ή τις εκπτώσεις των γκρουπ. Από τη διατύπωση αυτή δεν μπορεί να συναχθεί η «εφαρμογή» κοινής τιμολογιακής πολιτικής, όπως αναφέρει η Απόφαση.

233 Όσο για τα σημεία 18 έως 21 του αιτιολογικού της Αποφάσεως τα οποία αφορούν τις διαβουλεύσεις για την από κοινού αύξηση των ναύλων των φορτηγών οχημάτων, η προσφεύγουσα παρατηρεί ότι, όπως δείχνει τόσο το από 5 Σεπτεμβρίου 1990 τηλετύπημα της Στρίντζης όσο και το από 10 Οκτωβρίου 1990 τηλετύπημα της Καραγεώργης, την εποχή εκείνη υπήρχε μεγάλη αύξηση των τιμών των καυσίμων, η οποία οδήγησε στην αναπροσαρμογή, από το YEN, του τιμολογίου στο εσωτερικό τμήμα της γραμμής, δηλαδή στο τμήμα Πάτρα -Ηγουμενίτσα-Κέρκυρα. Κατά την προσφεύγουσα, οι τέσσερις εταιρίες που αναφέρουν τα πιο πάνω τηλετυπήματα είχαν προφανώς προβληματιστεί σχετικά με την ανάγκη αναπροσαρμογής του ναυολογίου και για το υπόλοιπο τμήμα της γραμμής, δηλαδή από την Κέρκυρα μέχρι την Ανκόνα, για να αμβλυθούν οι δυσμενείς συνέπειες της αυξήσεως του κόστους μεταφοράς και για να μπορέσουν οι εταιρίες να διατηρήσουν τα πλοία τους στη γραμμή ακόμη και κατά τους χειμερινούς μήνες κατά τη διάρκεια των οποίων η τουριστική κίνηση είναι ανύπαρκτη. Υπενθυμίζει συναφώς ότι η χορήγηση «αδειών σκοπιμότητας» από το YEN συνοδεύεται με την υποχρέωση εκτελέσεως τακτικών δρομολογίων καθ' όλη τη διάρκεια του έτους, με απειλή την ανάκληση της άδειας σκοπιμότητας σε περίπτωση μη τηρήσεως των όρων αυτών και την επιβολή άλλων διοικητικών και ποινικών κυρώσεων βάσει της ισχύουσας νομοθεσίας.

234 Τέλος, η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι τα σχετικά με το έτος 1990 τηλετυπήματα και έγγραφα που αναφέρει η Απόφαση αποδεικνύουν ότι η εν λόγω αύξηση των ναύλων, στο μέτρο που πράγματι ανακοινώθηκε από ορισμένες εταιρίες, δεν ήταν κερδοσκοπική αλλά υπαγορεύθηκε από την απλή οικονομική λογική της υπερβολικής αυξήσεως του κόστους παροχής των μεταφορικών υπηρεσιών.

235 Το Πρωτοδικείο έκρινε, στο πλαίσιο της εξετάσεως του πρώτου σκέλους του παρόντος λόγου ακυρώσεως, ότι πρέπει να απορριφθεί ο ισχυρισμός περί δήθεν ελλείψεως αυτονομίας των εμπλεκόμενων ναυτιλιακών εταιριών όσον αφορά τη διαμόρφωση της τιμολογιακής τους πολιτικής. Εξάλλου, κρίθηκε ότι αποδείχθηκε ότι οι συμφωνίες δεν επιβλήθηκαν από την ισχύουσα εθνική νομοθεσία και ότι το YEN ουδόλως αναμείχθηκε στη διεξαγωγή συνεννοήσεων σχετικών με τους ισχύοντες στις διεθνείς γραμμές ναύλους. Υπό τις συνθήκες αυτές, η προσφεύγουσα δεν μπορεί να ισχυρίζεται ότι οι διαβουλεύσεις στις οποίες αναφέρονται τα σημεία αυτά εντάσσονται στην τακτική κάθε μιας από τις εταιρίες να δείξει ότι συμμορφώνεται προς τη ρύθμιση για να μη προκαλέσει την επέμβαση του YEN. Ωσαύτως δεν μπορεί να επικαλείται τις δήθεν υποχρεωτικές διαβουλεύσεις τις οποίες επέβαλαν οι ελληνικές αρχές και οι οποίες αφορούσαν τους ναύλους των διεθνών δρομολογίων. Τέλος, κατά το μέτρο που η προσφεύγουσα δεν αμφισβητεί ότι μετέσχε στις διαβουλεύσεις και επαφές των οποίων γίνεται μνεία στα έγγραφα που παρατίθενται στις αιτιολογικές σκέψεις 13 έως 20 της Απόφάσεως, δεν συντρέχει λόγος να εξετασθούν τα λοιπά επιχειρήματα περί διαφάνειας της αγοράς επιτρέπουσας στους ανταγωνιστές να γνωρίζουν εν πάση περιπτώσει τους εφαρμοστέους στους επιβάτες και στα επιβατηγά οχήματα ναύλους.

236 Όσον αφορά την από 8 Δεκεμβρίου 1989 τηλεμοιοτυπία της Σπρίντζης (σημείο 16 του αιτιολογικού της Απόφάσεως), απευθυνθείσα στην προσφεύγουσα και στην ANEK, στην Καραγεώργης και στη Mediterranean Lines, στην οποία είχαν επισυναφθεί τιμοκατάλογοι ή ναυτολόγια που είχαν εφαρμογή στα φορτηγά από 10ης Δεκεμβρίου 1989 στις γραμμές Πάτρα-Ανκόνα και Πάτρα-Μπάρι/Μπρίντζι, η προσφεύγουσα δεν μπορεί να ισχυρίζεται ότι η τηλεμοιοτυπία αυτή δεν συνιστά την απόδειξη συμφωνίας επί των τιμών. Η εναλλακτική εξήγηση περί δήθεν αναγκαιότητας να αποφευχθεί η δημιουργία καταστάσεως αθέμιτου ανταγωνισμού προδήλως δεν ευσταθεί. Το επιχείρημα της προσφεύγουσας ότι η αναγραφή «ιδανικών» τιμών για τις διάφορες κατηγορίες φορτηγών οχημάτων είχε ως σκοπό να παράσχει ένα μοντέλο υπολογισμού των αποκλίσεων των ναύλων αναλόγως της μιλιομετρικής αποστάσεως των διαδρομών και όχι να εφαρμοστεί ορισμένη τιμή για κάθε γραμμή

και για κάθε κατηγορία φορτηγών οχημάτων δεν μπορεί να γίνει δεκτό, διότι ουδόλως εξηγεί τους λόγους για τους οποίους οι επιχειρήσεις έκριναν αναγκαίο να θέσουν τις υπογραφές τους στο επίμαχο έγγραφο του οποίου ο σκοπός υποτίθεται ότι ήταν αμιγώς να αποτελέσει σημείο αναφοράς.

3. Αποδεικτικά στοιχεία αφορώντα το έτος 1991

237 Η προσφεύγουσα παρατηρεί ότι η κατά 10 % αύξηση των ναύλων που αναφέρεται στο σημείο 21 του αιτιολογικού της Αποφάσεως επιβλήθηκε από το ποσοστό του πληθωρισμού που τότε ήταν ιδιαίτερος υψηλός στην Ελλάδα —το 1990 έφθασε το 25 %— και υπογραμμίζει ότι εν πάση περιπτώσει η αύξηση αυτή ήταν κατώτερη του ποσοστού του πληθωρισμού.

238 Στη συνέχεια, η προσφεύγουσα αναφέρεται στο τηλετύπημα της 22ας Οκτωβρίου 1991 και υπογραμμίζει ότι η πρόθεση της ANEK να διαμορφώσει τους ναύλους της γραμμής Πάτρα-Τεργέστη στο ίδιο επίπεδο με τους ναύλους της γραμμής Πάτρα-Ανκώνα αποτελούσε πρακτική αθέμιτου ανταγωνισμού υπό την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο α', του νόμου 4195/1929. Επομένως, οι «συμφωνίες» που επικαλείται η Επιτροπή δεν ήταν τίποτε άλλο παρά μια κατ' αρχήν αναγνώριση του κανόνα ότι πρέπει να υπάρχει αναλογία μεταξύ μιλιμετρικής αποστάσεως και εφαρμοζομένων ναύλων καθώς και διακήρυξη της ανάγκης να αποφεύγεται ο αθέμιτος ανταγωνισμός.

239 Ακολούθως, η προσφεύγουσα αναφέρεται στο από 18 Νοεμβρίου 1991 τηλετύπημα της ANEK (σημείο 23 του αιτιολογικού της Αποφάσεως) και υπογραμμίζει ότι ο πρώτος λόγος που η ANEK επικαλείται για τη μη διαμόρφωση του τιμολογίου Πάτρα-Τεργέστη σε επίπεδο υψηλότερο από αυτό της γραμμής Πάτρα-Ανκώνα είναι ότι «τον περασμένο χρόνο δρομολογήθηκε από μία εκ των τεσσάρων εταιριών πλοίο στη γραμμή Ανκώνα-Πειραιά-Ηράκλειο και η ANEK όχι μόνο δεν ερωτήθηκε, αλλά ούτε καν ενημερώθηκε για το ύψος του νέου τιμολογίου, παρά το ότι τα δρομολόγια είχαν αφετηρία το λιμάνι της Ανκώνα και επομένως ήταν ιδιαίτερα ανταγωνιστικά», χωρίο του τηλετυπήματος που η προσφεύγουσα προσάπτει στην

Επιτροπή ότι αποσιώπησε στην Απόφαση. Το χωρίο αυτό δείχνει ότι η στάση της ANEK αποτελούσε ένα είδος «αντιποίνων» για τη δρομολόγηση του πιο πάνω πλοίου κατά τεσσάρων εταιριών, μεταξύ δε αυτών της προσφεύγουσας. Επιπλέον, η απάντηση της ANEK επιβεβαιώνει ότι τυχόν κήρυξη ανοικτού εμπορικού πολέμου θα είχε ιδιαίτερος σοβαρές συνέπειες για όλες τις επιχειρήσεις, καθόσον ο πόλεμος αυτός, όντας αντίθετος προς την επανειλημμένως διακηρυχθείσα πολιτική του YEN, θα προκαλούσε αναπόφευκτα την παρέμβαση του τελευταίου μέσω διοικητικού καθορισμού υποχρεωτικών ανώτατων και κατώτατων τιμών βάσει του άρθρου 4 του νόμου 4195/1929.

240 Πάντως, το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι τα αποδεικτικά στοιχεία που αφορούν το έτος 1991, στα οποία αναφέρονται τα σημεία 21 έως 23 του αιτιολογικού της αποφάσεως, είναι ωσαύτως αποφασιστικής σημασίας. Η ύπαρξη συμφωνίας με αντικείμενο έναν κοινό τιμοκατάλογο για τη γραμμή Πάτρα-Ανκόνα προκύπτει με ιδιαίτερη σαφήνεια από τα διαλαμβανόμενα στην επιστολή της 10ης Αυγούστου 1990 την οποία έστειλε η Καραγεώργης στην προσφεύγουσα καθώς και στην ANEK και στη Στρίντζης, όπου εκτίθενται τα εξής (σημείο 21 του αιτιολογικού της Αποφάσεως): «Μετά από τη σύμφωνη γνώμη των τεσσάρων εταιριών για αύξηση 5 % πέραν εκείνης του πρώτου 5 %, σας επισυνάπτουμε τα νέα τιμολόγια με το οριστικό 10 %».

241 Ομοίως, στο τηλετύπημα που έστειλαν η προσφεύγουσα, η Καραγεώργης και η Στρίντζης στις 22 Οκτωβρίου 1991 στην ANEK, αναγράφονται τα εξής (σημείο 22 του αιτιολογικού της αποφάσεως):

«Σας υπενθυμίζουμε ότι μετά από κοινές προσπάθειες —στις οποίες και εσείς συνεισφέρατε— εξυγιάναμε κατά τον δυνατό καλύτερο τρόπο και καθορίσαμε τις αποκλίσεις στο τιμολόγιο, με βάση τις μιλιομετρικές αποστάσεις για τα λιμάνια του Μπρίντζι, του Μπάρι και της Ανκόνα. [...] Μετά τις παραπάνω επισημάνσεις παρακαλούμε να προστατεύσετε, όπως οφείλετε, τη συμφωνία των 11 εταιριών και των 36 πλοίων της γραμμής Ελλάδα-Ιταλία, γιατί λόγω των σε υποβόσκουσα κατάσταση έντονων διαφορών που υπάρχουν, η υπάρχουσα συμφωνία θα καταρ-

ρεύσει. [...] Οι εταιρίες μας έχουν υποχρέωση να σας δηλώσουν ότι, σε περίπτωση που επιμένετε να ισχύσει ενιαίο τιμολόγιο από Τεργέστη και Ανκόνα προς Ελλάδα, θα παύσει να ισχύει η δέσμευση για κοινό τιμολόγιο στη γραμμή της Ανκόνα και κάθε εταιρία θα καθορίσει δική της τιμολογιακή πολιτική».

- 242 Λαμβανομένων υπόψη των τόσο σαφών και αμέσων αποδείξεων και των σκέψεων που εκτέθηκαν στο πλαίσιο της εξετάσεως του πρώτου σκέλους του τρίτου λόγου ακυρώσεως, τα επιχειρήματα της προσφεύγουσας πρέπει να απορριφθούν.

4. Αποδεικτικά στοιχεία αφορώντα το έτος 1992 (σημεία 24 έως 29 του αιτιολογικού της Αποφάσεως)

- 243 Η προσφεύγουσα παρατηρεί ότι, όσον αφορά τα ναυλολόγια επιβατών και επιβατηγών οχημάτων, η ομοιομορφία τους εξηγείται από το γεγονός ότι αυτά ούτως ή άλλως δημοσιεύονται στα σχετικά φυλλάδια που τυπώνουν οι εταιρίες. Εν προκειμένω, προσθέτει ότι η ολιγοπωλιακή φύση της αγοράς, σε συνδυασμό με τη διακηρυγμένη πολιτική του ΥΕΝ να γίνονται αυξήσεις μόνον κάτω από τον πληθωρισμό για να αποφεύγεται ο αθέμιτος τιμολογιακός ανταγωνισμός, οδηγούσε νομοτελειακά σε σύγκλιση των δημοσιευμένων τιμών, οπότε ουδεμία εταιρία έχει συμφέρον να δημοσιεύει διαφορετικές τιμές, με κίνδυνο να χάσει εκ προοιμίου τη δυνατότητα να έρθει σε επαφή με τους υποψήφιους πελάτες, αν οι τιμές ήταν υψηλότερες, ή να ακολουθηθεί αμέσως από τις άλλες εταιρίες, αν οι τιμές ήταν χαμηλότερες. Όσο για την περίπτωση της εταιρίας Calberson την οποία αφορά το σημείο 27 του αιτιολογικού της Αποφάσεως, το τηλετύπημα της ΕΤΑ εξηγείται από το γεγονός ότι η εταιρία Calberson είχε επιλέξει να προσεγγίζει κάθε εταιρία αναφέροντας ψευδώς ότι οι άλλες εταιρίες τής παρείχαν έκπτωση που βρισκόταν έξω από κάθε οικονομική λογική και συνιστούσε κατάφωρη πράξη αθέμιτου ανταγωνισμού μέσω υποτιμήσεως που απαγορεύεται από τη νομοθεσία. Υπό τις συνθήκες αυτές, κατά την προσφεύγουσα, οι εταιρίες αντέδρασαν και προσπάθησαν να διαπιστώσουν αν οι ανταγωνιστές τους είχαν όντως προσφέρει τέτοιες εξωπραγματικές εκπτώσεις.

244 Όσον αφορά το σχετικό με τη γραμμή της Ορτόνα, και όχι του Οτράντο όπως αναφέρει η Απόφαση, έγγραφο της 25ης Φεβρουαρίου 1992 (σημείο 28 του αιτιολογικού της Απόφάσεως), η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι το έγγραφο αυτό δεν αποδεικνύει την ύπαρξη «συμφωνίας», με την αυστηρή έννοια του όρου, για τις αποκλίσεις τιμών στις διαφορετικές γραμμές, μεταξύ των εταιριών που δραστηριοποιούνταν στις γραμμές αυτές. Ειδικότερα, όσον αφορά τον πίνακα που παρατίθεται στο τέλος του εγγράφου αυτού, η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι ο πίνακας αυτός, στο μέτρο που αναφέρεται στο «ισχύον σήμερα ναυλολόγιο», δεν αποτελεί παρά απλουστευμένη παράθεση τιμών για τα διάφορα λιμάνια από τον πράκτορά της, την ΕΤΑ, «για την καλύτερη κατανόηση», δηλαδή για να δοθεί στην προσφεύγουσα ένα μέσο πραγματοποιήσεως συγκρίσεων κατά προσέγγιση. Ο πίνακας αυτός δεν μπορεί να αποτελέσει απόδειξη του ότι οι σχετικές τιμές εφαρμόστηκαν στην πράξη από τις διάφορες εταιρίες. Όσον αφορά την αναπροσαρμογή των τιμολογίων για τα οχήματα στις γραμμές Ελλάδα-Ιταλία-Ελλάδα, η προσφεύγουσα παρατηρεί ότι η παράθεση του τηλετυπήματος της 7ης Ιανουαρίου 1993 στο σημείο 29 του αιτιολογικού της Απόφάσεως οδηγεί σε εσφαλμένα συμπεράσματα ως προς το πραγματικό περιεχόμενο του τηλετυπήματος αυτού, καθόσον, όπως προκύπτει από το σύνολο του κειμένου, η «τελευταία αναπροσαρμογή» της οποίας έγινε επίκληση αφορούσε την ισοτιμία μεταξύ δραχμής και ιταλικής λίρας, και όχι την αύξηση των τιμών και στα δύο νομίσματα. Κατά συνέπεια, η αναφορά αυτή — η οποία έχει σχέση μόνο με την ισοτιμία, που είχε μεταβληθεί κατά 15 % εις βάρος της δραχμής — δεν επιτρέπει το συμπέρασμα ότι κατά το έτος 1992 υφίστατο συμφωνία βάσει της οποίας οι εταιρίες έπρεπε να εφαρμόσουν τις ίδιες τιμές.

245 Τέλος, η προσφεύγουσα παρατηρεί ότι τα σημεία 24 έως 29 του αιτιολογικού της Απόφάσεως δεν επιτρέπουν να λεχθεί ότι συνήφθη οποιαδήποτε συμφωνία με οποιαδήποτε εταιρία για τις γραμμές με προορισμό το Μπάρι και το Μπρίντιζι για το έτος 1992.

246 Όπως επισημαίνει η Επιτροπή, το επιχείρημα ότι ο πραγματικός ανταγωνισμός δεν ελάμβανε χώρα μέσω των δημοσιευμένων τιμών, αλλά μέσω εκπτώσεων, δεν ευσταθεί. Δεδομένου ότι αποδείχθηκε η ύπαρξη συμφωνιών επί των τιμών, ο ισχυρισμός ότι υπήρχε ανταγωνισμός μεταξύ των εγκαλουμένων επιχειρήσεων ως προς άλλες παραμέτρους και όχι ως προς τις τιμές δεν συνεπάγεται τη μη εφαρμογή του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης. Τα χωρία των εγγράφων που εκτίθενται στα σημεία 24 και 25 του αιτιολογικού της Απόφάσεως αποδεικνύουν ότι τον Ιούλιο και τον Οκτώβριο του 1991 πραγματοποιήθηκαν συναντήσεις μεταξύ της προσφεύγουσας και των εταιριών Στρίντζης, Καραγεώργης και ΑΝΕΚ, κατά τη διάρ-

κεια των οποίων συνήφθησαν συμφωνίες ως προς την τιμολογιακή πολιτική την οποία οι εταιρίες αυτές επρόκειτο να εφαρμόσουν το 1992. Όπως επισημάνθηκε στο σημείο 28 του αιτιολογικού της Αποφάσεως, το έγγραφο με ημερομηνία 25 Φεβρουαρίου 1992, με το οποίο η ΕΤΑ πληροφορεί την έδρα των Μινωικών Γραμμών για «τις τελευταίες εξελίξεις στις γραμμές της Ιταλίας», αποτελεί σαφή ένδειξη ότι η συμφωνία να διατηρηθούν οι αποκλίσεις τιμών στα διάφορα δρομολόγια μεταξύ Ελλάδας και Ιταλίας συνεχίστηκε κατά τη διάρκεια του 1992. Τέλος, τα στοιχεία των οποίων γίνεται μνεία στα σημεία 27 έως 29 του αιτιολογικού της Αποφάσεως, ιδίως δε τα τηλετυπήματα της 7ης Ιανουαρίου 1992 και της 7ης Ιανουαρίου 1993, επιβεβαιώνουν ότι η προσφεύγουσα είχε πρωταγωνιστικό ρόλο στην επίδικη σύμπραξη.

247 Τέλος, υπενθυμίζεται η διατύπωση του τηλετυπήματος της 7ης Ιανουαρίου 1993, το οποίο έστειλαν οι Μινωικές Γραμμές στην ANEK, στην Καραγεώργης και στη Στρίντζης, το οποίο εμφανίζει ότι οι δύο καταλογιζόμενες στην προσφεύγουσα συμπεράξεις, αντιστοίχως, στις γραμμές από Πάτρα προς Ανκόνα και από Πάτρα προς Μπάρι και προς Μπρίντζι, συνεχίστηκαν το 1992:

«Υπενθυμίζουμε ότι από την τελευταία αναπροσαρμογή στο ναυλολόγιο των φορτηγών οχημάτων έχει περάσει διετία.

Το γεγονός αυτό επιβάλλει την αναπροσαρμογή του ναυλολογίου σε δραχμές ή την υποτίμηση του ναυλολογίου σε LIT.

Όπως θα διακρίνετε, τα δύο τιμολόγια απέχουν μεταξύ τους ήδη κατά 15 %.

Για τους παραπάνω λόγους, προτείνουμε την αναπροσαρμογή του δραχμικού τιμολογίου κατά 15 % (σχετικός πίνακας ακολουθεί) από 1ης Φεβρουαρίου 1993.

Η επιλογή μας να προχωρήσουμε σε συμφωνία μαζί σας για την αναπροσαρμογή, χωρίς προηγούμενη συνεννόηση με τις εταιρίες των άλλων γραμμών της Ιταλίας, οφείλεται στην εκτίμησή μας ότι θα εμπλακούμε σε ατέρμονες συζητήσεις.

Πιστεύουμε ότι η κοινή πρωτοβουλία αυτή θα εκτιμηθεί θετικά από τις εταιρίες αυτές. Σε αρνητική περίπτωση, νομίζουμε ότι η διαρροή αυτοκινήτων προς φθηνότερα λιμάνια δεν θα ξεπεράσει το 15 % που μας καλύπτει η αναπροσαρμογή των ναύλων.

Στο σημείο αυτό επισημαίνουμε και προτείνουμε η αναπροσαρμογή να ναυλολογίου στην κατηγορία 5 (από 12 έως 15 μέτρα) να διατυπωθεί από 12 έως 16,5 μέτρα (αφού είναι γεγονός ότι τα περισσότερα ψυγεία, και προοδευτικά όλα, θα έχουν μήκος 16,5 μέτρα) και η αύξηση να είναι κατά 5 % στις LIT (από 910 000 έως 950 000 LIT) και των δραχμών από 15 % σε 23 %.

[...]»

- 248 Λαμβανομένων υπόψη των τόσο σαφών και αμέσων αποδείξεων της συμμετοχής της προσφεύγουσας στις συμπράξεις, τα επιχειρήματα της προσφεύγουσας πρέπει να απορριφθούν.

5. Αποδεικτικά στοιχεία αφορώντα το έτος 1993

- 249 Η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι οι προτάσεις που διατυπώθηκαν από την ΕΤΑ κατά τη σύσκεψη της 21ης Μαΐου 1992, μνεία των οποίων γίνεται σε ένα τηλετύπημα της 27ης Μαΐου 1992, στην πραγματικότητα ήσαν απλώς συζητήσεις (βλ. τις διαφοροποιήσεις της Καραγεώργης και της Στριντζής καθώς και την επιφύλαξη της ANEK) μη δεσμευτικές για την προσφεύγουσα, όπως προκύπτει από το ότι στο εν

λόγω τηλετύπημα η ΕΤΑ τους ζήτησε να εκτιμήσουν τις εν λόγω προτάσεις και να δώσουν την έγκρισή τους. Όσον αφορά τη σύσκεψη της 4ης Αυγούστου 1992 την οποία αφορά το σημείο 31 του αιτιολογικού της Αποφάσεως, με αντικείμενο το θέμα των «no-show» εισιτηρίων, δηλαδή των εισιτηρίων που αποστέλλονταν με πίστωση από τους πράκτορες σε γνωστούς τους, οι οποίοι τελικά δεν εμφανίζονταν στο πλοίο κατά την αναχώρηση και αρνούσαν να πληρώσουν τα εισιτήρια που δεν είχαν χρησιμοποιήσει, ενώ οι καμπίνες είχαν κρατηθεί, η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι η σύσκεψη αυτή δεν κατέληξε σε συγκεκριμένο αποτέλεσμα, δεδομένου ότι οι άλλες εταιρίες ήταν απρόθυμες να δεχθούν την προτεινόμενη αντιμετώπιση του εν λόγω φαινομένου. Υποστηρίζει ότι η απλή ενημέρωσή της από την ΕΤΑ για το θέμα αυτό δεν μπορεί να συνιστά παράβαση του άρθρου 85 της Συνθήκης.

250 Ειδικότερα, όσον αφορά το τηλετύπημα της 6ης Νοεμβρίου 1992 που η ΕΤΑ απέστειλε στις άλλες εταιρίες της γραμμής της Ανκόνα, η προσφεύγουσα επιμένει στο γεγονός ότι το τηλετύπημα αυτό απεστάλη με αποκλειστική πρωτοβουλία της ΕΤΑ, χωρίς γνώση και έγκριση της προσφεύγουσας.

251 Όσο για τα ναυτολόγια φορτηγών οχημάτων των οποίων γίνεται μνεία στα σημεία 36 και 37 του αιτιολογικού της Αποφάσεως, η προσφεύγουσα διευκρινίζει ότι, αντιθέτως προς αυτό που υποστηρίζει η Επιτροπή, η αναπροσαρμογή αφορά αποκλειστικώς την ισοτιμία δραχμής/ιταλικής λίρας και όχι την ταυτόχρονη αύξηση των ναύλων και στα δύο νομίσματα, δεδομένου ότι η προταθείσα αναπροσαρμογή του 15 % βρίσκεται σε πλήρη αντιστοιχία με την υποτίμηση της δραχμής έναντι της ιταλικής λίρας. Όσον αφορά τη σύσκεψη της 24ης Νοεμβρίου 1993 και ειδικότερα την έκφραση «κατάρρευση της προηγούμενης συμφωνίας», η προσφεύγουσα ισχυρίζεται ότι δεν αναφέρεται τι προβλέπει η συμφωνία αυτή ούτε πότε συνήφθη ούτε πόσο διήρκεσε ούτε τι αφορούσε. Συγκεκριμένα, η «προηγούμενη συμφωνία» δεν ήταν τίποτε άλλο παρά μη δεσμευτική διακήρυξη, από διάφορες εταιρίες, της αρχής ότι πρέπει να υπάρχει αναλογία ανάμεσα στη μιλιομετρική απόσταση και τους εφαρμοζόμενους ναύλους και ότι πρέπει να καταπολεμηθεί κάθε αθέμιτος ανταγωνισμός μέσω υποτιμήσεων. Η προσφεύγουσα υπογραμμίζει ότι στο τηλετύπημα της 7ης Ιανουαρίου 1993, στο οποίο αναφέρεται το σημείο 36 του αιτιολογικού της Αποφάσεως, η μνεία της επιθυμίας να αποφευχθούν «ατέρμονες συζητήσεις» με τις εταιρίες των άλλων γραμμών της Ιταλίας δείχνει ότι δεν υπήρχε έδαφος για συνεννόηση ούτε καν σε θέματα όπως η εύλογη προσαρμογή στις μεταβολές των νομισματικών ισοτιμιών.

- 252 Το Πρωτοδικείο εκτιμά ότι τα παρατιθέμενα στα σημεία 30 έως 37 του αιτιολογικού της Αποφάσεως έγγραφα, τα οποία εκτέθηκαν ανωτέρω, συνιστούν αντικειμενικές και συγκλίνουσες ενδείξεις της συνεχίσεως κατά το έτος 1993 της συμπράξεως μεταξύ των πλοιοκτητριών εταιριών που εκτελούσαν δρομολόγια στις γραμμές από Πάτρα προς Ανκόνα και από Πάτρα προς Μπάρι και προς Μπρίντζι. Εξάλλου, πλείονα έγγραφα συνιστούν ενδείξεις περί της βουλήσεως της προσφεύγουσας και των άλλων εταιριών που εκτελούν δρομολόγια στη γραμμή Πάτρα-Ανκόνα να καλέσουν τις εταιρίες που εκτελούν δρομολόγια στις άλλες γραμμές να προσχωρήσουν στην κίνηση περί αναπροσαρμογής των τιμών που αποφασίστηκε για τη γραμμή Πάτρα-Ανκόνα.
- 253 Έτσι, επί παραδείγματι, στο τηλετύπημα της 7ης Ιανουαρίου 1993 που απέστειλαν οι Μινωικές Γραμμές στη Στρίντζης, στην ANEK και στην Καραγεώργης προτείνοντας αναθώρηση των ναύλων για τα οχήματα στις γραμμές Ελλάδα-Ιταλία-Ελλάδα, ο συντάκτης επισήμανε ότι «από την τελευταία αναπροσαρμογή στο ναυτολόγιο των φορητών οχημάτων έχει περάσει διετία». Εξ αυτού συνάγεται ότι, κατά το διάστημα μεταξύ της συσκέψεως της 25ης Οκτωβρίου 1990 και της 7ης Ιανουαρίου 1993, τα μέλη της συμπράξεως δεν προέβησαν σε καμία αναπροσαρμογή των ναυτολογίων που άρχισαν να ισχύουν στις 5 Νοεμβρίου 1990 και ότι τα καθορισθέντα για το 1991 ναυτολόγια εξακολούθησαν να ισχύουν και το 1992.
- 254 Την άποψη περί συνεχίσεως της συμπράξεως επιβεβαιώνει επίσης το τηλετύπημα της 24ης Νοεμβρίου 1993, στο οποίο ο συντάκτης του εκθέτει τα εξής: «Είμαστε πολύ ευχαριστημένοι, διότι ξεκινήσαμε με πρόβλημα κατάρρευσης της προϋπάρχουσας συμφωνίας, λόγω των αντιθέσεων των εταιριών Κοσμά-Γιαννάτου και Βεντούρη Α, τη θεραπέυσαμε και σιγά-σιγά, ανατρέποντας το 5 έως 10 % (θέσεις Στρίντζη, Βεντούρη Γ και Adriatica), ολοκληρώσαμε στο ποσοστό που σας προαναφέραμε». Η δήλωση αυτή εμφανίζει ότι υπήρξαν διαπραγματεύσεις κατά τη διάρκεια του έτους εκείνου στο πλαίσιο των οποίων ανέκυψαν διαφορές μεταξύ των επιχειρήσεων, ορισμένες από τις οποίες μετείχαν και στην παλιά συμφωνία (Βεντούρης, Adriatica κ.λπ.). Η έκφραση «σιγά-σιγά» εμφανίζει ότι υπήρξε σειρά διαπραγματεύσεων κατά τη διάρκεια του έτους μεταξύ των εταιριών, περιλαμβανομένης της προσφεύγουσας, πράγμα το οποίο αποδεικνύει τη συνέχιση της συμμετοχής της εταιρίας αυτής κατά το διάστημα μεταξύ Ιανουαρίου και Νοεμβρίου 1993.
- 255 Λαμβανομένων υπόψη των τόσο σαφών και αμέσων αποδείξεων της συνεχίσεως των συμπράξεων και της συμμετοχής της προσφεύγουσας στις συμπράξεις αυτές το 1993, τα επιχειρήματα της προσφεύγουσας δεν μπορούν να γίνουν δεκτά.

6. Αποδεικτικά στοιχεία αφορώντα το έτος 1994

256 Η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι η συμφωνία την οποία επικαλείται η ΕΤΑ στο τηλετύπημα που της απέστειλε στις 24 Νοεμβρίου 1993 δεν ήταν τίποτε άλλο παρά μια μη δεσμευτική διακήρυξη ότι πρέπει να υπάρχει εύλογη αναλογία ανάμεσα στη μιλιομετρική απόσταση των διαδρομών και στους ναύλους και ότι πρέπει να αποφεύγονται φαινόμενα αθέμιτου ανταγωνισμού μέσω υποτιμήσεων σε ευτελή όρια, όπως οι πρακτικές που ακολουθούσαν οι εταιρίες των λεγόμενων νότιων γραμμών. Όσον αφορά τη «συμφωνία αναπροσαρμογής του τιμολογίου φορτηγών οχημάτων σε ποσοστό περίπου 15 %», της οποίας γίνεται μνεία στο τηλετύπημα αυτό, η προσφεύγουσα αμφιβάλλει αν πράγματι συνήφθη τέτοια συμφωνία και ακόμη περισσότερο αν τηρήθηκε στην πράξη. Οι λέξεις που χρησιμοποιούνται στο τηλετύπημα αυτό οφείλονται στην επιθυμία του πράκτορά της, της ΕΤΑ, να εμφανίσει μια σημαντική επιτυχία, χάρη στις προσωπικές προσπάθειες του νομίμου εκπροσώπου της ΕΤΑ, του Π. Σφηνιά. Προσθέτει ότι σκοπός του εν λόγω τηλετυπήματος ήταν προφανώς να πεισθούν οι Μίνωικες Γραμμές να εγκρίνουν αύξηση κατά 15 %, πράγμα που θα απέφερε μεγαλύτερα έσοδα στην ΕΤΑ υπό μορφή προμήθειας. Η προσφεύγουσα προσθέτει ότι, όσον αφορά την πρόταση της ΕΤΑ να διαμορφωθεί νέο τιμολόγιο που θα προσέφερε έκπτωση 30 % για πληρωμές τοις μετρητοίς προς ενθάρρυνση των πληρωμών αυτών, η πρωτοβουλία αυτή δεν είχε συνέχεια και δεν οδήγησε σε κανένα αποτέλεσμα, καθόσον η κατάσταση ομαλοποιήθηκε στις αρχές Ιουλίου του 1994, όταν οι ενδιαφερόμενοι πείστηκαν ότι η αναμενόμενη υποτίμηση της δραχμής δεν θα πραγματοποιούνταν, ιδίως λόγω των κυβερνητικών μέτρων που είχαν ληφθεί για τη στήριξή της. Εν πάση περιπτώσει, η προσφεύγουσα θεωρεί σφάλμα να της καταλογιστεί η πιο πάνω πρωτοβουλία, να θεωρηθεί η πρωτοβουλία αυτή ως παράβαση και, γενικότερα, να συναχθεί το συμπέρασμα ότι υπήρχε συμφωνία για κοινό τιμολόγιο για τα φορτηγά οχήματα το 1994. Τέλος, η προσφεύγουσα συνέχισε, και κατά το 1994, να παρέχει σημαντικές εκπτώσεις στους πελάτες της βάσει ειδικών συμφωνιών.

257 Στα σημεία 38 έως 42 του αιτιολογικού της Αποφάσεως η Επιτροπή εκθέτει τα αποδεικτικά στοιχεία που την οδήγησαν στο συμπέρασμα ότι η σύμπραξη εξακολουθούσε να υφίσταται το 1994, τουλάχιστον μέχρι την ημερομηνία των ελέγχων.

258 Στο σημείο 38 του αιτιολογικού της Αποφάσεως, η Επιτροπή βασιζέται στο από 24 Νοεμβρίου 1993 τηλετύπημα της ΕΤΑ προς την προσφεύγουσα για να αποδείξει

ότι η σύμπραξη συνεχίστηκε το 1994 διότι η συμφωνία έπρεπε να αρχίσει να ισχύει στις 16 Δεκεμβρίου 1993. Από το τηλετύπημα αυτό προκύπτει επίσης ότι δεκατέσσερις εταιρίες ήταν παρούσες στη συνεδρίαση της ίδιας ημέρας. Ακολούθως, η Απόφαση αναφέρεται σε ένα τηλετύπημα το οποίο έστειλε στις 13 Μαΐου 1994 η προσφεύγουσα στην ANEK και στη Στρίντζης, το οποίο ανέφερε ότι είχε αρχίσει να εμφανίζεται συχνά ένα νέο είδος ρυμουλκούμενου οχήματος στα δρομολόγια προς Ανκόνα και πρότεινε μια νέα κατηγορία ναύλου, καθώς και μια κοινή ημερομηνία εφαρμογής του. Ακολούθησαν και άλλα τηλετυπήματα στις 25 Μαΐου και στις 3 Ιουνίου 1994 για το ίδιο θέμα, με τα οποία ζητήθηκε η σύμφωνη γνώμη των υπολοίπων. Η Απόφαση αναφέρει περαιτέρω ένα τηλετύπημα που έστειλε η ΕΤΑ στην έδρα των Μινωικών Γραμμών στις 26 Μαΐου 1994 και στο γεγονός ότι οι έλεγχοι της Επιτροπής στις επιχειρήσεις πραγματοποιήθηκαν τον Ιούλιο του 1994. Τέλος, η Επιτροπή, στο σημείο 42 του αιτιολογικού της Αποφάσεως, εκτιμά ότι δεν υπάρχουν αποδεικτικά στοιχεία ότι οι εταιρίες συνέχισαν τη σύμπραξη μετά την ημερομηνία αυτή.

- 259 Το τηλετύπημα της 24ης Νοεμβρίου 1993, το οποίο έστειλε η ΕΤΑ στην έδρα των Μινωικών Γραμμών, εμφάνει ότι την ίδια ημέρα διεξήχθη μια συνεδρίαση στην οποία παρέστησαν δεκατέσσερις ναυτιλιακές εταιρίες. Κατά την Απόφαση (σημείο 37 του αιτιολογικού), η συνεδρίαση αυτή είχε ως αντικείμενο την αναπροσαρμογή των εφαρμοστέων τιμών στις γραμμές από Πάτρα προς Ανκόνα, προς Μπρίντζι και προς Μπιάρι. Ο συντάκτης του τηλετυπήματος επισημαίνει τα εξής:

«Είμαστε στην ευχάριστη θέση να σας ενημερώσουμε ότι κατά τη σημερινή συνεδρίαση επιτύχαμε συμφωνία αναπροσαρμογής του τιμολογίου φορτηγών οχημάτων σε ποσοστό περίπου 15 %. Έναρξη συμφωνίας άμεση, από 16.12.93.

Είμαστε πολύ ευχαριστημένοι, διότι ξεκινήσαμε με πρόβλημα κατάρρευσης της προϋπάρχουσας συμφωνίας, λόγω των αντιθέσεων των εταιριών Κοσμά-Γιαννάτου και Βεντούρη Α, τη θεραπέυσαμε και σιγά-σιγά, ανατρέποντας το 5 έως 10 % (θέσεις Στρίντζη, Βεντούρη Γ και Adriatica), ολοκληρώσαμε στο ποσοστό που σας προαναφέραμε.

[...]

- 260 Το έγγραφο αυτό αποδεικνύει ότι η προσφεύγουσα μετέσχε σε συμφωνία με ορισμένες εταιρίες ως προς τον τρόπο συμπεριφοράς στην αγορά από τις 16 Δεκεμβρίου 1993 και, συνεπώς, το 1994.
- 261 Ομοίως, τα τηλετυπήματα της 13ης Μαΐου 1994, της 25ης Μαΐου 1994 και της 3ης Ιουνίου 1994 συνιστούν αντικειμενικές και συγκλίνουσες ενδείξεις της συνεχισσεως κατά το 1994 της συμπράξεως μεταξύ των πλοιοκτητριών εταιριών που εκτελούσαν δρομολόγια στη γραμμή Πάτρα-Ανκόνα και της βασιικής συμμετοχής της προσφεύγουσας μέσω του αποκλειστικού της πράκτορα.
- 262 Λαμβανομένων υπόψη των τόσο σαφών και άμεσων αποδείξεων της συμμετοχής της προσφεύγουσας στη σύμπραξη το 1994, μέχρι την ημερομηνία διεξαγωγής του ελέγχου από την Επιτροπή τον Ιούλιο, τα επιχειρήματα της προσφεύγουσας πρέπει να απορριφθούν.
- 263 Κατόπιν όλων των προεκτεθέντων, το δεύτερο σέλος αυτού του λόγου ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί και ο τρίτος λόγος ακυρώσεως πρέπει να κριθεί αβάσιμος στο σύνολό του.

II — Επί του αιτήματος περί ακυρώσεως ή μειώσεως του προστίμου

- 264 Προς στήριξη του αιτήματός της περί ακυρώσεως ή μειώσεως του επιβληθέντος προστίμου, η προσφεύγουσα επικαλείται ένα λόγο ακυρώσεως με τον οποίο προβάλλεται παράβαση του άρθρου 19, παράγραφος 2, του κανονισμού 4056/86 και των κατευθυντήριων γραμμών για τον υπολογισμό των προστίμων.

Α — Επί του πρώτου σκέλους, με το οποίο προβάλλεται εσφαλμένη εκτίμηση της σοβαρότητας της παραβάσεως

Επιχειρηματολογία των διαδίκων

265 Η προσφεύγουσα υποστηρίζει, πρώτον, ότι, χαρακτηρίζοντας την παράβαση που της προσάπτεται ως σοβαρή (σημείο 150 του αιτιολογικού της Αποφάσεως), η Επιτροπή βρίσκεται σε δυσαρμονία με τις κατευθυντήριες γραμμές για τον υπολογισμό των προστίμων που επιβάλλονται δυνάμει του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 και του άρθρου 65, παράγραφος 5, της Συνθήκης ΕΚΑΧ (ΕΕ 1998, C 9, σ. 3, στο εξής: κατευθυντήριες γραμμές), οι οποίες ισχύουν και για τα πρόστιμα που επιβάλλονται βάσει του άρθρου 19, παράγραφος 2, του κανονισμού 4056/86. Η προσφεύγουσα θεωρεί ότι εν προκειμένω δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις που καθιστούν δυνατό τον χαρακτηρισμό μιας παραβάσεως ως σοβαρής, καθόσον οι προσαπτόμενοι περιορισμοί δεν εφαρμόστηκαν με αυστηρότητα ούτε ήσαν ικανοί να ασκήσουν επίδραση σε εκτεταμένες ζώνες της κοινής αγοράς όπως αναγνωρίζει η ίδια η Απόφαση (σημεία 148 και 149 του αιτιολογικού). Κατά συνέπεια, όταν καθορίστηκε το βασικό ποσό του προστίμου, η παράβαση που προσαπτόταν στις εγκαλούμενες επιχειρήσεις έπρεπε, στη χειρότερη περίπτωση, να χαρακτηριστεί ως ελαφρά παράβαση, δεδομένου ότι στην κατηγορία αυτή εμπίπτουν οι περιορισμοί που έχουν μεν ως σκοπό τον περιορισμό των συναλλαγών, αλλά των οποίων ο αντίκτυπος στην αγορά μένει περιορισμένος, και οι οποίες επιπλέον αφορούν αξιόλογο μεν, αλλά σχετικά μικρό τμήμα της κοινοτικής αγοράς. Επομένως, κατά την προσφεύγουσα, το βασικό ποσό του προστίμου δεν έπρεπε να υπερβεί το προβλεπόμενο για την κατηγορία των ελαφρών παραβάσεων, δηλαδή το ποσό του ενός εκατομμυρίου ECU.

266 Δεύτερον, η προσφεύγουσα θεωρεί ότι ο διαχωρισμός των μεταφορέων σε μεγάλους, μεσαίους και μικρούς, ο οποίος έγινε από την Επιτροπή κατά τον υπολογισμό του προστίμου (σημεία 151 και 152 του αιτιολογικού της Αποφάσεως), είναι αυθαίρετος και περιάγει την προσφεύγουσα σε δυσμενέστερη θέση έναντι των ανταγωνιστών της. Η προσφεύγουσα φρονεί επιπλέον ότι η ίδια δεν μπορεί να θεωρηθεί, με βάση τα ευρωπαϊκά δεδομένα, ως μεγάλος θαλάσσιος μεταφορέας ούτε ως σημείο αναφοράς για όλους τους ανταγωνιστές της. Τέλος, ισχυρίζεται ότι, κατά τον καθορισμό του

ύψους του προστίμου, το πλέον προσηκόν κριτήριο έπρεπε να είναι το μερίδιο αγοράς κάθε επιχειρήσεως στο σύνολο των γραμμών Ελλάδα-Ιταλία (σχετική αγορά υπηρεσιών), καθόσον το κριτήριο αυτό λαμβάνει υπόψη και την πραγματική δυνατότητα κάθε επιχειρήσεως να «προκαλέσει σημαντική ζημία» στο σύνολο της αγοράς, όπως εκθέτει η Απόφαση στο σημείο 151 του αιτιολογικού της.

267 Η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι οι συμπράξεις που εμπίπτουν στις κατηγορίες που περιγράφει το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης, στις οποίες περιλαμβάνονται οι συμφωνίες μεταξύ επιχειρήσεων για καθορισμό των τιμών, θεωρούνται ιδιαιτέρως σοβαρές, όπως γίνεται φανερό από το γεγονός ότι το άρθρο αυτό ρητώς τις αναφέρει ως παράδειγμα παραβατικών ενεργειών. Επιπλέον, υπενθυμίζει ότι, κατά παγία νομολογία, μια συμφωνία για τον καθορισμό τιμών από τη φύση της περιορίζει τον ανταγωνισμό (βλ., υπό την έννοια αυτή, προπαρατεθείσα απόφαση Chemiefarma κατά Επιτροπής, σκέψη 133). Τέλος, παράβαση που έχει διαπραχθεί από καρτέλ στο οποίο μετέχουν οι περισσότεροι παραγωγοί που δραστηριοποιούνται στη σχετική αγορά, όπως συνέβη εν προκειμένω, αποτελεί σοβαρή παράβαση.

268 Η Επιτροπή παρατηρεί επίσης ότι οι κατευθυντήριες γραμμές κατατάσσουν, κατ' αρχήν, και αυτές τα καρτέλ στις πολύ σοβαρές παραβάσεις. Όμως, διευκρινίζει ότι εν προκειμένω, στα σημεία 146 έως 150 του αιτιολογικού της Αποφάσεως, έλαβε υπόψη στοιχεία που προέβλεπε η προσφεύγουσα (ιδίως στο σημείο 147), αλλά και παράγοντες σχετικούς με τον περιορισμένο αντίκτυπο που είχαν οι συμφωνίες στην αγορά και το περιορισμένο τμήμα της αγοράς που επηρέαζαν. Η Επιτροπή κατέληξε στο συμπέρασμα ότι στη συγκεκριμένη περίπτωση πρόκειται για σοβαρή και όχι για πολύ σοβαρή παράβαση.

269 Τέλος, η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι για τον καθορισμό του ύψους των προστίμων πρέπει να λαμβάνονται υπόψη, όπως προβλέπουν οι κατευθυντήριες γραμμές, όλα τα στοιχεία που μπορούν να επηρεάσουν την εκτίμηση της σοβαρότητας των παραβάσεων, ένα εκ των οποίων είναι το μέγεθος των επιχειρήσεων που έλαβαν μέρος στην απαγορευμένη πρακτική. Δεδομένου ότι υπάρχουν σημαντικές διαφορές στα μεγέθη των επιχειρήσεων, το μέγεθός τους αποτελούσε εν προκειμένω την κατάλληλη βάση για να εκτιμηθεί το ειδικό βάρος και η σημασία της κάθε μιας στην αγορά καθώς και ο πραγματικός αντίκτυπος της συμπεριφοράς της στον ανταγωνισμό.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

1. Γενικές σκέψεις

- 270 Εν προκειμένω, δεν αμφισβητείται ότι η Επιτροπή καθόρισε το ύψος του προστίμου που επέβαλε στην προσφεύγουσα σύμφωνα με τη γενική μέθοδο για τον υπολογισμό του ύψους των προστίμων η οποία εκτίθεται στις κατευθυντήριες γραμμές, οι οποίες έχουν επίσης εφαρμογή στα πρόστιμα που επιβάλλονται βάσει του άρθρου 19, παράγραφος 2, του κανονισμού 4056/86. Διαπιστώνεται επίσης ότι η προσφεύγουσα δεν αμφισβητεί τη δυνατότητα εφαρμογής των εν λόγω κατευθυντηρίων γραμμών στην υπό κρίση περίπτωση.
- 271 Κατά το άρθρο 19, παράγραφος 2, του κανονισμού 4056/86, «η Επιτροπή μπορεί με απόφαση να επιβάλλει στις επιχειρήσεις ή ενώσεις επιχειρήσεων πρόστιμο ύψους τουλάχιστον 1 000 [ευρώ] και μέχρι 1 000 000 [ευρώ] κατ' ανώτατο όριο, με δυνατότητα να ανέλθει το ποσό αυτό στο 10 % του ποσού που αντιστοιχεί στον κύκλο εργασιών της προηγούμενης εταιρικής χρήσεως καθε μιάς από τις επιχειρήσεις που συμμετείχαν στην παράβαση, όταν αυτές εκ προθέσεως ή εξ αμελείας [...] διαπράττουν παράβαση των διατάξεων του άρθρου 85, παράγραφος 1, [...] της Συνθήκης». Στην ίδια διάταξη προβλέπεται ότι «κατά τον καθορισμό του ύψους του προστίμου λαμβάνεται υπόψη εκτός της σοβαρότητας της παράβασης και η διάρκεια της».
- 272 Οι κατευθυντήριες γραμμές ορίζουν, στο σημείο 1, πρώτο εδάφιο, ότι, κατά τον υπολογισμό του ύψους των προστίμων, το βασικό ποσό καθορίζεται σε συνάρτηση με τη σοβαρότητα και τη διάρκεια της παραβάσεως, που είναι τα μόνα κριτήρια τα οποία προβλέπονται στο άρθρο 19, παράγραφος 2, του κανονισμού 4056/86.
- 273 Σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές, η Επιτροπή λαμβάνει ως σημείο εκκινήσεως, κατά τον υπολογισμό των προστίμων, ένα ποσό που καθορίζεται σε συνάρτηση με τη σοβαρότητα της παραβάσεως. Η αξιολόγηση της σοβαρότητας της παραβάσεως πρέπει να λαμβάνει υπόψη τον χαρακτήρα της ίδιας της παραβάσεως,

τον πραγματικό της αντίκτυπο επί της αγοράς, εφόσον αυτός είναι δυνατόν να εκτιμηθεί, καθώς και την έκταση της γεωγραφικής αγοράς αναφοράς (σημείο 1 Α, πρώτο εδάφιο). Στο πλαίσιο αυτό, οι παραβάσεις κατατάσσονται σε τρεις κατηγορίες, ήτοι τις «ελαφρές παραβάσεις», για τις οποίες το ύψος των προβλεπόμενων προστίμων περιλαμβάνεται μεταξύ 1 000 ευρώ και 1 εκατομμυρίου ευρώ, τις «σοβαρές παραβάσεις» για τις οποίες το ύψος των προβλεπόμενων προστίμων μπορεί να ποικίλλει μεταξύ 1 εκατομμυρίου και 20 εκατομμυρίων ευρώ και τις «πολύ σοβαρές παραβάσεις» για τις οποίες το ύψος των προβλεπόμενων προστίμων υπερβαίνει τα 20 εκατομμύρια ευρώ (σημείο 1 Α, πρώτη έως τρίτη περίπτωση).

274 Στη συνέχεια, στο πλαίσιο της διαφοροποιημένης μεταχείρισεως που πρέπει να επιφυλάσσεται στις επιχειρήσεις, οι κατευθυντήριες γραμμές ορίζουν ότι, εντός κάθε μιας από τις κατηγορίες των προεκτεθεισών παραβάσεων, και ιδίως για τις κατηγορίες που αποκαλούνται «σοβαρές» και «πολύ σοβαρές», η κλιμάκωση των προβλεπόμενων κυρώσεων καθιστά δυνατή τη διαφοροποίηση της μεταχείρισεως που είναι σκόπιμο να επιφυλαχθεί στις επιχειρήσεις ανάλογα με τον χαρακτήρα των παραβάσεων που διαπράχθηκαν (σημείο 1 Α, τρίτο εδάφιο). Επιπλέον, είναι αναγκαίο να λαμβάνεται υπόψη η πραγματική οικονομική δυνατότητα του αυτουργού της παραβάσεως να προξενήσει σημαντική ζημία στους άλλους επιχειρηματίες, ιδίως στους καταναλωτές, και να καθορίζεται το ύψος του προστίμου σε επίπεδο που να του εξασφαλίζει επαρκώς αποτρεπτικό χαρακτήρα (σημείο 1 Α, τέταρτο εδάφιο). Εξάλλου, μπορεί να λαμβάνεται υπόψη το γεγονός ότι οι επιχειρήσεις μεγάλου μεγέθους διαθέτουν, συνήθως, επαρκείς υποδομές για να κατέχουν νομικοοικονομικές γνώσεις που τους επιτρέπουν να αξιολογούν καλύτερα τον παράνομο χαρακτήρα της συμπεριφοράς τους και τις συνέπειές της από την άποψη του δικαίου του ανταγωνισμού (σημείο 1 Α, πέμπτο εδάφιο).

275 Εντός κάθε μιας από τις ανωτέρω τρεις κατηγορίες, θα είναι ενδεχομένως σκόπιμο να γίνει στάθμιση, σε περιπτώσεις στις οποίες εμπλέκονται πλείονες επιχειρήσεις όπως τα καρτέλ, του καθορισμένου ποσού, προκειμένου να ληφθεί υπόψη το ειδικό βάρος και, κατ' επέκταση, ο πραγματικός αντίκτυπος της παράνομης συμπεριφοράς κάθε επιχειρήσεως επί του ανταγωνισμού, ιδίως όταν υφίστανται σημαντικές διαφορές ως προς το μέγεθος των επιχειρήσεων που διαπράττουν το ίδιο είδος παραβάσεως, και να προσαρμόζεται κατά συνέπεια το ποσό εκμινήσεως ανάλογα με την ειδική φύση κάθε επιχειρήσεως (σημείο 1 Α, έκτο εδάφιο).

- 276 Όσον αφορά το στοιχείο της διάρκειας της παραβάσεως, οι κατευθυντήριες γραμμές καθιερώνουν διάκριση μεταξύ των παραβάσεων σύντομης διάρκειας (κατά κανόνα βραχύτερης του έτους), για τις οποίες δεν προβλέπεται προσαύξηση του ποσού εκκινήσεως που έχει καθοριστεί βάσει της σοβαρότητας, των παραβάσεων μέσης διάρκειας (κατά κανόνα από ένα έως πέντε έτη), για τις οποίες η προσαύξηση μπορεί να φθάσει έως το 50 % του ποσού εκκινήσεως, και των παραβάσεων μεγάλης διάρκειας (κατά κανόνα άνω των πέντε ετών), για τις οποίες μπορεί να υπάρξει προσαύξηση του ποσού αυτού κατά 10 % για κάθε έτος (σημείο 1 Β, παράγραφος 1, πρώτη έως τρίτη περίπτωση).
- 277 Στη συνέχεια, οι κατευθυντήριες γραμμές παραθέτουν, υπό τύπον παραδείγματος, έναν κατάλογο επιβαρυντικών και ελαφρυντικών περιστάσεων που μπορούν να ληφθούν υπόψη για την αύξηση ή τη μείωση του βασικού ποσού, κατόπιν δε παραπέμπουν στην ανακοίνωση της Επιτροπής, της 18ης Ιουλίου 1996, σχετικά με τη μη επιβολή ή τη μείωση των προστίμων (ΕΕ C 207, σ. 4).
- 278 Ως γενική παρατήρηση, διευκρινίζεται ότι το τελικό αποτέλεσμα του υπολογισμού του προστίμου βάσει της μεθόδου αυτής (εφαρμογή ποσοστών αυξήσεως ή μειώσεως επί του βασικού ποσού) δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να υπερβεί το 10 % του παγκοσμίου κύκλου εργασιών των επιχειρήσεων, σύμφωνα με το άρθρο 19, παράγραφος 2, του κανονισμού 4056/86 (σημείο 5, στοιχείο α'). Επιπλέον, οι κατευθυντήριες γραμμές προβλέπουν ότι, αναλόγως των δεδομένων κάθε υποθέσεως και μετά την εκτέλεση των ανωτέρω υπολογισμών, ενδείκνυται να λαμβάνονται υπόψη ορισμένοι αντικειμενικοί παράγοντες, όπως οι συγκεκριμένες οικονομικές παράμετροι της παραβάσεως, το οικονομικό ή χρηματοοικονομικό όφελος που έχουν ενδεχομένως αποκομίσει οι παραβάτες, τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων καθώς και η πραγματική τους ικανότητα να επωμισθούν το βάρος ενός προστίμου υπό τις συγκεκριμένες κοινωνικές συνθήκες, ούτως ώστε να αναπροσαρμόζεται τελικά το ύψος των προστίμων που πρόκειται να επιβληθούν (σημείο 5, στοιχείο β').
- 279 Συνεπώς, σύμφωνα με τη μέθοδο που περιγράφεται στις κατευθυντήριες γραμμές, ο υπολογισμός του ύψους των προστίμων εξακολουθεί να γίνεται βάσει των δύο κριτηρίων που μνημονεύονται στο άρθρο 19, παράγραφος 2, του κανονισμού 4056/86, ήτοι της σοβαρότητας της παραβάσεως και της διάρκειάς της, τηρουμένου συγχρόνως του ανωτάτου ορίου σε σχέση προς τον κύκλο εργασιών κάθε επιχειρήσεως

το οποίο προβλέπει η ίδια αυτή διάταξη. Κατά συνέπεια, οι κατευθυντήριες γραμμές δεν βαίνουν πέραν του νομικού πλαισίου των κυρώσεων που καθορίζει η διάταξη αυτή (απόφαση του Πρωτοδικείου της 20ής Μαρτίου 2002, T-23/99, LR AF 1998 κατά Επιτροπής, Συλλογή 2002, σ. II-1705, σκέψεις 231 και 232).

2. Επί του βασίμου του σκέλους του λόγου ακυρώσεως

280 Όπως μόλις υπομνήσθηκε, στις κατευθυντήριες γραμμές, τα καρτέλ κατατάσσονται, κατ' αρχήν, στις πολύ σοβαρές παραβάσεις, χαρακτηρισμός που αντικατοπτρίζεται πλήρως στη νομολογία του Δικαστηρίου και του Πρωτοδικείου, σύμφωνα με την οποία αυτό το είδος παραβάσεως περιλαμβάνεται μεταξύ των πλέον σοβαρών περιορισμών του ανταγωνισμού, ιδίως οσάκις η σύμπραξη σκοπεί στον καθορισμό των τιμών.

281 Όσον αφορά την προκειμένη περίπτωση και την κατάσταση της προσφεύγουσας, από τα σημεία 147 έως 150 του αιτιολογικού της Αποφάσεως προκύπτει ότι, μολονότι η Επιτροπή επισήμανε (σημείο 147 του αιτιολογικού της Αποφάσεως) ότι «μία συμφωνία με την οποία είχαν καθοριστεί οι τιμές μεταφοράς επιβατών και φορτίων με toll-on/toll-off πορθμεία μεταξύ ορισμένων από τις σημαντικότερες εταιρίες εκμετάλλευσης πορθμείων στη σχετική αγορά συνιστά από τη φύση της πολύ σοβαρή παράβαση της κοινοτικής νομοθεσίας», θεώρησε στην πραγματικότητα την εν λόγω παράβαση ως απλώς σοβαρή παράβαση (σημείο 150 του αιτιολογικού της Αποφάσεως). Η Επιτροπή κατέληξε στη μείωση αυτή της σοβαρότητας της παραβάσεως αφού διαπίστωσε ότι, «ωστόσο, η παράβαση είχε περιορισμένο πραγματικό αντίκτυπο στην αγορά» και ότι, επειδή «η Ελληνική Κυβέρνηση, κατά τη διάρκεια της παράβασης, είχε ενθαρρύνει τις επιχειρήσεις να διατηρούν τις αυξήσεις των ναύλων εντός των ποσοστών του πληθωρισμού», «οι ναύλοι διατηρήθηκαν σε ένα από τα χαμηλότερα επίπεδα εντός της κοινής αγοράς για τις θαλάσσιες μεταφορές από ένα κράτος μέλος στο άλλο» (σημείο 148 του αιτιολογικού της Αποφάσεως). Επιπλέον, η Επιτροπή έλαβε υπόψη της το ότι «τα αποτελέσματα της παράβασης αφορούσαν ένα περιορισμένο τμήμα της κοινής αγοράς, δηλαδή τρεις από τις γραμμές της Αδριατικής», αγορά θεωρούμενη μικρή σε σύγκριση με τις άλλες αγορές εντός της Ευρωπαϊκής Ενώσεως (σημείο 149 του αιτιολογικού της Αποφάσεως).

282 Επομένως, ορθώς η Επιτροπή χαρακτήρισε την παράβαση σοβαρή με την Απόφαση.

283 Όσον αφορά το επιχείρημα που αντλείται από το μέγεθος των επιχειρήσεων, από τα σημεία 151 και 152 του αιτιολογικού της Αποφάσεως προκύπτει ότι η Επιτροπή έκρινε σκόπιμο εν προκειμένω να λάβει υπόψη την πραγματική οικονομική δυνατότητα των παραβατών να προκαλέσουν σημαντική ζημία και ότι θέλησε το ύψος του προστίμου να είναι τέτοιο, ώστε να έχει το ενδεδειγμένο αποτρεπτικό αποτέλεσμα. Έτσι, έκρινε ότι έπρεπε να επιβληθούν μεγαλύτερα πρόστιμα στις μεγαλύτερες επιχειρήσεις από ό,τι στις μικρότερες, λόγω των σημαντικών διαφορών που υπάρχουν στα μεγέθη τους. Στον πίνακα 1 (σημείο 151 του αιτιολογικού της Αποφάσεως) γίνεται σύγκριση των μεγεθών των επιχειρήσεων τις οποίες αφορά η Απόφαση. Από τον πίνακα αυτό προκύπτει ότι η προσφεύγουσα είναι ο μεγαλύτερος επιχειρηματίας της αγοράς, την οποία ακολουθεί σε μέγεθος ως επιχειρηματίας μόνον η ANEK, και ότι το μέγεθός της αντιστοιχεί στο υπερδιπλάσιο του μεγέθους των επιχειρήσεων που θεωρούνται μεσαίου μεγέθους και είναι το δεκαπλάσιο των μικρών επιχειρήσεων. Η σύγκριση έγινε με βάση τον κύκλο εργασιών του 1993 για τις υπηρεσίες roll-on/roll-off πορθμείων στις γραμμές της Αδριατικής, έτος αναφοράς το οποίο επιτρέπει στην Επιτροπή να εκτιμήσει το ειδικό βάρος και τη σπουδαιότητα των επιχειρήσεων στη σχετική αγορά και, συνεπώς, να εκτιμήσει τον πραγματικό αντίκτυπο της παράνομης συμπεριφοράς κάθε επιχείρησης στον ανταγωνισμό. Το σημείο 152 του αιτιολογικού της Αποφάσεως εμφανίζει ότι βάσει αυτής της συγκρίσεως τα πρόστιμα των μεσαίων μεταφορέων σε σχέση με τη σοβαρότητα της παράβασης ανέρχονται σε 65 % των προστίμων των μεγάλων μεταφορέων, μεταξύ των οποίων η προσφεύγουσα.

284 Από τη νομολογία προκύπτει ότι η Επιτροπή μπορεί, χωρίς ωστόσο να παραβιάζει την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως, να επιβάλει βαρύτερα πρόστιμα σε μια επιχείρηση της οποίας οι ενέργειες στην αγορά, λόγω της καθοριστικής θέσεως που κατέχει στην αγορά αυτή, έχουν σημαντικότερο αντίκτυπο απ' ό,τι οι ενέργειες άλλων επιχειρήσεων που υπέπεσαν στην ίδια παράβαση. Ο τρόπος αυτός υπολογισμού του ύψους του προστίμου ανταποκρίνεται επίσης στην ανάγκη να είναι αυτό αρκούντως αποτρεπτικό (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση του Πρωτοδικείου της 8ης Οκτωβρίου 1996, T-24/93 έως T-26/93 και T-28/93, Compagnie maritime belge transports κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1996, σ. Π-1201, σκέψη 235).

285 Επιπλέον, το μέγεθος των επιχειρήσεων που μετέσχαν στην απαγορευόμενη πρακτική περιλαμβάνεται μεταξύ των στοιχείων αναφοράς που προβλέπουν οι κατευθυντήριες γραμμές για τον καθορισμό του ύψους του προστίμου. Συνεπώς, αντιθέτως προς τους ισχυρισμούς της προσφεύγουσας, ο διαχωρισμός των μεταφορέων σε μεγάλους, μεσαίους και μικρούς που έγινε στα σημεία 151 και 152 του αιτιολογικού της Απόφασης προκειμένου να καθοριστει το ύψος του προστίμου τηρεί πλήρως το γράμμα και τον σκοπό των κατευθυντηρίων γραμμών. Εξάλλου, η προσφεύγουσα δεν αμφισβητεί τα ποσοστά επί τοις εκατό που χρησιμοποιήθηκαν στη συγκριτική εξέταση που εκτίθεται στο σημείο 151 του αιτιολογικού της Απόφασης ούτε το ότι εν προκειμένω υπήρχαν σημαντικές διαφορές μεγέθους μεταξύ των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων. Συνεπώς, ο ισχυρισμός ότι η Επιτροπή έσφαλε διακρίνοντας μεταξύ των διαφόρων ειδών μεταφορέων δεν μπορεί να γίνει δεκτός και η προσφεύγουσα δεν μπορεί να προσάπτει στην Επιτροπή το ότι θεώρησε ότι το μέγεθος των επιχειρήσεων αποτελούσε την κατάλληλη βάση για να εκτιμηθεί το ειδικό βάρος και η σημασία της κάθε μιας στην αγορά καθώς και ο πραγματικός αντίκτυπος της συμπεριφοράς της στον ανταγωνισμό.

286 Συνεπώς, το σκέλος αυτό πρέπει να απορριφθεί.

B — Επί του δευτέρου σκέλους, με το οποίο προβάλλεται εσφαλμένη εκτίμηση της διάρκειας της παραβάσεως

Επιχειρηματολογία των διαδίκων

287 Η προσφεύγουσα ισχυρίζεται ότι αυτό που η Απόφαση χαρακτηρίζει ως «συμφωνία» ήταν στην πραγματικότητα μια πρακτική διαβουλεύσεων μεταξύ των εταιριών που δραστηριοποιούνταν στις γραμμές Ελλάδα-Ιταλία, η οποία πρακτική έχει ιστορία δεκαετιών και απλώς συνεχίστηκε μετά την 1η Ιουλίου 1987, ημερομηνία ενάρξεως της ισχύος του κανονισμού 4056/86. Προσάπτει στην Επιτροπή ότι δεν θεώρησε την επί δεκαετίες ύπαρξή της ως ελαφρυντική περίσταση, αλλ' αντιθέτως

εκτίμησε ότι η συνέχιση και η εφαρμογή αυτής της «συνήθους πρακτικής» αποτελεί ιδιαίτερος επιβαρυντική περίσταση. Συγκεκριμένα, αφενός, η Επιτροπή θεώρησε τη «συνήθη πρακτική» ως «μεγάλης διάρκειας» (σημείο 155 του αιτιολογικού της Αποφάσεως) και, αφετέρου, εξάντλησε τα όρια της αυστηρότητας επιβάλλοντας στην προσφεύγουσα, για κάθε έτος παραβάσεως, την ανώτατη επιτρεπτή προσαύξηση (10 %), παρά το γεγονός ότι οι κατευθυντήριες γραμμές προβλέπουν, για τις παραβάσεις μεγάλης διάρκειας (πάνω από πέντε χρόνια), προσαύξηση που μπορεί να φθάσει μέχρι το 10 % (βλ. τις κατευθυντήριες γραμμές, σημείο 1 Β, παράγραφος 1, τρίτη περίπτωση). Έτσι, επί του προστίμου που επιβλήθηκε στην προσφεύγουσα εφαρμόστηκε σημαντικότερη προσαύξηση κατά 70 % (βλ. σημείο 156 του αιτιολογικού της Αποφάσεως) του ήδη υψηλού βασικού ποσού (2 εκατομμύρια ECU), οπότε το συνολικό βασικό πρόστιμο ανήλθε σε 3,4 εκατομμύρια ECU (σημείο 158 του αιτιολογικού της Αποφάσεως).

- 288 Η Επιτροπή διαπιστώνει ότι η προσφεύγουσα δεν αμφισβητεί το χρονικό σημείο ενάρξεως (1η Ιουλίου 1987) και το χρονικό σημείο λήξεως (Ιούλιος του 1994) της συμφωνίας και υπενθυμίζει ότι, όπως προβλέπουν οι κατευθυντήριες γραμμές, οι παραβάσεις με διάρκεια μεγαλύτερη των πέντε ετών θεωρούνται ως μεγάλης διάρκειας. Επιπλέον, η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι δύναται να επιβάλει προσαύξηση μέχρι 10 % για κάθε έτος παραβάσεως και θεωρεί ότι εν προκειμένω ενήργησε εντός των καθορισμένων ορίων.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

- 289 Από τις κατευθυντήριες γραμμές προκύπτει ότι ένα ποσό το οποίο αντιστοιχεί στη διάρκεια της παραβάσεως μπορεί να υπολογισθεί και να προστεθεί στο γενικό βασικό ποσό (που υπολογίζεται αναλόγως της σοβαρότητας) και ότι, προς τούτο, η Επιτροπή πρέπει να διακρίνει μεταξύ τριών ειδών παραβάσεων: των παραβάσεων σύντομης διάρκειας (κατά κανόνα βραχύτερης του ενός έτους), μέσης διάρκειας (κατά κανόνα, από ένα έως πέντε έτη) και μεγάλης διάρκειας (κατά κανόνα, μεγαλύτερης των πέντε ετών).

290 Προβλέπεται ότι καμία προσαύξηση δεν επιβάλλεται για τις παραβάσεις σύντομης διάρκειας. Αντιθέτως, για τις παραβάσεις μέσης διάρκειας, προβλέπεται ότι η Επιτροπή μπορεί να επιβάλει προσαύξηση που μπορεί να φθάσει έως το 50 % του γενικού βασικού ποσού (του επιβληθέντος λόγω της σοβαρότητας της παραβάσεως). Όσον αφορά τις παραβάσεις μεγάλης διάρκειας, η προσαύξηση αυτή που εφαρμόζεται για κάθε έτος μπορεί να ισούται με το 10 % του ποσού που έχει καθορισθεί με βάση τη σοβαρότητα της παραβάσεως. Στις κατευθυντήριες γραμμές επισημαίνεται ότι, κατά τον τρόπο αυτόν, η Επιτροπή θέλησε να ενισχύσει αισθητά, σε σύγκριση με την προηγούμενη πρακτική, την προσαύξηση που εφαρμόζεται για τις παραβάσεις μεγάλης διάρκειας, προκειμένου να επιβληθούν ουσιαστικές κυρώσεις για περιορισμούς οι οποίοι παρήγαγαν επί μεγάλο χρονικό διάστημα τις επιβλαβείς τους συνέπειες έναντι των καταναλωτών.

291 Από το σημείο 153 του αιτιολογικού της Αποφάσεως προκύπτει ότι η Επιτροπή θεώρησε ότι, όσον αφορά τη Στρίντζης και την προσφεύγουσα, η παράβαση άρχισε το αργότερο στις 18 Ιουλίου 1987 και διήρκεσε έως τον Ιούλιο του 1994 (ημερομηνία ενάρξεως των ερευνών της Επιτροπής). Μια τέτοια παράβαση χαρακτηρίζεται από την Επιτροπή ως «μεγάλης διάρκειας» για την προσφεύγουσα, τη Στρίντζης και την Καραγεώργης (σημείο 155 του αιτιολογικού της Αποφάσεως). Η Επιτροπή έκρινε ότι οι διαπιστώσεις αυτές δικαιολογούσαν «αύξηση των προστίμων κατά 10 % για κάθε έτος της παράβασης» για την προσφεύγουσα και τη Στρίντζης, δηλαδή αύξηση κατά 70 % (σημείο 156 του αιτιολογικού της Αποφάσεως). Στον πίνακα 2 αναγράφονται τα ποσά των προσαυξήσεων που επιβλήθηκαν στις διάφορες εταιρίες.

292 Σημειωτέον ότι η προσφεύγουσα δεν αμφισβήτησε ούτε την ημερομηνία ενάρξεως της εκτιμωμένης διάρκειας της παραβάσεως, δηλαδή την 1η Ιουλίου 1987 —υπογραμμίζει μάλιστα ότι οι συμφωνίες υπήρχαν ακόμη και πριν από την ημερομηνία αυτή— ούτε την ημερομηνία παύσεώς της (Ιούλιος 1994), και συνεπώς το ότι η παράβαση διήρκεσε επτά έτη. Συνεπώς και στο μέτρο κατά το οποίο οι κατευθυντήριες γραμμές προβλέπουν ότι οι παραβάσεις διάρκειας άνω του έτους πρέπει να θεωρούνται παραβάσεις μεγάλης διάρκειας και ότι οι παραβάσεις αυτές δικαιολογούν την εφαρμογή ετήσιας προσαυξήσεως που μπορεί να ισούται με το 10 % του ποσού που επιβάλλεται για τη σοβαρότητα της παραβάσεως, η προσφεύγουσα δεν μπορεί να επικαλείται παράβαση των κριτηρίων που καθόρισαν οι κατευθυντήριες γραμμές.

293 Ο ισχυρισμός της προσφεύγουσας με τον οποίο προσάπτει στην Επιτροπή ότι έκρινε την παράβαση ως μεγάλης διάρκειας, αντί να εφαρμόσει μια ελαφρυντική περίσταση λόγω του ότι επρόκειτο περί μιας πρακτικής διαβουλεύσεων χρονολογούμενης από δεκαετίες, δεν μπορεί να γίνει δεκτός. Η ημερομηνία που ελήφθη υπόψη ως ημερομηνία ενάρξεως της διάρκειας της παραβάσεως στην Απόφαση απορρέει αποκλειστικώς από την εκτίμηση της Επιτροπής βάσει των αποδείξεων που διαθέτει προς στήριξη των συμπερασμάτων της περί της υπάρξεως και της εκτάσεως της παραβάσεως. Συνεπώς, αντιθέτως προς τους ισχυρισμούς της προσφεύγουσας, το γεγονός ότι η κολαζόμενη συμπεριφορά άρχισε στην πραγματικότητα σε ημερομηνία πολύ προγενέστερη αυτής την οποία λαμβάνει υπόψη η Απόφαση ουδόλως μπορεί να θεωρηθεί ως ελαφρυντική περίσταση.

294 Τέλος, υπενθυμίζεται ότι, ενώ τα επιχειρήματα της προσφεύγουσας περί του παραδοσιακού χαρακτήρα των επαφών μεταξύ των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στις ναυτιλιακές γραμμές στην Ελλάδα, τους οποίους δήθεν παρότρυναν οι ελληνικές αρχές, δεν μπορούν να γίνουν δεκτά για να υποστηριχθεί ότι οι εν λόγω συμφωνίες δεν ενέπιπταν στην απαγόρευση των περιοριστικών του ανταγωνισμού συμφωνιών του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης, έγιναν ωστόσο δεκτά ως ελαφρυντικές περιστάσεις. Πράγματι, στο σημείο 163 του αιτιολογικού της Αποφάσεως, η Επιτροπή δέχθηκε ότι «η συνήθης πρακτική —που δεν επιβάλλεται άμεσα από το νομοθετικό ή το κανονιστικό πλαίσιο— του καθορισμού των εγχώριων ναύλων στην Ελλάδα μέσω διαβούλευσης όλων των εγχώριων φορέων εκμετάλλευσης (κατά την οποία αναμενόταν να υποβάλουν κοινή πρόταση) και της εκ των υστέρων απόφασης του Υπουργείου Εμπορικής Ναυτιλίας μπορεί να προκάλεσε ορισμένες αμφιβολίες στις ελληνικές εταιρίες που ασκούν δραστηριότητες και στις εσωτερικές γραμμές για το κατά πόσον η διαβούλευση για τον καθορισμό τιμών στις διεθνείς γραμμές συνιστούσε πράγματι παράβαση». Βάσει των διαπιστώσεων αυτών η Επιτροπή επέβαλε μείωση των προστίμων κατά 15 % για όλες τις επιχειρήσεις (σημείο 163 του αιτιολογικού της Αποφάσεως).

295 Συνεπώς, το σκέλος αυτό πρέπει ωσαύτως να απορριφθεί.

Γ — *Επί του τρίτου σκέλους, με το οποίο προβάλλεται εσφαλμένη εκτίμηση των επιβαρυντικών περιστάσεων*

Επιχειρηματολογία των διαδίκων

- 296 Η προσφεύγουσα θεωρεί ότι οι επιβαρυντικές περιστάσεις που η Απόφαση έλαβε υπόψη εις βάρος της στα σημεία 159 έως 161 του αιτιολογικού της είναι αστήρικτες, ανακριβείς, μονομερείς και μεροληπτικές και ισχυρίζεται ότι η Απόφαση παραβιάζει τις θεμελιώδεις αρχές της αναλογικότητας, της απαγορεύσεως των διακρίσεων και της χρηστής διοικήσεως.
- 297 Πρώτον, αμφισβητεί ότι είχε ρόλο πρωτοστάτη στη σύμπραξη και υπενθυμίζει ότι επρόκειτο για «συνήθη πρακτική» που προϋπήρχε επί δεκαετίες, όπως αναγνωρίζει η ίδια η Απόφαση. Προσθέτει συναφώς ότι από το 1981 μέχρι τα μέσα του 1987 δραστηριοποιούνταν μόνο με ένα πλοίο στη γραμμή Ελλάδα-Ιταλία, στην οποία κυριαρχούσαν άλλες εταιρίες, όπως η Καραγεώργης, η Σπρίντζης, η HML, η Adriatica και η Βεντούρης, οι οποίες εκμεταλλεύονταν μεγαλύτερο αριθμό πλοίων.
- 298 Δεύτερον, η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι το τηλετύπημα της 15ης Μαρτίου 1989 δεν είναι αρκετό για να θεωρηθεί ότι η προσφεύγουσα «πρωτοστάτησε» σε ένα «καρτέλ», λαμβανομένου υπόψη ότι προϋπήρχε «συνήθης πρακτική».
- 299 Τρίτον, κακώς η Απόφαση προσάπτει στις Μινωικές Γραμμές ότι «οργάνωσαν [...] συσκέψεις "με τις εταιρίες που συμμετείχαν στην παράβαση"». Συγκεκριμένα, τα από 21 Μαΐου 1992 και 24 Νοεμβρίου 1993 τηλετυπήματα της ΕΤΑ επί των οποίων στηρίζεται η μομφή της Επιτροπής (βλ. τα σημεία 30, 37 και 38 του αιτιολογικού της Αποφάσεως) περιέχουν μια απλή εκ των υστέρων ενημέρωση των Μινωικών Γραμμών από την ΕΤΑ για μια σύσκεψη που είχε ήδη αποφασιστεί (τηλετύπημα της

21ης Μαΐου 1992) και για μια άλλη συνάντηση που είχε ήδη πραγματοποιηθεί (τηλετύπημα της 24ης Νοεμβρίου 1993). Επομένως, δεν ήταν δυνατόν οι Μινωικές Γραμμές να «οργάνωσαν» (κατά τη διατύπωση της Αποφάσεως) τις δύο πιο πάνω συσκέψεις, για τις οποίες απλώς ενημερώθηκαν εκ των υστέρων. Τέλος, εφόσον η «οργάνωση» των εν λόγω συναντήσεων δεν μπορούσε να προσαφθεί στην ΕΤΑ, κατά μείζονα λόγο δεν μπορούσε να προσαφθεί ούτε στην προσφεύγουσα.

- 300 Τέταρτον, η προσφεύγουσα αμφισβητεί ότι «“παρακολουθούσε” τις πράξεις του καρτέλ». Η επιλεκτική, αποσπασματική, ελλιπής και σε κάθε περίπτωση εκ των υστέρων ενημέρωση που είχε από την ΕΤΑ δεν της επέτρεπε να «παρακολουθεί» τις πράξεις του εν λόγω καρτέλ. Εν προκειμένω, η προσφεύγουσα θεωρεί ιδιαίτερος εύλωπτο το τηλετύπημα της 24ης Νοεμβρίου 1993 που της απέστειλε η ΕΤΑ, το οποίο θεωρεί ότι περιέχει σκόπιμες υπερβολές λόγω της θελήσεως του Π. Σφηνιά να παρουσιάσει ως έργο του μια σημαντική επιτυχία.
- 301 Πέμπτον, η προσφεύγουσα αρνείται ότι «προσπάθησε επίσης να διευρύνει τη συνεργασία των εταιριών» και αμφισβητεί την ερμηνεία κάθε ενός από τα τηλετυπήματα στα οποία η Επιτροπή αναφέρεται στο πλαίσιο της εκτιμήσεως της επιβαρυντικής αυτής περιστάσεως.
- 302 Έκτον, η προσφεύγουσα αμφισβητεί ότι κατέβαλε προσπάθεια «παρακώλυσης της Επιτροπής κατά τη διεξαγωγή των ερευνών της». Υποστηρίζει ότι κακώς η Απόφαση αναφέρει ότι «οι Μινωικές Γραμμές πρότειναν τη διαφοροποίηση των τιμών κάθε εταιρίας κατά 1 % για τέσσερις κατηγορίες καμπίνων», καθόσον η ενέργεια αυτή δεν ήταν δική της αλλά της ΕΤΑ. Εν προκειμένω, διευκρινίζει ότι δεν έδωσε οδηγίες ή εντολές ούτε ενημερώθηκε και ούτε ενέκρινε την ενέργεια αυτή.
- 303 Η προσφεύγουσα καταλήγει εντεύθεν στο ότι η Απόφαση, εξαντλώντας τα όρια της αυστηρότητας, κακώς αύξησε κατά 10 % το βασικό ποσό του προστίμου μόνο γι' αυτήν, θεωρώντας την ως δήθεν πρωτοστάτη του καρτέλ.

304 Στη συνέχεια, η προσφεύγουσα προβάλλει παραβίαση της αρχής της ισότητας όσον αφορά τον τρόπο κατά τον οποίο η Επιτροπή εκτίμησε τις επιβαρυντικές περιστάσεις.

305 Η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι άλλες εγκαλούμενες εταιρίες έχουν αποδουθεί σε ενέργειες και πρωτοβουλίες ανάλογες με αυτές της ΕΤΑ που η Επιτροπή καταλογίζει στην προσφεύγουσα. Υπό τις συνθήκες αυτές, με το να χαρακτηρίσει τις Μινωικές Γραμμές ως «πρωτοστάτη του καρτέλ», η Απόφαση παραβιάζει την αρχή της ισότητας καθόσον περιάγει την προσφεύγουσα σε δυσμενέστερη θέση από αυτή των ανταγωνιστών της.

306 Η προσφεύγουσα αναφέρεται πρώτ' απ' όλα στην κατάσταση της σε σύγκριση με την κατάσταση της Στρίντζης. Ισχυρίζεται ότι από την ανάγνωση του συνόλου των σημείων 13, 14, 16, 18, 19, 24, 25 και 35 του αιτιολογικού της Αποφάσεως προκύπτει σαφώς ότι η Στρίντζης διαδραμάτισε, στην εξέλιξη των γεγονότων, ρόλο τουλάχιστον όμοιο, αν όχι σπουδαιότερο του ρόλου που είχε η ΕΤΑ και που καταλογίστηκε στις Μινωικές Γραμμές, χωρίς παρά ταύτα οι πρωτοβουλίες της να θεωρηθούν επιβαρυντική περίπτωση αντιθέτως με αυτό που συνέβη στην περίπτωση της προσφεύγουσας. Ενεργώντας κατ' αυτόν τον τρόπο, η Επιτροπή παραβίασε κατάφωρα την αρχή της ίσης μεταχείρισεως. Στη συνέχεια, η προσφεύγουσα επικρίνει την Επιτροπή για το ότι στην Απόφαση αγνόησε το γεγονός ότι και η Στρίντζης είχε δρομολογημένο πλοίο στη γραμμή του Μπρίντζι κατά τα έτη 1989, 1990 και 1991 και της προσάπτει το γεγονός ότι η Απόφαση χαρακτηρίζει την προσφεύγουσα ως «πρωτοστάτη» της διευρύνσεως της συνεργασίας με τις εταιρίες των νοτίων γραμμών, παρά το γεγονός ότι ουδέποτε είχε παρουσία στις γραμμές αυτές, σε αντίθεση με τη Στρίντζης στην οποία δεν καταλογίζεται αυτή η επιβαρυντική περίπτωση. Επιπλέον, αναφέρεται στη μεταχείριση που επιφυλάχθηκε στην Καραγεώργης, εταιρία στην οποία τα σημεία 18, 21 και 33 του αιτιολογικού της Αποφάσεως καταλογίζουν ανάλογες πρωτοβουλίες, χωρίς η Επιτροπή να τις θεωρήσει ως επιβαρυντικές περιστάσεις.

307 Η Επιτροπή αμφισβητεί τον ισχυρισμό της προσφεύγουσας ότι η Απόφαση κακώς τη χαρακτηρίζει ως πρωταγωνιστή για τη δημιουργία του καρτέλ και ότι η Επιτροπή παραβίασε την αρχή της ίσης μεταχείρισεως και την αρχή της αναλογικότητας κατά τον καταλογισμό των επιβαρυντικών περιστάσεων. Αναφέρεται στα σημεία 159 έως

161 του αιτιολογικού της Αποφάσεως, όπου παρατίθεται πλήθος αποδεικτικών στοιχείων από τα οποία προκύπτουν τόσο ο πρωταγωνιστικός ρόλος της προσφεύγουσας στη δημιουργία του καρτέλ και στην παρακολούθηση των πράξεών του όσο και η προσπάθεια της προσφεύγουσας να παρεμποδίσει τις έρευνες της Επιτροπής.

- 308 Άλλωστε, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι, κατά τον καθορισμό τους ύψους των προστίμων, έλαβε υπόψη, όπως επιβάλλει η νομολογία, τη συνολική συμπεριφορά των εγκαλουμένων επιχειρήσεων και τον ρόλο που η κάθε μία διαδραμάτισε. Υποστηρίζει ότι από τα στοιχεία που υπάρχουν είναι σαφές ότι η προσφεύγουσα είχε αναλάβει περισσότερες πρωτοβουλίες από τις άλλες εμπλεκόμενες εταιρίες όχι μόνο για την υποβολή προτάσεων, αλλά και για την οργάνωση συναντήσεων, την ενημέρωση των άλλων εταιριών για τις απαντήσεις της προσφεύγουσας στην αίτηση παροχής πληροφοριών της Επιτροπής καθώς και την προσπάθεια παρεμποδίσεως των ελέγχων της Επιτροπής.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

- 309 Από τις κατευθυντήριες γραμμές (σημείο 2) προκύπτει ότι η Επιτροπή μπορεί να αυξήσει το βασικό ποσό του επιβαλλομένου προστίμου λαμβάνοντας υπόψη της επιβαρυντικές περιστάσεις. Οι κατευθυντήριες γραμμές εκθέτουν μια σειρά επιβαρυντικών περιστάσεων που μπορούν να γίνουν δεκτές, όπως το να έχουν διαπράξει οι επιχειρήσεις κατά το παρελθόν παρόμοια παράβαση, η παντελής άρνηση συνεργασίας ή ακόμη και οι απόπειρες παρεμποδίσεως της έρευνας κατά τη διεξαγωγή της, το γεγονός ότι η εν λόγω επιχείρηση πρωτοστάτησε στην παράβαση ή προέτρεψε άλλες επιχειρήσεις να τη διαπράξουν ή ακόμη η επιβολή αντιποίνων εις βάρος άλλων επιχειρήσεων προκειμένου να εξασφαλισθεί η «συμμόρφωσή» τους με τις αποφασισθείσες παράνομες πρακτικές που ενδεχομένως τέθηκαν σε εφαρμογή. Οι κατευθυντήριες γραμμές αναφέρουν επίσης την ενδεχόμενη ανάγκη της Επιτροπής να επιβάλλει προσαυξήσεις επί των βασικών ποσών των προστίμων, ώστε αυτά να υπερβαίνουν το ύψος του αθέμπτου οφέλους που αποκομίστηκε χάρη στην παράβαση, εφόσον είναι αντικειμενικά δυνατός ο υπολογισμός του.

310 Η Επιτροπή εξέθεσε στα σημεία 159 έως 161 του αιτιολογικού της Αποφάσεως τα στοιχεία που θεώρησε ως επιβαρυντικές περιστάσεις εις βάρος εκάστης των αποδεκτριών επιχειρήσεων.

1. Επί του ρόλου του πρωτοστάτη της συμπράξεως

311 Όσον αφορά την προσφεύγουσα, η Επιτροπή έκρινε σκόπιμο (σημείο 159 του αιτιολογικού της Αποφάσεως) να αυξήσει το πρόστιμο κατά 25 %, λαμβανομένου υπόψη του ότι πρωτοστάτησε στη σύμπραξη.

312 Η Επιτροπή κατέληξε στο συμπέρασμα αυτό αφού έλαβε υπόψη της ορισμένα στοιχεία.

313 Πρώτον, έκρινε ότι η προσφεύγουσα προσπάθησε να πείσει την ANEK να μετάσχει στη σύμπραξη. Συναφώς, αρκεί η ανάγνωση του τηλετυπήματος των Μίνωικών Γραμμών της 15ης Μαρτίου 1989 για να διαπιστωθεί ότι τούτο όντως συνέβη.

314 Δεύτερον, η Επιτροπή έκρινε ότι η προσφεύγουσα συζήτησε με τη Βεντούρης σχετικά με την τιμολογιακή πολιτική της στη γραμμή της Ορθόνα (βλ. το έγγραφο της ΕΤΑ της 25ης Φεβρουαρίου 1992) και οργάνωσε και διηύθυνε συσκέψεις με τις εταιρίες που συμμετείχαν στην παράβαση (βλ. τα τηλετυπήματα της ΕΤΑ της 21ης Μαΐου 1992 και της 24ης Νοεμβρίου 1993).

315 Υπογραμμίζεται ότι ορθώς η Απόφαση προσάπτει στην προσφεύγουσα ότι οργάνωσε και διηύθυνε συσκέψεις με τις εταιρίες που συμμετείχαν στην παράβαση (βλ. τα τηλετυπήματα της ΕΤΑ της 21ης Μαΐου 1992 και της 24ης Νοεμβρίου 1993).

316 Έτσι, όσον αφορά τη σύσκεψη της 21ης Μαΐου 1992, από το τηλετύπημα με την ίδια ημερομηνία της ΕΤΑ προς την προσφεύγουσα προκύπτει ότι η προσφεύγουσα πληροφορήθηκε ότι «θα πραγματοποι[ούνταν] σύσκεψη των ναυτιλιακών εταιριών της γραμμής Πάτρα-Ανκόνα, για τη διαμόρφωση του νέου τιμολογίου του 1993» καθώς και την ημερήσια διάταξη της συσκέψεως αυτής. Ομοίως, από ένα τηλετύπημα της 27ης Μαΐου 1992 προκύπτει ότι η ΕΤΑ ενημέρωσε την προσφεύγουσα για τις προτάσεις τις οποίες η ΕΤΑ διατύπωσε στη σύσκεψη των ναυτιλιακών εταιριών της 21ης Μαΐου 1992 και οι οποίες έγιναν αποδεκτές συνολικώς.

317 Όσον αφορά τη συνεδρίαση της 24ης Νοεμβρίου 1993, ένα τηλετύπημα που έστειλε την ίδια ημερομηνία η ΕΤΑ στην έδρα της προσφεύγουσας εκθέτει τα εξής:

«Είμαστε στην ευχάριστη θέση να σας ενημερώσουμε ότι κατά τη σημερινή συνεδρίαση επιτύχαμε συμφωνία αναπροσαρμογής του τιμολογίου φορτηγών οχημάτων σε ποσοστό περίπου 15 %.

Έναρξη συμφωνίας άμεση, από 16.12.93.

Είμαστε πολύ ευχαριστημένοι, διότι ξεκινήσαμε με πρόβλημα κατάρρευσης της προϋπάρχουσας συμφωνίας, λόγω των αντιθέσεων των εταιριών Κοσμά-Γιαννάτου και Βεντούρη Α, τη θεραπεύσαμε και σιγά-σιγά, ανατρέποντας το 5 έως 10 % (θέσεις Στρίντζη, Βεντούρη Γ και Adriatica), ολοκληρώσαμε στο ποσοστό που σας προαναφέραμε [...].»

318 Από το έγγραφο αυτό προκύπτει ότι, στις 24 Νοεμβρίου 1993, διεξήχθη μια συνεδρίαση στην οποία παρέστησαν δεκατέσσερις ναυτιλιακές εταιρίες και η οποία είχε ως αντικείμενο την αναπροσαρμογή των εφαρμοστέων τιμών στις γραμμές από Πάτρα προς Ανκόνα, προς Μπρίντζι και προς Μπάρι. Το εν λόγω έγγραφο εμφανίζει ότι ο πράκτορας της προσφεύγουσας είχε σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη των διαπραγματεύσεων.

- 319 Τρίτον, η Επιτροπή έλαβε υπόψη της το ότι η προσφεύγουσα όχι μόνον παρακολουθούσε τις πράξεις του καρτέλ, αλλά προσπάθησε επίσης να διευρύνει τη συνεργασία των εταιριών (βλ. τηλετυπήματα της 15ης Μαρτίου 1989, της 7ης Ιανουαρίου 1992, της 25ης Φεβρουαρίου 1992, της 7ης Ιανουαρίου 1993, της 24ης Σεπτεμβρίου 1993 και της 26ης Μαΐου 1994).
- 320 Τα τηλετυπήματα της 15ης Μαρτίου 1989, της 25ης Φεβρουαρίου 1992 και της 24ης Σεπτεμβρίου 1993 εξετάστηκαν ανωτέρω και κρίθηκε ότι αποδείχθηκαν οι επιβαρυντικές περιστάσεις τις οποίες η Επιτροπή συνήγαγε εντεύθεν εις βάρος της προσφεύγουσας.
- 321 Το τηλετύπημα της 7ης Ιανουαρίου 1992, το οποίο η προσφεύγουσα έστειλε στην ANEK, στη Στρίντζης και στην Καραγεώργης, όπως εκτίθεται στο σημείο 27 του αιτιολογικού της Αποφάσεως χωρίς η προσφεύγουσα να αντιλέξει, προειδοποιεί τις εταιρίες αυτές ότι πολλοί εισαγωγείς αυτοκινήτων οχημάτων «προσπαθούν με διάφορους τρόπους να παρασύρουν τις εταιρίες [...] σε ένα τιμολογιακό ανταγωνισμό». Το τηλετύπημα συνεχίζει ως εξής: «Σας προτείνουμε την τήρηση μιας ενιαίας πολιτικής, που θα μας αποτρέψει από τον κατήφορο». Η προσφεύγουσα πρότεινε να οριστεί τιμή από όλες τις εταιρίες και τους ζήτησε να συμφωνήσουν «προκειμένου να δώσου[ν] απάντηση στην εταιρία Calberson που [...] [είχε] επικοινωνήσει με όλες τις εταιρίες».
- 322 Όσον αφορά το τηλετύπημα της 7ης Ιανουαρίου 1993, πρόκειται για έγγραφο το οποίο απηύθυνε η προσφεύγουσα στη Στρίντζης, στην ANEK και στην Καραγεώργης, προκειμένου να προτείνει αναπροσαρμογή των ναύλων για τα οχήματα στις γραμμές Ελλάδα-Ιταλία. Εκθέτει τα εξής:

«Η επιλογή μας να προχωρήσουμε σε συμφωνία μαζί σας για την αναπροσαρμογή, χωρίς προηγούμενη συνεννόηση με τις εταιρίες των άλλων γραμμών της Ιταλίας, οφείλεται στην εκτίμησή μας ότι θα εμπλακούμε σε ατέρμονες συζητήσεις. Πιστεύουμε ότι η κοινή πρωτοβουλία αυτή θα εκτιμηθεί θετικά από τις εταιρίες αυτές. Σε αρνητική περίπτωση, νομίζουμε ότι η διαρροή αυτοκινήτων προς φθηνότερα λιμάνια δεν θα ξεπεράσει το 15 % που μας καλύπτει η αναπροσαρμογή των ναύλων. [...] Σε αναμονή της συμφωνίας σας.»

323 Από το τηλετύπημα αυτό προκύπτει ότι η προσφεύγουσα αποφάσισε να συνεννοηθεί απευθείας με τους κυριότερους ανταγωνιστές της στη γραμμή Πάτρα-Ανκόνα, δηλαδή με τη Στρίντζης, την ANEK και την Καραγεώργης και να αναστείλει τις διαπραγματεύσεις με τις εταιρίες που δραστηριοποιούνταν στις άλλες γραμμές, πράγμα το οποίο εμφάνει τη σπουδαιότητα του ρόλου της προσφεύγουσας στη λειτουργία και στην εξέλιξη των συμπράξεων. Τέλος, η αναφορά στην αναγκαιότητα πραγματοποίησής της αναπροσαρμογής «χωρίς προηγούμενη συνεννόηση με τις εταιρίες των άλλων γραμμών της Ιταλίας» την οποία περιέχει το τηλετύπημα αυτό έχει την έννοια ότι εμφάνει τη βούληση της προσφεύγουσας να αποδείξει ότι όντως υπήρχε δυνατότητα επιτεύξεως συμφωνίας και, συνεπώς, αποτελεί παρότρυνση προς τις άλλες εταιρίες της γραμμής Πάτρα-Ανκόνα να υιοθετήσουν τη συμφωνία αυτή. Συνεπώς, αντιθέτως προς τους ισχυρισμούς της προσφεύγουσας, η δήλωση αυτή αποτελεί όντως απόδειξη της προσπάθειάς της «να διευρύνει τη συνεργασία των εταιριών».

324 Το τηλετύπημα της 26ης Μαΐου 1994, το οποίο έστειλε η ΕΤΑ στην έδρα της προσφεύγουσας, εκθέτει τα εξής:

«Με βάση τις συνθήκες που έχουν διαμορφωθεί στην αγορά λόγω των υψηλών επιτοκίων στα repos, overnight και χορηγήσεις, ουδείς πληρώνει με μετρητά, αλλά όλοι με επιταγές προθεσμακές.

Για την αντιμετώπιση του φαινομένου αυτού, δώσαμε ήδη εντολή στο γραφείο του Πειραιά για περιορισμό των πιστώσεων.

Σας είναι γνωστό ότι η πελατεία μας σε αντίδραση μας κατήγγειλε σ' εσάς αναζητώντας τη διέξοδο, με την έκδοση εισιτηρίων μέσω Ηρακλείου, όπου συνεχίζετε τις πιστώσεις.

Εμείς έχουμε αναλάβει πρωτοβουλία στη γραμμή της Ιταλίας, για να διαμορφώσουμε νέο τιμολόγιο, διαφορετικό για τις συναλλαγές τοις μετρητοίς και διαφορετικό για τις συναλλαγές επί πιστώσει, με επιταγές δίμηνης προθεσμίας.

Το πρόβλημά μας εντοπίζεται στο ότι πρέπει να συμφωνήσουν 16 εταιρίες. Παρ' όλα αυτά, είμαστε αισιόδοξοι. [...]»

325 Το τηλετύπημα αυτό αναφέρεται σε μια ιδιαίτερη προβληματική, οφειλόμενη στην όλο και πιο διαδεδομένη πρακτική των πελατών των εταιριών να πληρώνουν με προθεσμιακές επιταγές και όχι τοις μετρητοίς και σε μια πρωτοβουλία με σκοπό τη διαμόρφωση νέου τιμολογίου στις γραμμές της Ιταλίας, διαφορετικού για τις συναλλαγές τοις μετρητοίς απ' ό,τι για τις συναλλαγές επί πιστώσει, με επιταγές δίμηνης προθεσμίας. Η φράση «εμείς έχουμε αναλάβει πρωτοβουλία» αποδεικνύει τον ρόλο που ανάλαβε ο πράκτορας της προσφεύγουσας ως επικεφαλής των πρωτοβουλιών ή ως πρωτοστάτης, μολονότι το έγγραφο δεν διευκρινίζει επαρκώς σε ποιες άλλες εταιρίες απευθύνθηκαν οι πρωτοβουλίες της ΕΤΑ.

326 Από τις σκέψεις αυτές προκύπτει ότι η Επιτροπή απέδειξε επαρκώς κατά νόμο ότι η προσφεύγουσα έπαιξε σημαντικό ρόλο στην τέλεση των κολαζόμενων πράξεων που ορθώς χαρακτηρίστηκαν ως σύμπραξη.

327 Τέλος, λόγω της αποδεικτικής δυνάμεως των άμεσων εγγράφων αποδείξεων, τα επιχειρήματα της προσφεύγουσας δεν μπορούν να γίνουν δεκτά. Πρώτον, το γεγονός ότι πριν από το 1987 στις γραμμές Ελλάδα-Ιταλία κυριαρχούσαν άλλες εταιρίες, όπως η Καραγεώργης, η Στρίντζης, η HML, η Adriatica ή η Βεντούρης, δεν ασκεί επιρροή κατά το μέτρο που η προσαπτόμενη παράβαση άρχισε μόλις το 1987. Δεύτερον, το γεγονός ότι υπήρχε στην Ελλάδα συνήθης πρακτική καθορισμού των ναύλων εσωτερικού μέσω διαβουλεύσεων μεταξύ όλων των εγχώριων μεταφορέων δεν έχει σημασία για την απόδειξη του αληθούς ρόλου της προσφεύγουσας. Ο ισχυρισμός αυτός μπορεί να νοηθεί μάλλον κατά τον αντίθετο τρόπο από αυτόν που είχε κατά νου η προσφεύγουσα, αν αποδειχθεί ότι αυτή περιλαμβανόταν μεταξύ των πιο σημαντικών επιχειρήσεων που εκτελούσαν δρομολόγια στις εσωτερικές γραμμές στην Ελλάδα.

- 328 Οι ισχυρισμοί περί εσφαλμένου καταλογισμού της συμπεριφοράς της ΕΤΑ στην προσφεύγουσα δεν μπορούν να γίνουν δεκτοί, όπως επισημάνθηκε ανωτέρω, κατά την εξέταση του δευτέρου λόγου ακυρώσεως.
- 329 Υπό τις συνθήκες αυτές, η προσφεύγουσα δεν μπορεί να προσάπτει στην Επιτροπή το γεγονός ότι έκρινε ότι η προσφεύγουσα ήταν ο πρωτοστάτης της συμπεράξεως και ότι ο ρόλος της ήταν ιδιαίτερα σπουδαίος σε σχέση με τον ρόλο των άλλων επιχειρήσεων, μεταξύ των οποίων η Στρίντζης και η Καραγεώργης.
- 330 Τέλος, η προσφεύγουσα δεν μπορεί ούτε να υποστηρίζει ότι η Επιτροπή παραβίασε την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως κατά τον καθορισμό του ύψους των προστίμων.
- 331 Κατ' αρχάς, κακώς η προσφεύγουσα ισχυρίζεται ότι η Επιτροπή αγνόησε παντελώς το γεγονός ότι και άλλες επιχειρήσεις, δηλαδή η Στρίντζης και η Καραγεώργης, είχαν επίσης αναλάβει διάφορες πρωτοβουλίες στο πλαίσιο της συμφωνίας για τον καθορισμό των τιμών. Αρχική διαπίστωση ότι οι δύο αυτές επιχειρήσεις δεν περιλαμβάνονται μεταξύ αυτών που έτυχαν (σημείο 164 του αιτιολογικού της Αποφάσεως) «μει[ώσεως] των προστίμων κατά 15 %», λόγω του ότι περιορίστηκαν απλώς να ακολουθήσουν τους πρωταίτιους της παραβάσεως.
- 332 Περαιτέρω, δεδομένου ότι αποδείχθηκε ο βασικός ρόλος της προσφεύγουσας στην παράβαση, πρέπει να απορριφθεί ο ισχυρισμός ότι η Απόφαση της προσάπτει ότι επιχείρησε να διευρύνει τη συνεργασία με τις εταιρίες των νοτίων γραμμών, παρά το γεγονός ότι ουδέποτε είχε παρουσία στις γραμμές αυτές, σε αντίθεση με τη Στρίντζης, ενώ και η ίδια εκμεταλλευόταν ένα πλοίο στη γραμμή του Μπρίντζι κατά τα έτη 1989, 1990 και 1991. Συναφώς, διευκρινίζεται ότι η Επιτροπή δεν της προσήψε μεμονωμένα το γεγονός ότι επιδίωξε να συνεργαστεί με τις εταιρίες που εξυπηρετούν τις νότιες γραμμές, αλλά έλαβε υπόψη της, γενικότερα, το γεγονός ότι πλείονα έγγραφα αποδείκνυαν ότι η προσφεύγουσα επιχείρησε επανειλημμένως, σε διαφορετικά πλαίσια, σε διαφορετικές γραμμές και σε διαφορετικά χρονικά σημεία, να διευρύνει τη συνεργασία των επιχειρήσεων.

- 333 Η προσφεύγουσα δεν μπορεί επίσης να ισχυρίζεται ότι υπέστη διάκριση κατά την εκτίμηση των επιβαρυντικών περιστάσεων σε σχέση με την Καραγεώργης. Μολονότι τα σημεία 18, 21 και 33 του αιτιολογικού της Αποφάσεως, τα οποία επικαλείται η προσφεύγουσα, εμφανίζουν βεβαίως ότι η Καραγεώργης μετέσχε στη σύμπραξη και μάλιστα ενεργώς, απαντώντας στα τηλετυπήματα της προσφεύγουσας προκειμένου να της επιβεβαιώσει ότι συμφωνεί για τα νέα τιμολόγια, ουδόλως εμφανίζουν ότι η εταιρία αυτή πρωτοστάτησε και προώθησε πρωτοβουλίες όπως η προσφεύγουσα.
- 334 Τέλος, επισημαίνεται ότι, όπως υποστηρίζει η Επιτροπή, ακόμη και αν υποθεθεί ότι η Στρίντζης και η Καραγεώργης έπαιξαν και αυτές πρωταγωνιστικό ρόλο στις συμπράξεις και ότι, κατά συνέπεια, κακώς η Επιτροπή παρέλειψε να τους επιβάλει την ίδια προσαύξηση του προστίμου, η τήρηση της αρχής της ίσης μεταχείρισεως πρέπει να συνδυάζεται με την τήρηση της αρχής της νομιμότητας, σύμφωνα με την οποία κανείς δεν μπορεί να επικαλείται υπέρ αυτού παρανομία που διαπράχθηκε προς όφελος τρίτου (προπαρατεθείσα απόφαση *Mayr-Melnhof κατά Επιτροπής*, σκέψεις 334 και 335).

2. Επί της απόπειρας παρεμποδίσεως των ελέγχων της Επιτροπής

- 335 Από τα σημεία 160 και 161 του αιτιολογικού της Αποφάσεως προκύπτει ότι η Επιτροπή αύξησε το πρόστιμο της προσφεύγουσας κατά 10 %, λόγω του ότι αυτή επιχείρησε να εμποδίσει τις έρευνες της Επιτροπής. Αφού η Επιτροπή απηύθηνε στα εμπλεκόμενα μέρη αιτήσεις για την παροχή πληροφοριών, η προσφεύγουσα πρότεινε τον Νοέμβριο του 1992 τη διαφοροποίηση των τιμών κάθε εταιρίας κατά 1 % για τέσσερις κατηγορίες καμπίνων, πράγμα το οποίο αποτελούσε, κατά την Επιτροπή, απόπειρα παρεμποδίσεως των ελέγχων της.
- 336 Στο σημείο 34 του αιτιολογικού της Αποφάσεως, η Επιτροπή εκθέτει ότι τον Νοέμβριο του 1992, μετά την αίτηση παροχής πληροφοριών που έστειλε η Επιτροπή σχετικά με τις τιμές στις γραμμές Ελλάδας-Ιταλίας, η προσφεύγουσα έστειλε τηλε-

τύπημα στην ANEK, στην Καραγεώργης και στη Στρίντζης στο οποίο δήλωσε τα εξής: «Λόγω της ευαισθησίας που μας δημιουργείται από το ερώτημα της Επιτροπής σχετικά με τα τιμολόγια μας στη γραμμή Ελλάδα-Ιταλία και μετά την προφορική ανταλλαγή απόψεων, σας προτείνουμε για συμφωνία τα παρακάτω: Από τις 17 κατηγορίες των τιμολογίων μας, εξαιρείται το DECK, όπου όλοι έχουμε ευαισθησία να μην είναι κανείς φθηνότερος, και για τις υπόλοιπες 16, ανά τέσσερις κατηγορίες (επιλογής του κ. Σακέλλη) [Στρίντζης], θα μειώσει η κάθε εταιρία 1 % το τιμολόγιό της». Στο τηλετύπημα αυτό εκτίθεται επίσης ότι η προσφεύγουσα έστειλε στην ANEK αντίγραφο της απαντήσεώς της στην προαναφερθείσα αίτηση παροχής πληροφοριών.

337 Το σημείο αυτό του αιτιολογικού της Αποφάσεως αναφέρει ένα τηλετύπημα που έστειλαν στις 6 Νοεμβρίου 1992 οι Μινωικές Γραμμές στην ANEK, στην Καραγεώργης και στη Στρίντζης, υπογεγραμμένο από τον Π. Σφηλιά, το οποίο έχει επισυναφθεί ως παράρτημα 31 στο υπόμνημα αντικρούσεως και του οποίου την ύπαρξη και την ακρίβεια δεν αμφισβήτησε η προσφεύγουσα. Πάντως, η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι η ενέργεια αυτή δεν ήταν δική της, αλλά της ΕΤΑ, και διευκρινίζει ότι δεν έδωσε οδηγίες ή εντολές ούτε ενημερώθηκε και ούτε ενέκρινε την ενέργεια αυτή. Το περιεχόμενο του τηλετυπήματος αυτού εμφανίζει σαφώς ότι ορθώς η Επιτροπή έκρινε ότι η προσφεύγουσα κατέβαλε προσπάθειες με σκοπό να παρακωλύσει τις έρευνές της.

338 Ομοίως, η προσφεύγουσα δεν αμφισβητεί ότι ενημέρωσε τις άλλες εταιρίες για τις απαντήσεις που έδωσε στην αίτηση παροχής υπηρεσιών της Επιτροπής, πρωτοβουλία η οποία, στο πλαίσιο της υπό κρίση υποθέσεως και ιδίως υπό το πρίσμα του τηλετυπήματος της 6ης Νοεμβρίου 1992, μπορούσε να ερμηνευθεί ως σκοπούσα στην παρακώλυση των ελέγχων της Επιτροπής.

339 Κατόπιν όλων των προεκτεθέντων, το τρίτο σκέλος αυτού του λόγου ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί στο σύνολό του.

Δ — *Επί του τετάρτου σκέλους, με το οποίο προβάλλεται εσφαλμένη εκτίμηση των ελαφρυντικών περιστάσεων*

Επιχειρηματολογία των διαδίκων

340 Η προσφεύγουσα προσάπτει στην Επιτροπή ότι της αναγνώρισε μόνον τις ελαφρυντικές περιστάσεις που εκτίθενται στα σημεία 162, 163 και 169 της Αποφάσεως, ενώ θεωρεί ότι στην περίπτωση της συντρέχουν όλες οι ελαφρυντικές περιστάσεις που αναφέρουν οι κατευθυντήριες γραμμές.

341 Ειδικότερα, υποστηρίζει ότι είχε παθητικό ρόλο, λαμβανομένου υπόψη του γεγονότος ότι ουδεμία πρωτοβουλία της ΕΤΑ δύναται να της καταλογιστεί και ότι η προσφεύγουσα δεν εφάρμοσε πραγματικά τις συμφωνίες, όπως αναγνωρίζει η Απόφαση. Επιπλέον, η προσφεύγουσα ισχυρίζεται ότι αμέσως μετά τον έλεγχο της 5ης και 6ης Ιουλίου 1994 απηύθυνε αυστηρότατες συστάσεις και προειδοποιήσεις στην ΕΤΑ για τις ενέργειες της τελευταίας. Ήταν βέβαιη ότι η συμπεριφορά της δεν ήταν παράνομη και ότι αντιθέτως απέβλεπε στη συμμόρφωση προς το νομοθετικό και κανονιστικό πλαίσιο και προς την πολιτική του ΥΕΝ, στοιχείο το οποίο βαίνει πέρα από την ύπαρξη δικαιολογημένης αμφιβολίας ως προς τον παράνομο χαρακτήρα της περιοριστικής πρακτικής. Υποστηρίζει ότι η όποια παράβαση θα μπορούσε να της προσαφθεί δεν διαπράχθηκε από αμέλεια, αλλά απλούστατα από πλήρη άγνοια του παράνομου χαρακτήρα της συμπεριφοράς της. Τέλος, η προσφεύγουσα επικαλείται το ότι συνεργάστηκε ουσιαστικά με την Επιτροπή από την πρώτη στιγμή και έδωσε όλες τις αναγκαίες πληροφορίες και διευκρινίσεις για όλες τις πτυχές της παρούσας υποθέσεως.

342 Τέλος, η μη αναγνώριση των ελαφρυντικών αυτών περιστάσεων συνιστά παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας και μεταχείριση γενεσιουργό δυσμενών διακρίσεων σε σχέση με τις άλλες επιχειρήσεις, στις οποίες αναγνωρίστηκαν περισσότερες ελαφρυντικές περιστάσεις. Ειδικότερα, υποστηρίζει ότι η συμπεριφορά της ANEK δεν προσέφερε τίποτε για τη διαλεύκανση της υποθέσεως, καθόσον πολύ πριν από την

αποστολή των υπομνημάτων της ANEK προς την Επιτροπή η προσφεύγουσα (όπως και άλλες εταιρίες) είχε αναφέρει και εξηγήσει στην Επιτροπή όλες τις διαβουλεύσεις μεταξύ των εταιριών και είχε τεθεί στη διάθεσή της για κάθε περαιτέρω στοιχείο.

- 343 Η προσφεύγουσα συνάγει εξ αυτών ότι υπό τις εν λόγω συνθήκες το ποσοστό μείωσης του προστίμου που της επιβλήθηκε (35 %) είναι ιδιαίτερα χαμηλό σε σύγκριση με εκείνο που επιβλήθηκε στη Marlines, στην Adriatica και στη Βεντούρης (45 %) καθώς και στην ANEK (70 %), λαμβανομένου υπόψη ιδίως ότι η μείωση αυτή στην ουσία εξουδετερώθηκε από την προηγούμενη αύξηση, κατά 35 %, του βασικού προστίμου μόνον ως προς τις Μινωικές Γραμμές, λόγω δήθεν επιβαρυντικών περιστάσεων.
- 344 Η Επιτροπή αμφισβητεί τους ισχυρισμούς της προσφεύγουσας ότι συντρέχουν υπέρ αυτής και άλλες ελαφρυντικές περιστάσεις και υπενθυμίζει ότι οι ελαφρυντικές περιστάσεις που έλαβε υπόψη εκτίθενται εμπεριστατωμένα στα σημεία 162 έως 169 του αιτιολογικού της Αποφάσεως.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

- 345 Από τις κατευθυντήριες γραμμές (σημείο 3) προκύπτει ότι η Επιτροπή μπορεί να μειώσει το βασικό ποσό για να λάβει υπόψη της, μεταξύ άλλων, τις ακόλουθες ελαφρυντικές περιστάσεις: το ότι η επιχείρηση έπαιξε αποκλειστικά παθητικό ρόλο στη διάπραξη της παραβάσεως ή μμήθηκε απλώς τη συμπεριφορά άλλων επιχειρήσεων, τη μη ουσιαστική εφαρμογή των παράνομων συμφωνιών ή πρακτικών, την παύση των παραβάσεων ταυτόχρονα με τις πρώτες ενέργειες της Επιτροπής (ιδίως τους ελέγχους), το ότι η επιχείρηση αμφέβαλε δικαιολογημένα σχετικά με τον παράνομο χαρακτήρα της περιοριστικής πρακτικής, το ότι η παράβαση διεπράχθη από αμέλεια και όχι εκ προθέσεως, και το ότι η επιχείρηση διασφάλισε ουσιαστική συνεργασία στο πλαίσιο της διαδικασίας, πέραν του πεδίου εφαρμογής της ανακοινώσεως σχετικά με τη μη επιβολή ή τη μείωση των προστίμων.

- 346 Από τα σημεία 162 έως 164 του αιτιολογικού της Αποφάσεως προκύπτει ότι η Επιτροπή έλαβε υπόψη της πλείονες ελαφρυντικές περιστάσεις όσον αφορά τις αποδέκτριες επιχειρήσεις.
- 347 Πρώτον (σημείο 163 του αιτιολογικού της Αποφάσεως), η Επιτροπή έκρινε ότι η συνήθης πρακτική του καθορισμού των εσωτερικών ναύλων στην Ελλάδα μέσω διαβουλεύσεως όλων των εγχωρίων μεταφορέων και της εκ των υστέρων αποφάσεως του YEN μπορεί να προκάλεσε ορισμένες αμφιβολίες στις ελληνικές εταιρίες που ασκούσαν δραστηριότητες και στις εσωτερικές γραμμές για το κατά πόσον η διαβούλευση για τον καθορισμό τιμών στο διεθνές τμήμα των γραμμών συνιστούσε πράγματι παράβαση. Οι περιστάσεις αυτές δικαιολόγησαν μείωση των προστίμων κατά 15 % για όλες τις επιχειρήσεις.
- 348 Δεύτερον (σημείο 164 του αιτιολογικού της Αποφάσεως), η Επιτροπή έλαβε υπόψη της το γεγονός ότι η Marlines, η Adriatica, η ANEK και η Βεντούρης περιορίστηκαν απλώς να ακολουθήσουν τους πρωταίτιους της παραβάσεως και έκρινε ότι η διαπίστωση αυτή δικαιολογούσε μείωση των προστίμων κατά 15 % για τις εν λόγω τέσσερις εταιρίες.
- 349 Τέλος, υπενθυμίζεται ότι στο σημείο 169 του αιτιολογικού της Αποφάσεως η Επιτροπή επισήμανε ότι η μείωση των προστίμων κατά 20 % εφαρμόστηκε σε όλες τις εταιρίες, μεταξύ των οποίων η προσφεύγουσα, λαμβανομένου υπόψη του ότι αυτές δεν αμφισβήτησαν τα γεγονότα τα οποία εξέθεσε η Επιτροπή στην ανακοίνωση των αιτιάσεων. Η μείωση αυτή ανήλθε σε 45 % στην περίπτωση της ANEK η οποία, εξάλλου, προσκόμισε έγγραφα πριν η Επιτροπή αποστείλει την ανακοίνωση των αιτιάσεων, τα οποία επιβεβαίωσαν σε μεγάλο βαθμό την ύπαρξη της επίμαχης παραβάσεως.
- 350 Η προσφεύγουσα δεν μπορεί να προσάπτει στην Επιτροπή ότι δεν της αναγνώρισε όλες τις ελαφρυντικές περιστάσεις που αναφέρουν οι κατευθυντήριες γραμμές.

- 351 Πρώτον, όπως επισημάνθηκε, όλως αβασίμως ισχυρίζεται η προσφεύγουσα ότι ο ρόλος της ήταν παθητικός, δεδομένου ότι ορθώς της καταλογίσθηκε η συμπεριφορά της ΕΤΑ.
- 352 Δεύτερον, όσον αφορά τη μη εφαρμογή των συμφωνιών, αρκεί η υπόμνηση ότι η Επιτροπή έλαβε υπόψη της την περίσταση αυτή στο πλαίσιο του καθορισμού της σοβαρότητας της παραβάσεως, δηλαδή κατά τον καθορισμό του βασικού ποσού, όπως εκτέθηκε ρητώς στο σημείο 162 του αιτιολογικού της Αποφάσεως.
- 353 Η προσφεύγουσα επίσης δεν μπορεί να προσάπτει στην Επιτροπή το ότι δεν εφάρμοσε επιπλέον μείωση λόγω του ότι η προσφεύγουσα αγνοούσε πλήρως το παράνομο της συμπεριφοράς της, κατά το μέτρο που η σύγχυση την οποία προκάλεσαν το νομοθετικό πλαίσιο και η πολιτική των ελληνικών αρχών όσον αφορά τα εσωτερικά δρομολόγια ελήφθη όντως υπόψη και κατά το μέτρο που οι επιχειρήσεις έτυχαν μειώσεως κατά 15 % (σημείο 163 του αιτιολογικού της Αποφάσεως).
- 354 Όσον αφορά τη δέθεν ουσιαστική συνεργασία με την Επιτροπή από την πρώτη στιγμή και την παροχή όλων των αναγκαίων πληροφοριών και διευκρινίσεων για όλες τις πτυχές της παρούσας υποθέσεως, η προσφεύγουσα δεν μπορεί να προσάπτει στην Επιτροπή ότι δεν αναγνώρισε ρητώς τη συνεργασία αυτή, κατά το μέτρο που η Επιτροπή χορήγησε επίσης μείωση κατά 20 % λόγω της μη αμφισβητήσεως των πραγματικών περιστατικών.
- 355 Τέλος, η προσφεύγουσα δεν μπορεί να ισχυρίζεται ότι υπέστη διάκριση σε σχέση με την ANEK και ότι edικαιούτο την ίδια μείωση με τη χορηγηθείσα στην εν λόγω επιχείρηση. Στην Επιτροπή και μόνον εναπόκειται να αποφασίζει σε ποιο μέτρο η συνεργασία των επιχειρήσεων της φάνηκε χρήσιμη κατά την εκτέλεση των καθηκόντων της. Η προσφεύγουσα δεν αμφισβητεί ότι η ANEK προσκόμισε συγκεκρι-

μένα έγγραφα αποδεικνύοντα τη ρητή εκ μέρους της ομολογία των πραγματικών περιστατικών. Ένας τέτοιος βαθμός συνεργασίας δεν μπορεί να συγκριθεί με την απλή μη αμφισβήτηση των πραγματικών περιστατικών όπως εκτίθενται στην ανακοίνωση των αιτιάσεων. Υπενθυμίζεται ότι η προσφεύγουσα όντως έτυχε μειώσεως κατά 20 %, διότι δεν αμφισβήτησε τα πραγματικά περιστατικά.

- 356 Κατόπιν όλων των προεκτεθέντων, το τέταρτο σκέλος αυτού του λόγου ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί.

III — Επί του αιτήματος περί αυξήσεως του επιβληθέντος στην προσφεύγουσα προστίμου

- 357 Η Επιτροπή παρατηρεί ότι η προσφεύγουσα, με την προσφυγή της, αμφισβητεί, σε αρκετά σημεία, πραγματικά περιστατικά επί των οποίων στηρίζεται η Απόφαση και ζητεί από το Πρωτοδικείο να κάνει χρήση της αρμοδιότητας πλήρους δικαιοδοσίας που διαθέτει βάσει του άρθρου 229 ΕΚ και να αυξήσει κατά 20 % το επιβληθέν στην προσφεύγουσα πρόστιμο (δηλαδή να μην εφαρμόσει στην περίπτωση της προσφεύγουσας τη μείωση του προστίμου κατά 20 % της οποίας έτυχε λόγω της συνεργασίας της).

- 358 Εντούτοις, το αίτημα αυτό δεν μπορεί να γίνει δεκτό. Συγκεκριμένα, το Πρωτοδικείο έκρινε με την απόφαση της 28ης Φεβρουαρίου 2002, T-354/94, Stora Kopparbergs Bergslags κατά Επιτροπής (Συλλογή 2002, σ. II-843), κατόπιν μετ' αναίρεση αναπομπής εκ μέρους του Δικαστηρίου, ότι «ο κίνδυνος μια επιχείρηση, που, χάρη στη συνεργασία της, έτυχε μειώσεως του προστίμου, να ασκήσει μεταγενεστερώς προσφυγή ακυρώσεως κατά της αποφάσεως της Επιτροπής, με την οποία διαπιστώνεται η παράβαση των κανόνων ανταγωνισμού και τιμωρείται η ευθυνόμενη γι' αυτήν επιχείρηση, και να δικαιωθεί ενώπιον του Πρωτοδικείου ή, κατόπιν ασκήσεως αναίρεσεως, ενώπιον του Δικαστηρίου αποτελεί φυσιολογική συνέπεια της ασκή-

σεως των προβλεπομένων από τη Συνθήκη και τον Οργανισμό [του Δικαστηρίου] ενδίκων βοηθημάτων. Συνεπώς, το γεγονός και μόνον ότι η συνεργασθείσα με την Επιτροπή και τυχούσα, γι' αυτό, μειώσεως του προστίμου της επιχείρηση δικαιώθηκε δεν δικαιολογεί νέα εκτίμηση της εκτάσεως της μειώσεως που της παραχωρήθηκε» (σκέψη 85).

359 Συνεπώς, το γεγονός και μόνον ότι μια επιχείρηση, η οποία συνεργάστηκε με την Επιτροπή και δεν αμφισβήτησε τα πραγματικά περιστατικά και έτυχε για τον λόγο αυτό μειώσεως του προστίμου της, προσφεύγει ενώπιον του Πρωτοδικείου προκειμένου να γίνουν δεκτά τα αιτήματά της δεν δικαιολογεί εκ νέου εκτίμηση του ποσοστού της μειώσεως που της χορηγήθηκε.

360 Επομένως, η προσφυγή πρέπει να απορριφθεί στο σύνολό της.

Επί των δικαστικών εξόδων

361 Κατά το άρθρο 87, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας του Πρωτοδικείου, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα έξοδα, εφόσον υπήρχε σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου. Δεδομένου ότι η προσφεύγουσα ηττήθηκε και η Επιτροπή ζήτησε την καταδίκη της προσφεύγουσας στα δικαστικά έξοδα, πρέπει να καταδικασθεί η τελευταία στα δικαστικά έξοδα της Επιτροπής.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟ (πέμπτο τμήμα)

αποφασίζει:

- 1) Απορρίπτει την προσφυγή.**
- 2) Η προσφεύγουσα φέρει τα δικαστικά της έξοδα καθώς και τα έξοδα της Επιτροπής.**

Cooke

García-Valdecasas

Lindh

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 11 Δεκεμβρίου 2003.

Ο Γραμματέας

Η Πρόεδρος

H. Jung

P. Lindh

II - 5655

Περιεχόμενα

Ιστορικό της διαφοράς	II - 5524
Διαδικασία και αιτήματα των διαδίκων	II - 5529
Νομική εκτίμηση	II - 5530
I — Επί του αιτήματος περί ακυρώσεως της Αποφάσεως	II - 5531
Επί του πρώτου λόγου ακυρώσεως, με τον οποίο προβάλλεται το παράνομο του ελέγχου που πραγματοποιήθηκε στα γραφεία της ΕΤΑ	II - 5531
Επιχειρηματολογία των διαδίκων	II - 5531
Εκτίμηση του Πρωτοδικείου	II - 5539
Α — Εξουσίες της Επιτροπής όσον αφορά τη διενέργεια ελέγχων	II - 5539
Β — Επί του βασίμου του λόγου ακυρώσεως	II - 5546
1. Ουσιώδη πραγματικά περιστατικά μη αμφισβητηθέντα από τους διαδίκους	II - 5546
2. Επί της εν προκειμένω τηρήσεως των αρχών που διέπουν την εκ μέρους της Επιτροπής άσκηση των εξουσιών της όσον αφορά τη διενέργεια ελέγχων	II - 5549
3. Επί του σεβασμού των δικαιωμάτων άμυνας και της μη υπερβολικής αναμείξεως της δημόσιας αρχής στη σφαίρα δραστηριότητας της ΕΤΑ	II - 5555
Γ — Συμπέρασμα	II - 5556
Επί του δευτέρου λόγου ακυρώσεως, με τον οποίο προβάλλεται ο εσφαλμένος καταλογισμός στην προσφεύγουσα των ενεργειών και πρωτοβουλιών της ΕΤΑ	II - 5557
Επιχειρηματολογία των διαδίκων	II - 5557
Εκτίμηση του Πρωτοδικείου	II - 5563
Α — Προκαταρκτικές παρατηρήσεις	II - 5563
Β — Επί του καταλογισμού ευθυνών στις σχέσεις μεταξύ αντιπροσωπευμένου και αντιπροσώπου	II - 5565
Γ — Επί των συμβάσεων αναθέσεως διαχειρίσεως	II - 5567
Δ — Συμπέρασμα	II - 5579

Επί του τρίτου λόγου ακυρώσεως, με τον οποίο προβάλλεται επικουρικώς ο εσφαλμένος χαρακτηρισμός των πραγματικών περιστατικών ως απαγορευομένων συμφωνιών, υπό την έννοια του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης	II - 5580
A — Επί του πρώτου σκέλους, με το οποίο προβάλλεται ότι κακώς εφαρμόστηκε το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης καθόσον οι επιχειρήσεις δεν διέθεταν την απαιτούμενη αυτονομία, δεδομένου ότι η συμπεριφορά τους επιβαλλόταν από το νομοθετικό πλαίσιο και από τις παροτρύνσεις των ελληνικών αρχών	II - 5580
Επιχειρηματολογία των διαδίκων	II - 5580
Εκτίμηση του Πρωτοδικείου	II - 5588
B — Επί του δεύτερου σκέλους, με το οποίο προβάλλεται ο εσφαλμένος χαρακτηρισμός των επαφών μεταξύ των εγκαλυμένων επιχειρήσεων ως συμφωνίας που απαγορεύεται από το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης	II - 5601
Επιχειρηματολογία των διαδίκων	II - 5601
Εκτίμηση του Πρωτοδικείου	II - 5603
1 — Γενικές σκέψεις	II - 5603
2 — Επί της αποδείξεως της κολαζόμενης εν προκειμένω συμπράξεως	II - 5605
3 — Επί των αποδεικτικών στοιχείων που έλαβε υπόψη της η Επιτροπή εις βάρος της προσφεύγουσας	II - 5610
α) Αποδεικτικά στοιχεία αφορώντα τα έτη 1987, 1988 και 1989 (σημεία 9 έως 12 του αιτιολογικού της Αποφάσεως)	II - 5610
β) Αποδεικτικά στοιχεία αφορώντα το έτος 1990 (σημεία 13 έως 20 του αιτιολογικού της Αποφάσεως) .	II - 5612
γ) Αποδεικτικά στοιχεία αφορώντα το έτος 1991	II - 5615
δ) Αποδεικτικά στοιχεία αφορώντα το έτος 1992 (σημεία 24 έως 29 του αιτιολογικού της Αποφάσεως) .	II - 5617
ε) Αποδεικτικά στοιχεία αφορώντα το έτος 1993	II - 5620
στ) Αποδεικτικά στοιχεία αφορώντα το έτος 1994	II - 5623
II — Επί του αιτήματος περί ακυρώσεως ή μειώσεως του προστίμου	II - 5625
A — Επί του πρώτου σκέλους, με το οποίο προβάλλεται εσφαλμένη εκτίμηση της σοβαρότητας της παραβάσεως	II - 5626
Επιχειρηματολογία των διαδίκων	II - 5626
Εκτίμηση του Πρωτοδικείου	II - 5628

1. Γενικές σκέψεις	II-5628
2. Επί του βασίμου του σκέλους του λόγου ακυρώσεως	II-5631
B — Επί του δευτέρου σκέλους, με το οποίο προβάλλεται εσφαλμένη εκτίμηση της διάρκειας της παραβάσεως	II-5633
Επιχειρηματολογία των διαδικών	II-5633
Εκτίμηση του Πρωτοδικείου	II-5634
Γ — Επί του τρίτου σκέλους, με το οποίο προβάλλεται εσφαλμένη εκτίμηση των επιβαρυντικών περιστάσεων	II-5637
Επιχειρηματολογία των διαδικών	II-5637
Εκτίμηση του Πρωτοδικείου	II-5640
1. Επί του ρόλου του πρωτοστάτη της συμπράξεως	II-5641
2. Επί της απόπειρας παρεμποδίσεως των ελέγχων της Επιτροπής	II-5647
Δ — Επί του τετάρτου σκέλους, με το οποίο προβάλλεται εσφαλμένη εκτίμηση των ελαφρυντικών περιστάσεων	II-5649
Επιχειρηματολογία των διαδικών	II-5649
Εκτίμηση του Πρωτοδικείου	II-5650
III — Επί του αιτήματος περί αυξήσεως του επιβληθέντος στην προσφεύγουσα προστίμου	II-5653
Επί των δικαστικών εξόδων	II-5654